

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

Atakan AKDAĞ

ŞÛRÂ-YI DEVLET BELGELERİNDE ERZURUM
(1893- 1897)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Selçuk GÜNAY

ERZURUM-2006

TEZ KABUL TUTANAĐI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĐÜNE

Bu alışma, Tarih Ana Bilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Selçuk GÜNAY

Danışman / Jüri

Prof. Dr. Besim ÖZCAN

Jüri

Yrd. Doç. Dr. Hasan şAHİN

Jüri

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. ... / ... / .....

Prof.Dr. Vahdettin BAřCI

Enstitü Müdür V.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1. OSMANLI DEVLETİ'NDE YARGI SİSTEMİ OLARAK ŞÛRÂ-YI DEVLET'İN OLUŞUMU VE İŞLEYİŞİ	3
1.1. Şûrâ-yı Devlet'in (Danıştay) Kuruluşu	3
1.2. Şûrâ-yı Devletin Görevleri ve Yapısı	5
1.3. Adliye Dairesi ve Görevleri	6
1.4. Maliye Dairesinin Görevleri	9
1.5. Nafia Dairesinin Görevleri	9
1.6. Maârif Dairesi	10
1.7. Umûr-ı Mülkiye ve Zabıta ve Harbiye Dairesi	10
1.8. Şûrâ-yı Devlet Umumi Heyeti	10
1.9. II. Meşrutiyet devrinde Şûrâ-yı Devlet	13
1.10. Danıştay'ın Yeniden Teşkilatlanması	13

II. BÖLÜM

2. ERZURUM VİLAYETİNE DAİR MALUMAT	15
2.1. Erzurum Vilayetinin Jeopolitik Önemi	17
2.2. Sultan II. Abdulhamit Devri Erzurum'unda Sosyal, Mülki ve Askeri Olaylar	18
2.2.1. Valiler	20
2.3. Yeni Nahiyelerin Kurulması	20
2.4. 1312 (1896) Salnâmesinde Erzurum'da Nüfus ve Yerleşme	22
2.4.1. Erzurum Vilayeti	22
2.4.2. Pasinler Kazası: Merkez-î hükümet Hasan Kal'ası	23
2.4.3. Erzurum şehri (Nefs-î Erzurum) (Sancak)	23

III. BÖLÜM

BELGELERİN KONULARI	24
Belgeler.....	29
Belgelerin Genel Değerlendirmesi.....	104
BİBLİYOGRAFYA	107
EKLER	108
ÖZGEÇMİŞ	117

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞÛRÂ -YI DEVLET BELGELERİNDE ERZURUM (1893- 1897)

Atakan AKDAĞ

Danışman: Prof. Selçuk GÜNAY
2006 – SAYFA: 117Jüri : Prof. Selçuk GÜNAY
Jüri : Prof. Besim ÖZCAN
Jüri : Yrd Doç. Hasan ŞAHİN

Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren idari ve hukuki müesseselerin teşekkülüne önem vermiştir. Orhan Gazi döneminde, ilk kez adli teşkilatlanma gerçekleştirildiği gibi Sultan II. Mahmut dönemine kadar varlığını devam ettiren ve Osmanlı yönetim sisteminin belkemiğini oluşturan, Divan-ı Hümayun kurulmuştur.

Hem Osmanlı Devleti'nin kurumlarında meydana gelen bozulmaları gidermek hem de Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip ederek buradaki yenilikleri Osmanlı ülkesine taşımak isteyen Osmanlı devlet adamları ve aydınlarının çalışmaları sonucu II. Mahmut döneminden itibaren idari, askeri ve hukuki alanda önemli değişiklikler yapılmıştır.

II. Mahmut döneminde, idari ve hukuki işlerin yerine getirilmesinde önemli bir rol oynayan Meclis-i Ahkâm-ı Adliye'nin 1868'de lağv edilmesiyle bu kurumun görevleri Divan-ı Ahkâm-ı Adliye ve Şûrâ-yı Devlet arasında paylaştırılmıştır. Şûrâ-yı Devlet'in yapısı ve görevleri tarih boyunca çeşitli değişikliklere uğramakla birlikte genel olarak; devlet işlerinde lüzum görülen ıslahatların gerçekleştirilmesi, her çeşit kanun ve nizamların hazırlanması, yürürlükteki kanunlarla ilgili çeşitli devlet dairelerinden gelen soruların cevaplandırılması, memurların yargılanması ve Vilayet Meclis-i Ümumilerin verdiği kararların incelenmesi gibi görevlere bakardı.

Çalışmamızda, Şûrâ-yı Devletin kuruluşu, yetkileri, görevleri ve tarih içerisinde geçirdiği değişimler verilmiş, 1893–1897 dönemleri arasında Şûrâ-yı Devletteki Erzurum'la ilgili kararların bugün kullandığımız harflerle yazımları ve konunun sonunda da belgelerin genel değerlendirmesi verilmiştir.

Erzurum'un bu dönemde içinde bulunduğu sosyal, iktisadi ve idari durumu hakkında, bu belgelerdeki yazışmalardan edinilen izlenimler Erzurum tarihinin incelenmesine önemli katkısının olacağı inancındayız.

ABSTRACT**MASTER THESIS****ERZURUM IN ŞÛRÂ-YI DEVLET DOCUMENTS (1893–1897)****Atakan AKDAĞ****Supervisor: Prof. Selçuk GÜNAY****2006 – PAGE: 117****Jury : Prof. Selçuk GÜNAY****Jury : Prof. Besim ÖZCAN****Jury :Yrd Prof Hasan ŞAHİN**

The Ottoman Empire, since its establishment, attached great importance to the formation of administrative and judicial institutions. In the era of Orhan Gazi, both the first judicial organization was realized and Divan-ı Hümayun, which carried its existence on until the era of II. Mahmut, and was the fundamental part of the Ottoman administrative system, was established.

In the era of Sultan II. Mahmut, as a result of the efforts of the Ottoman statesmen and intellectuals, who wanted both to eliminate the corruptions in the institutions of the Ottoman Empire and to import the novelties from Europe by pursuing the developments closely, significant changes in administrative, military and judicial fields were made.

After the Meclis-i Ahkâm-I Adliye, which played an essential role in performance of the administrative and judicial affairs in the era of II. Mahmut, - was abolished in 1868, the duties of this institution were shared between Divan-I Ahkâm-ı Adliye and Şurayı Devlet. Şurayı Devlet, though its system and duties changed throughout history, generally realized the reforms necessary for the state affairs, arranged all kinds of laws and new statutes, responded to the questions about the current laws from other institutions, judged civil-servant, and inspected the decisions made by the Vilayet Meclis-i Umumi.

In this study, the establishment of the Şura-yı Devlet, its duties, authority, the changes it experienced throughout history, the decisions made about Erzurum between 1893 and 1897 by the council in the current alphabet and at the end of the topic general evaluation of the document are mentioned.

We believe that the impressions on social, financial and administrative statue of Erzurum in this era got by studying these correspondences will contribute to any study on the history of Erzurum.

ÖNSÖZ

Sultan II. Mahmut'un, Divan-ı Hümayun'u kaldırarak yapmış olduğu Avrupa tarzı idari düzenlemenin ana dayanağı olan Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye'i lağv edilmesinden sonra hicri 1284 (1868) yılında, Divan-ı Ahkâm-ı Adliye ile birlikte oluşturulan Şûrâ-yı Devlet; istişari, icraî özelliklerde hukukî bir kurum olarak ortaya çıkmıştır.

Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar bir takım değişmeler yaşayan, Osmanlı devletinin yıkılışından sonra da yeni düzenlemelerle Danıştay olarak Türkiye Cumhuriyetinde idari hukukunun en yüksek merci olarak varlığını devam ettirmiştir. Şûrâ-yı Devlet ülkenin kaderini etkilemiş, idari, adli ve eğitimle ilgili önemli kararlar almıştır.

Diğer pek çok sosyal ve beşeri bilim sahaları için olduğu gibi, Tarih bilimi içinde önemli bir yeri olan Şûrâ-yı Devlet kararları; günümüzde özellikle hukuk alanında araştırma yapan akademik araştırmacıların yararlandıkları bir kaynaktır.

Bu kaynağın günümüz şartlarıyla çabuk ulaşılır olması gerekliliğine inancımız bu konuları tez olarak seçmemizde bize fikir vermiştir; Ayrıca içinde yaşadığımız ilimiz Erzurum'u tarihi boyutuyla daha yakından tanımak ve ilimizle ilgili tarihi bilgileri araştırmacıların hizmetine sunma isteğimiz bu tezi belirlememizdeki diğer önemli etkendi. Amacımız çalışma dönemi olarak seçtiğimiz (1893–1897) yılları arasında Şûrâ-yı Devletteki Erzurum'la ilgili kararları, inceleme yaptıkları konular itibariyle, bu dönem Erzurum'la ilgili kararlara başvurma ihtiyacı duyan araştırmacıların en kısa zamanda ve yazım dili açısından en kolay şekilde kullanımına sunmaktır.

Bu çalışmada ilk olarak Osmanlı Devletinin kuruluşundan Şûrâ-yı Devletin teşkiline kadar olan dönemdeki hukukî ve idarî yapısı üzerinde kısaca durulmaya çalışılmıştır. Şûrâ-yı Devlet'in kuruluşu, evreleri ve işleyişi anlatılarak, daha sonra o dönemdeki Erzurum vilayetinin coğrafi ve idari durumu ile ilgili bilgi verilmiş daha sonra da (1893–1897) dönemleri arasında Şûrâ-yı Devletteki Erzurumla ilgili yazışmalardan önemli görülenler seçilerek bugünkü harflerimizle yazımları yapılarak verilmiştir.

Bana bu çalışma konusunu tavsiye eden, bilimsel sorumluluğunu üstlenerek tüm çalışmam boyunca beni destekleyip, yol gösteren, bilgi ve deneyimlerinden sürekli yararlandığım Sayın Hocam Prof. Selçuk GÜNAY Beyefendiye sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Çalışmam süresince manevi desteklerini fazlasıyla hissettiğim aileme, ve tezimin her aşamasında benden yardımını esirgemeyen Bölümdeki hocalarım Prof. Dr. Besim ÖZCAN, Yrd. Doç. Dr. İskender YILMAZ Yrd. Doç.Dr. İbrahim AYKUN Beylere ve yüksek lisans arkadaşlarım Elif YELDEN ve Esra KALTUK Hanımefendilere sonsuz şükran borçluyum.

Erzurum – 2006

Atakan AKDAĞ

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
B	: Recep
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C	: Cemâzi-yelâhir
Ca	: Cemazi-yelevvel
Çev.	: Çeviren
H	: Hicri
K	: Kânun-ı Sâni
Ka	: Kânun-ı Evvel
L	: Şevval
M	: Miladi
M	: Muharrem
N	: Ramazan
No	: Numara
R	: Rebî-ülâhir
Ra	: Rebî-ül evvel
s	: Sayfa
S	: Safer
Ş	: Şaban
Ş.D	: Şûrâ-yı Devlet
T	: Teşrin-i Sâni
Te	: Teşrin-i Evvel
TDVİA	: Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınlar
yy.	: Yüzyıl
Z	: Zilhicce
Za	: Zilkade

GİRİŞ

Klasik dönem Osmanlı idari ve hukuk düzeninde XIX. yy başlarından itibaren önemli değişimler ve gelişmeler ortaya çıkmıştır. Osmanlı hukuk yapısındaki bu değişimde, Osmanlı devlet adamlarının ve aydınlarının Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel çöküntüden kurtarma, ayrıca batı ile gelişen ticari ve siyasi ilişkilerde ortaya çıkabilecek sorunları engelleme isteği etkili olmuştur.

Tazminat evvel başlayan ve Tazminat döneminde de devam eden idari ve yargı alanındaki ıslahat esaslarının tespit ve tatbikini gerçekleştirmek amacıyla kurulan Divan-ı Ahkâm-ı Adliye, Dar-ı Şûrâ-yı Bab-ı Ali ve Meclis-i Tanzimat gibi meclislerin bir kısmı vazifelerini bitirmekle birlikte bir kısmı daha da gelişip kökleşerek, değişik şekillerde günümüze kadar ulaşmışlardır ki bunların en önemlisi Dâr-ı Şûrâ-yı Devlet'tir.¹

Osmanlı imparatorluğunun kuruluşundan ıslahat hareketlerine kadar geçen zaman içindeki hukuki bünyesini gözden geçirmenin konumuz açısından faydası açıktır. Osmanlı devletinin hukuki yapısı dinsel bir özellik taşımakta olup İslam Şeriati, ana kanun yerini tutmaktadır.²

İslamiyet'in yayılışının bir sonucu olarak yapılan tefsirler, icmâ ve kıyaslar ile hadis incelemeleri ile bir İslam hukuku meydana getirilmiş ve buna da fıkıh adı verilmiştir.³

Osmanlı klasik dönem hukukunda monarşi ile yönetilen devletlerin hepsinde olduğu gibi yasama, yürütme ve yargı fonksiyonların, adı ne olursa olsun(halife, sultan vs) devlet başkanlarının uhdesinde bulunmaktaydı.⁴ Ancak hükümdar bu fonksiyonlarını vekilleri vasıtasıyla kullanırdı; yargı fonksiyonunda devlet başkanı, kendi adına tayin ettiği kadılar bu fonksiyonu yerine getirirdi.

Osmanlı Devletinde ilk olarak Orhan Gazi tarafından kadılar tayin edilmiş; Sultan Murad Hüdavendigâr zamanında kazaskerlik makamı oluşturulmuş, Kadıları artık bu makam tayin etmeye başlamıştır. Daha sonra bu makam Rumeli ve Anadolu Kazaskerliği olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kazaskerlik makamlarının

¹ Sıddık Sami ONAR, *İdari Hukuk, Kamu Hizmetinde Hukuk yapısı*, 1942, s.901.

² Enver Ziya KARAL, *Osmanlı tarihi*, Ankara,1956, VIII, s.191.

³ KARAL, a.g.e, s.191.

⁴ Ekrem Buğra EKİNCİ, *Osmanlı Mahkemeleri*, İstanbul, 2004, s.23.

her birine medreselilerin yüksek sınıflarından mezun olmuş ahlaklı ve ilmi ehliyet sahibi kimselerden iki yıllığına tayin edilirdi. Mekke ve Medine gibi mukaddes yerlerde bu süre bir yıldır.⁵

Sürelerin bu derece kısa olmasının sebepleri şunlardır; Bir kadı sürekli olarak çeşitli yörelerde bulunduğu takdirde bilimsel faaliyetlerden uzak kalarak kendisini yenileyememesinden ortaya çıkan olumsuzlukları gidermek ve tecrübe sahibi kadınların kadılıktan uzak kaldıkları dönemde bu tecrübelerini medreselerdeki kadı adaylarına aktarmalarını sağlamaktı.⁶

Öte yandan bir kadının aynı bölgede uzun süre görev yapması tarafsızlığını kaybetmesine yol açabilmekteydi.

Kadılar sadece şerî ve örfî davalara bakmakla yükümlü olmayıp aynı zamanda görev bölgesindeki idare ile ilgili işleri de düzene koymaktan da sorumluydular.

Kadılar herhangi bir yolsuzluk yaptıklarında Beyler beyi veya Sancak beyi durumu merkeze bildirir ve tedbir alınmasını isteyebilirlerdi.⁷

Kadıların doğrudan Sancakbeyi veya Beylerbeyi tarafından cezalandırılması yasaktı.

Kadıların yargı dışındaki görevleri Tanzimat'ın ilanına kadar devam etmiş, ondan sonraki dönemlerde Kadıların idari görevleri mülki memurlara bırakılmış sadece yargı görevleri ile ilgilenmeleri sağlanmıştır.⁸

Divan-ı Hümayun, alınan kararların uygulanmasında olduğu kadar, devlet işleyişinin ve adaletin tesisi için gerekli olan kanunların çıkarılmasında da yetkilidir. Ayrıca, mahkemelerde görülen davaların talep olması halinde-temyizde bir defa daha görüldüğü ve üst düzey devlet memurlarının yargılandığı en üst mahkeme olarak yargı yetkisini elinde bulunduruyordu. Böylece 'Kuvvetler Birliği' prensibine göre yapılanmış olan Osmanlı devlet teşkilatındaki Divan-ı Hümayun bu haliyle, devleti oluşturan erkler olarak kabul edilen Yasama, Yürütme ve Yargı'yı tek elde toplamıştır.⁹

⁵ EKİNCİ, *Osmanlı Mahkemeleri*, s.24.

⁶ Abdullah SAYDAM, *Osmanlı Medeniyet Tarihi*, Trabzon,1999, s.286.

⁷ SAYDAM, , a.g.e, s.287.

⁸ Mehmet Akif AYDIN, *Osmanlıda Hukuk, Osmanlı Devleti ve Medeniyet Tarihi*, İstanbul, 1994, ,I, s.397-398.

⁹ Türkler, Yeni Türkiye Yay., XIII, s. 599.

I. BÖLÜM

1. OSMANLI DEVLETİ'NDE YARGI SİSTEMİ OLARAK ŞÛRÂ-YI DEVLET'İN OLUŞUMU VE İŞLEYİŞİ

1.1. Şûrâ-yı Devlet'in (Danıştay) Kuruluşu

Şûrâ-yı Devlet'in kuruluşunda Fransa'da 1867'de Napolyon III ün otoriter imparatorluk sisteminden liberal imparatorluk sistemine geçiş yönünde yaptığı reformların Osmanlı padişah ve devlet adamları üzerindeki tesiri, Genç Osmanlıların bir devlet şurası teklif etmeleri ve Tanzimat yönetiminin önde gelen isimlerinden Ali Paşa'nın Girit memuriyeti sırasında edindiği tecrübeler etkili olmuştur.¹⁰

Osmanlı taşra teşkilatında yapılan yeni düzenlemelerin de Şûrâ-yı Devlet'in kuruluşuyla ilgisi vardı.8 Ekim 1864'te yayınlanarak uygulanmaya başlanan Vilayet Nizamnâmesi ülke yönetimine yeni bir şekil vermekteydi. Bu kanunla eyalet sistemi kaldırılarak vilayet sistemine geçilmiş, imparatorluk vilayet, sancak, kaza, köy olmak üzere mülki kısımlara ayrılmıştır. Vilayetlerde valilerin, sancaklarda mutasarrıfın, kazalarda kaymakamların köylerde muhtarların başkanlık ettiği İdare Meclisleri ve bir mahkeme kurulmuştu. Bu idare meclislerine, seçim yoluyla belirlenmiş, Müslim ve gayrimüslim halk temsilcileriyle gayrimüslim cemaatin dini başkanları, mülkiye amiri, en yüksek rütbeli yargıç, maliye memuru ve başkâtip katılacaktı.

Bu nizamnâmeye göre senede bir kere vilayet merkezlerinde, ikisi Müslüman, ikisi gayrimüslim olmak üzere, her sancaktan seçilecek 4'er üyenin bir araya gelmesiyle vilayet genel meclisi kurulacaktı. Valinin başkanlığını yaptığı bu meclis, vilayeti ilgilendiren işleri müzakere edecekti. Böylece Osmanlı taşra yönetiminde kurulan bu meclisler ve mahkemeler yoluyla idarî ve adlî işler birbirinden ayrılmış ve bunun temeli İstanbul'dan önce taşrada atılmıştır.

İdarî ve yargı alanında batı tarzı yeni müesseselerin Osmanlı imparatorluğunda XIX. asrın başlarında kurulmaya başlamasına paralel olarak günümüzdeki Danıştay'ın temelini teşkil eden Şûrâ-yı Devlet, 8 Zilkade 1284/2 Mart 1868 tarihli nizamname ile kurulmuştur.

¹⁰ Enver Ziya KARAL, *Osmanlı Tarihi*, VII, Ankara,1956 S.145.

Ali Paşa'nın Girit'ten dönüşünden sonra Meclisi Ahkâm-ı Adliye ikiye ayrılmıştır. Bu konu ile ilgili olarak Mabeyin Başkâtipliğinden 5 Mart 1868 / 1 zilkade 1284 tarihinde Babîâli'ye yazılmış olan tezkerenin sureti şu şekilde idi: ¹¹.

“Beyandan müstağni olduğu veçhile Devlet ve memleketçe ve hukuk ve emniyet-i şahsiyete en ziyade lüzumlu olan ıslahatın biri dahi mesalih-i hukuki yenin, umur-ı mülkiye ve hükümet-i icraiyeden tefriki hususu olup bu mütenabihanın dahi bir an evvel yoluna konulması fevkul-gaye mültezem olduğundan, elhalet-ü hazini Meclis-i Ahkâm-ı Adliyeye havale olunmakta olan deavi ve muhakemat-ı nizamiyenin rüyet ve tetkiki için Divan-ı Ahkâm-ı Adliye namiyle vükelâyı Devletten bir zatın taht-ı riyasetinde bir Meclis-i müstakil teşkil olunması ve gerek buna lazım olan nizamatin hemen tertibi ve gerek Meclis-i Valanın bu haline ve tecavübü vakıa ve muktezayat-ı mesalihe göre usul-ı hazırasının tadil ve tenkihi ile bir yandan arz ve istizan kılınmış ve Meclis-i Valaya badezin Şurayı Devlet itlak olunup riyasetinin aşağıya metni alınmış olan tezkere ile umur-ı mülkiye ve nizam-ı cedide-i dâhiliyeye vukuf-ı tammı dirayet ve kifayeti mücerrep ve müsellemler olan Tuna Vilayeti Valisi Mithat Paşa'ya ihalesi ve mücerret makam-ı saltanat-ı seniye'nin matlub-ı âli olan hüsn-i cereyanını bir kat daha takviyet verilmiş olmak üzere muktezi görünen tevcihat-ı sairesinde melfuf pusulada muharrer olduğu ve şifahen istizan olunduğu veçhile icra ve ilân kılınması irade-i seniye icabından bulunmuş olmakla ol babta”

Fi 11 sene Zilkade 1284 (1868)

1868 Tarihli nizamname ile Meclis-i Ahkâm-ı Adliye, Şura-yı Devlet ve Divan-ı Ahkâm-ı Adliye olmak üzere ikiye ayrılmış, Divan-ı Ahkâm-ı Adliye idareden tamamen ayrılarak yeni bir adli birim olarak nizamiye mahkemelerine esas olmuştur. Şûrâ-yı Devlet ise istişare meclisi ve bir idare yargı merci olarak varlığını devam ettirmiştir.

1868 de kurulan Şûrâ-yı Devlet'in ilk başkanlığına Osmanlı siyasi hayatında önemli bir şahsiyet olan Mithat Paşa getirilmiştir.¹²

¹¹ Orhan ÖZDEŞ, “Danıştay'ın Tarihçesi”, *Yüzyıl Boyunca Danıştay*, Ankara, 1968, s.53

¹² Abdurrahman Şeref GÖZÜBÜYÜK, *Yüzyıl Boyunca Danıştay (1868–1968)* Ankara 1968 s.59. ;Bernard LEWIS, *Modern Türkiyenin Doğuşu*, Ankara, 1970, s.121

1.2. Şûrâ-yı Devletin Görevleri ve Yapısı

1868 Nizamnamesinde Şûrâ-yı Devletin görevleri olarak devlet işlerinde lüzum görülen ıslahatların gerçekleştirilmesi; gerek devleti gerekse tebaayı ilgilendiren günlük işlerin ve memleketin imarına yönelik icraatları gerçekleştirilmesi; her çeşit kanun ve nizamları, tüzük tasarılarını inceleme ve hazırlama; adli ve idare makamlar arasındaki vazife ve yetki ihtilaflarının halli; yürürlükte olan kanun ve tüzükler hakkında, devlet dairelerinden gelen soruları, cevaplandırma; memurun muhakemati; Vilayet Meclis-i umumileri tarafından ıslahata dair karar verecekleri maddelerin mazbatasını tetkik ve tespit etme gibi hususlar olarak belirlenmiştir.¹³

Sultan Abdulmecid'in tahta çıkması ve akabinde ilan edilen Tanzimat-ı Hayriye ile başlayan ıslahatlar, Osmanlı imparatorluğunda daha özgürlükçü (liberal) bir idareye doğru atılmış adımlardır. Ali Paşanın 1868 de yayınladığı Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyenin Şûrâ-yı Devlet ve Divan-ı Ahkâm-ı Adliye adlı iki ayrı ayrı meclise ayrılması hakkında kararı, bu yöndeki en büyük adımlardan biri olarak kabul edilir.¹⁴

Şûrâ-yı Devlet reisi, eski Meclis-i Vâlâ reisi gibi kabineye dahil olacak, hatta nazırların en büyüklerinden kabul edilecekti. Her vilayetten belirli sayıda vilayet meclisi üyesinin Şûrâ-yı Devlet'e gelerek meclis kararını bildirmeleri ve bu kararları Şûrâ-yı Devlet'in onayına sunmaları gerçek bir demokrasi örneği olarak görülebilir.¹⁵

Yine Şûrâ-yı Devlet'in bizzat Sultan Abdülaziz tarafından bu kurumun ehemmiyetini belirten bir nutukla açılması hükümdarın bu kuruma verdiği önemi göstermektedir.

Sultan Aziz 'in açış nutkunda : "teşkilat-ı cedide, kuvve-i icra'iyenin, kuvve-i adliye, diniye ve teşriiyeden tefriki esasına müsteniddir." demesi, çok mühimdir. Zira kaza, teşriî (kanun koyma) ve bilhassa çok ilgi çekici olarak din işlerinin birbirinden ayrıldığını ve ayrılacağını bildirmektedir." demek suretiyle yalnız tefrik-i kuva (kuvvetler ayrılığı) esasına değil, devlet işlerinde dinle

¹³ KARAL, *Osmanlı Tarihi*, VII, s.147; ONAR, *İdari Hukuk, Kamu Hizmetinde Hukuk yapısı* s.702.

¹⁴ GÖZÜBÜYÜK, *Yüzyıl Boyunca Danıştay* (1868–1968), s.55.

¹⁵ GÖZÜBÜYÜK, a.g.e, s.55.

dünyanın ayrıldığına da temas ederek yeni teşkilatı, laikliğe doğru büyük bir adım şeklinde tarif etmiştir.¹⁶

Şûrâ-yı Devlet'in bir reisi ayrıca her dairenin bir reisi birden genel sekreteri vardı. Şûrâ-yı Devlet reisi, daire reisleri ve genel sekreterler padişahın hatt-ı hümayumu ile tayin edilirdi. Şura-yı Devlet'e gelen ve giden evrakın izlediği yolun şu şekilde olduğu anlaşılmaktadır: Sadaret'ten Şûrâ-yı Devlet'e havale olunan evrak, evrak odasında geldiği daireler ya da vilayetler itibariyle ilgili deftere hulasaten kaydedilirdi. Daha sonra bu evrak konusuna göre ait olduğu daireye gönderilmekteydi. Burada da dairenin hülâsa defterine kaydedilen evrakın müzakeresi neticesinde yazılan mazbata, tezkire vs. için de ayrıca hülâsa defterleri tutulmaktaydı. Evraklar incelendiğinde, evrak üzerinde bu kayıtların hepsi bir arada görülebildiği gibi sadece biri ya da ikisi de görülebilmektedir.

Şûrâ-yı Devlet hazırlanmış olan nizamnamesinin üçüncü maddesinde belirtildiği gibi beş daireye ayrılmıştır.¹⁷

1.3. Adliye Dairesi ve Görevleri

İdari davalar ilgili oldukları dairelerde çözülmekteydi. Bir süre sonra yapılan değişiklik ile daireler teşkilatı yeniden yapılandırılarak bir "muhakemat Dairesi" kurulmuş, iç tüzükte de bunu teyit eden bir düzenlemeye gidilmiştir.¹⁸

Bundan böyle Şûrâ-yı Devlet'in yetkisine giren idare davalar burada görülmüştür. Muhakemat dairesi bir ikinci başkan, altı üye ve üç muavinden oluşmaktaydı. İdare ile şahıslar arasında ortaya çıkan ve özel merciinden hükme bağlanan davalara istinafen, bu kabilden olupda önemi dolayısıyla kendisine havale olunan davalara bidayetten bakma göreve Muhakemat Dairesine verilmişti.

Memurların görevleriyle ilgili suçlanmaları durumunda yargılanmaları da muhakemat mahkemelerinde gerçekleşirdi.

Gerek memurların muhakemesi gerekse idare ile şahıslar arasındaki ihtilaflara ilişkin davalarda, istinaf ve temyiz mahkemesi görevi yapmaktadır.¹⁹

¹⁶ Danişmend, A.g.e, c.4, s.227.

¹⁷ *Birinci Tertip Düstur*, .I, s.704.

¹⁸ İbrahim Hakkı Paşa, *Hukuk-u İdare*, İstanbul,1328,S.258,Ekrem Buğra EKİNCİ *Osmanlı Mahkemeleri* S.334.

¹⁹ İ.Hakkı Paşa a.g.e S.259–260; EKİNCİ, a.g.e, s.334.

Muhakemat Dairesi bazı durumlarda Meclis-i vükelânın idarî yargı alanında temyiz merci olarak görev yapmıştır.²⁰

Görülüyor ki Şûrâ-yı Devlet, Divan-ı Ahkâm-ı Adliyede olduğu gibi gerek memurların muhakemesi, gerekse idare ile şahıslar arasındaki ihtilaflara dair davalarda istinaf ve temyiz mahkemesi konumundaydı.

Muhakemat dairesinin alt birimleri ise şu şekildedir.

- Müdde-i Umumilik ve Müstantiklik
- Muhâkemat Dairesi Heyet-i Umumi
- İstinaf Mahkemesi
- Temyiz Mahkemesi
- Heyet-i ittihamiye
- İhtilâf-ı Mercî Encümeni
- Bidayet Mahkemesi

1870 yılında idare ile şahıslar arasındaki ihtilaflara dair davalara bakma görevi Nizamiye mahkemelerinin verilince Şûrâ-yı Devlet ve Taşra idare meclislerinde yalnızca memur muhakemesi görevi kalmış oldu. Bu durumu kanun-i esasinin 85.maddesi de teyit etmektedir.²¹

1896 Tarihinde Şûrâ-yı Devlette yeni birtakım düzenlemelere gidilmiş Muhakemat dairesi ile buna bağlı Bidayet mahkemesi kaldırılmıştır, bunların yerine nizamiye mahkemelerinde olduğu gibi üç derece üzerine çalışan İdare Mahkemesi kurulmuştur. Bu mahkemeler Bidayet, İstinaf ve Temyiz mahkemeleri idi.²²

Şûrâ-yı Devlet bidayet mahkemesi, bir başkan ve dört üyeden oluşmaktaydı. Burada ayrıca irade-i seniyyeye ile atanan bir savcı (Müdde-i umumî) ve yardımcıları ile iki sorgu hâkimi görev yapmaktaydı. Kabine üyeleri hariç olmak üzere, İstanbul ve ona bağlı mahaller ile çevresindeki müstakil livaların mutasarrıf, idare meclis üyeleri, Şeriye hâkimleri ile bütün vilayetlerin

²⁰ Said, Mehâkim, *Dersaadet* 1306, s52; Ekrem Buğra EKİNCİ, *Osmanlı Mahkemeleri*, s.334.

²¹ EKİNCİ, a.g.e. s.335.

²² İ.Hakkı Paşa, *Hukuk-u İdare, İstanbul*, s 263; EKİNCİ, a.g.e, s.336.

vali ve idare meclis üyeleri hakkında genel ve özel ceza davalarının bidayetten görecekti.²³

Şûrâ-yı Devlet İstinaf mahkemesi, bir başkan ve dört üyeden oluşmaktaydı. Burada da savcı ve yardımcıları bulunurdu. Bu mahkemede gerek Şûrâ-yı Devlet bidayet mahkemesinin gerekse İstanbul ve çevresindeki müstakil livalar idare meclislerinin memur muhakemesine ilişkin bidayeten vermiş olduğu hükümler “İstinaf” yolu ile görülürdü.²⁴

Şûrâ-yı Devlet Temyiz Mahkemesi, bir başkan ve sekiz üyeden oluşmakta ayrıca savcı ve yardımcıları da bulunmaktaydı. Ceza usul kanunu ile nizami mahkemeler teşkilatında temyiz mahkemesinin ceza ve istida dairesine yüklenmiş bulunan görevleri, İdari yargı teşkilatı bakımından Şûrâ-yı Devlet Temyiz mahkemesinin görevlerini oluştururdu.²⁵

Başka bir deyişle idare mahkemeleri memur yargılanmasına dair olarak kabahat derecesinde bidayeten, cünha derecesinde istinafen vermiş oldukları hükümler talep üzerine cinayet derecesinde vermiş oldukları da re’ysen Şûrâ-yı Devlet temyiz mahkemesinde temyiz yolu ile incelenirdi. Temyiz süresi ve diğer şartlara uyulup uyulmadığı da yine burada incelenmekteydi.²⁶

20 Zilhicce 1285 (1868) tarihli değişiklikle asıl nizamnamenin 2.ve 4. maddelerin hükümleri değiştirilmiştir. Bu değişiklikler gereğince mülkiye ve maarif daireleri birleştirilip “Dâhiliye ve Maarif Dairesi.” adıyla bir idare kurulmuştur. Umur-ı İdareden dolayı Şûrâ-yı Devlete ait olan ve ona havale edilen muhakemetin mercii, evvelce ait olduğu daire olup ayrı bir dava dairesi yokken bu defa bağımsız bir muhakemat dairesi oluşturulmuştur.²⁷

Bu suretle dörde indirilen idare dairelerinin görevleri aşağıda verilmiştir.²⁸

“Dâhiliye Dairesi umur-ı Mülkiye, Zabıta, Kara ve Deniz Kuvvetlerine mütealîk ilgili daireleri tarafından yapılan nizam ve kanun layihalarını mütalaa ve tetkik eder ve umur-ı icraiyeden Dâhiliye nezareti celilisinin vazifesi ile ilgili olup tetkiki Şûrâ-yı Devlete muhale olan mevadd ile mülki memurların azili, tebdili

²³ Mehmet Şevki, Cabirzade: *Tayin-i Mercii, istanbul*, 1322, s 280; EKİNCİ, *Osmanlı Mahkemeleri* s. 336.

²⁴ M.Şevki, A.g.e, s.283 -285; EKİNCİ a.g.e, s 336.

²⁵ EKİNCİ, A.g.e, s.336.

²⁶ M.Şevki, A.g.e, s.284; Ekrem Buğra EKİNCİ, A.g.e, s 336.

²⁷ GÖZÜBÜYÜK, *Yüzyıl Boyunca Danıştay* (1868–1968), s 70.

²⁸ İsmail Hakkı GÖRELİ, *Devlet Şurası*, Ankara, 1953. s 14–16.

ve muhakemeye alınması gelenlerin esbab-ı azlini ve lazım gelen muhakemeyi arz eylemek ve maruf nezareti celilesinin usulen ve nizamen icrasına yetkili olduğu hususlardan başka müceddeden deracatı muhtelif eder, mektepler, Darül fünün, Darül muallimin ve ıslahHâneler teşkiline, kütüp ve resail telif ve tercümesi; ihtirat-ı ilmiye mükafat verilmesine dair Maarif Nezareti tarafından istizan olunan şeyleri müzakere etmek dahi Dahiliye Dairesine aittir.”

Görülüyor ki bu teşkilat düzenlenmesi sırasında teşkil edilmiş olan Dâhiliye Dairesinin nizamname-i Esasi’de münderiç birinci ve beşinci dairelerin görevine dâhil hususları ilk olarak mülki memurların azl ve tebdili lazım gelenlere taht-ı muhakemeye alınması icap edenler hakkında karar verilmesidir. Mektep açılması, kütüp, resail telifi ve ilmiye mensuplarından başarılı olanlara mükâfat verilmesi hususlarının müzakere ve karara bağlanması da bu dairenin görevlerine ilave edilmiştir.²⁹

1.4. Maliye Dairesinin Görevleri

Maliye Dairesi; Hazine-i Celile-i Maliye ve gerek Evkaf-ı Hümayun hazinesi ile çeşitli tahsisat ve masrafı olan devair ve hazine mütealik nezaret ve emanet ile vilayetler tarafından işarı resmi üzerine tesisi lazım gelen nizamatin layihalarını tanzim edilmesi ve her dairenin umur-ı maliyesi memurları için muvazeneleri haricinde, tahsisi lazım gelen maaşların, nezaret ve vilayetlerce mezuniyeti nizami haricinde ihtiyarî icapların derece-i lüzum ve iktizasını tetkik etmeye, müceddeden varidat vaaz’ı ve mevcudunun ilga ve tenzili maddelerini ve evkaf (vakıflar) idaresi ile ilgili olan hususların hayırlar ve meb Şurası, Ankara errâtı tamir için vuku bulacak masrafların miktarını müzakere etmeye memurdur.³⁰

1.5. Nafia Dairesinin Görevleri

Nafia Dairesinde turuk ve maâbirin ve ebniye-i umum iyenin tanzim ve tesviyesi ve umuru ziraat ve ticaretin tevsii ve demiryolları inşası, limanların imal ve tesisi; nehir ve göllerin tahriri, vapurların işletilmesi; her türlü şirketin teşkili, orman ve maden mütealik umurun tanzimi ve bu esaslar üzerinde arz-ı tahaddüt

²⁹ GÖZÜBÜYÜK, *Yüzyıl Boyunca Danıştay* (1868–1968), Ankara, s 71

³⁰ GÖZÜBÜYÜK, a.g.e, s 71–72.

eden kumpanya müesseselerin ile saltanatı senniye beyninde akd olunacak mukavelat ve verilecek imtiyazların şeraiti hakkında daire-i mahsusaları tarafından takdim olunanların müteala ve müzakere olunacağı gösterilmiştir.³¹

1.6. Maârif Dairesi

Bu daire eğitimin bütün ülkeye yayılmasına çalışarak, okul ile medreseye ait konuları müzakere ederdi³².

Ayrıca eğitimle ilgili kanun ve nizamnameleri hazırlar ve Maârif Nezaretiyle ilgili idari konulara da bakardı. Bu daire 1869 yılında, yeni kurulan Dâhiliye Dairesi'yle birleştirilerek Dâhiliye ve Maârif Dairesi'' olarak isimlendirildi. Aynı sene kurulan Muhâkemat Daiesi yargı işlerini, 1872'de kurulan Tanzimat Dairesi ise yasama işlerini üstlenince, daha sonraki yıllarda eğitimle ilgili konular sırasıyla Dâhiliye, MülkiyNâfia-Maârif, Maliye-Nâfia Maârif ve Mülkiye-Maârif dairelerince müzakere edildi

1.7. Umûr-ı Mülkiye ve Zabıta ve Harbiye Dairesi

Bu daire, mülkiye işleri ile zabıta, kara ve deniz kuvvetlerine ait meselelere bakardı. Hazırlanan kanun ve yönetmelikleri tetkiki eder ve bunların uygulanmasına çalışırdı³³.

1869 yılında Şûrâ-yı Devlet'in yargı faaliyetlerini tek elde toplayan muhâkemât dairesini kurmasına kadar görev yapan bu daire, bundan sonra sadece danışma ve yasama işlerine bakmış, ismi "Dâhiliye ve Maârif Dairesi" olarak değiştirilmiştir. Daha sonraki yıllarda görevlerinde ve isimlerinde değişiklikler olmuş dâhiliye, mülkiye, mülkiye- maârif gibi isimlerle adlandırılmıştır³⁴.

1.8. Şûrâ-yı Devlet Umumi Heyeti

İlk Şûrâ-yı Devlet Nizamname-i Esasinde, Heyeti umumi'yede ancak kavain ve nizamat-ı esasiye olan mevât ilk olarak idare-i mahsusasında tezekkür

³¹ GÖZÜBÜYÜK, *Yüzyıl Boyunca Danıştay* (1868–1968), s.72.

³² *Birinci Tertip Düstur*, .I. s.705.

³³ *Birinci Tertip Düstur*, .I, s.704.

³⁴ Abdülhamit, MUTAF, "Şûrâ-yı Devlet"(1868- 1922), Türkler, Ankara, 2002 , s.603.

olunduktan sonra arz olunacağından bahsedilmekle yetinilerek görevleri ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmamıştır.

Nizamname-i dâhili ile yapılan değişiklik de ise heyet-i umumi'yenin görevleri aşağıdaki şekilde verilmiştir.³⁵

“İlk olarak kâffe-i kavanın ve nizamata hakkında kaleme alınan layihalar;

İkinci olarak maden ocaklarının imtiyaz ile ihalesi

Üçüncü olarak menafi-i umumiyeye müteallik emniyet sandıkları ve hastaneler ile ıslahHânelerin küşadı;

Dördüncü olarak demir yollarının, turuk-ı adiyenin mevki tayini ve tetkiki imtiyazı;

Beşinci olarak cetvel küşadı göl ve nehirlerin tahriri;

Altıncı olarak ticaret mahkemesinin teşkili;

Yedinci olarak her türlü ticari şirketin tesisi;

Sekizinci olarak ücret-i müruriye ile yapılacak cisirlerin inşası;

Dokuzuncu olarak verginin zam ve tenzili ile dâhilî gümrük tarifelerinin tadili ve bir şirketin bir sınıf ahalinin mahsulât ve mamulât gümrüğünden ve tekâlif-i saire-i nakdiye ve fiili'yeden muafiyetleri hususlarıdır.”

Bu işlerin haricinde deva'irin birinde müzakere olunacak bir maslahatın kararı ile o maddenin mensup olduğu idarenin re'-yi beyninde hâsıl olan ihtilafın halli ve aslen veya fer'an birkaç daireye müteallik olup da tefriki mümkün olmayan ve o cihette komisyon heyetinde rüyeti lazım mevadın kararları ile devletçe ehemmiyeti olup makamı riyasettin havale olunan hususat da heyeti umumiyede müzakere olunur.³⁶

Zilkade 1288 (1872) tarihli bir iradei seniye ile Şûrâ-yı Devlet teşkilatında bir değişikliğe gidilmiş, böylece Şûrâ-yı Devlet; Tanzimat, Muhakemat ve Dâhiliye olmak üzere üç daireye ayrılarak muhakemat dairesi eski vazifeleri ile bırakılmış Şûrâ-yı Devlet in diğer vazifeleri iki dairede toplanmıştır.³⁷

Meşrutiyetin ilanından ve (1876) Kanuni esasının yürürlüğe girmesinden önce memlekette bir yasama organı bulunmadığı cihetle Şûrâ-yı Devlet görevlerin başında kanun ve nizamname layihalarının incelenmesi ve düzenlenmesi

³⁵ GÖRELİ, *Devlet Şurası*, s.16–17.

³⁶ GÖZÜBÜYÜK, *Yüzyıl Boyunca Danıştay* (1868–1968), s. 73.

³⁷ ONAR, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, İstanbul 1952, s. 549.

bulunduğu gibi hükümet ile şahıslar arasındaki uyuşmazlıklardan doğan davalarda bu kurumun görevleri arasında kabul edilmiştir.

Kanun-i Esasi nin 85 maddesinde “her dava ait olduğu mahkemede rü’yet olunur. Eşhas ile beyindeki davalar dahi Mahkeme-i Adliye aittir.”denilerek kişiler ile idare arasındaki uyuşmazlıklardan doğan davalarda genel mahkemelere bırakılmak sureti ile bir nevi tek yargı sistemine gidilmiştir.³⁸

Rus-Osmanlı (93 Harbi) harbi ve bu harbin gelişimi ileri sürülerek Sultan II. Abdülhamit tarafından Mebuslar ve Ayanlar meclisleri dağıtılmış bir daha toplantıya çağrılmamıştır. 1293’te (1876) Kanun-i Esasi resmen yürürlükten kaldırılmamakla beraber hükümleri uygulanmamak sureti ile müstebit bir idare kurulmuştur.

Sultan II. Abdülhamit devrinde heyetler ve bunların toplantıları hoş görülmediği için Şûrâ-yı Devlet heyet-i umumisi fiilen toplanamamıştır.³⁹

17 Eylül 1302 (1886) tarihinde Şûrâ-yı Devlet dâhili nizamnamesinin 3.maddesi ilga edilerek muhakemat Dairesinin görevlerini gösteren bir maddelik bir tüzük yayınlanmıştır.⁴⁰

Bu tüzüğe göre muhakemat dairesinin görevleri şunlardır.⁴¹

Evvela memurun vazife-i memuriyetleri ile ilgili ahvalden dolayı Şûrâ-yı Devlete havale olunanların mahkemelerinin ceza mahkemesi sıfatı ile bidayeten icrası;

İkinci olarak vilayet ve liva idare meclislerinde bidayeten ve istinafen rü’yet olup memurun muhakemesi nizamına zeylen ilave edilen fıkra ahkâmınca istinafi ve temyizi Şûrâ-yı Devlete ait olan muhakematın rüyet ve tetkiki ;⁴²

Üçüncü olarak memurun muhakemesine müteallik hususattan dolayı devair idare arasında tekevvün eden ihtilafların hal ve faslı.

1304 (1887) tarihli irade-i seniyye ile Bidayet Mahkemesi teşkil edilmiştir.⁴³

³⁸ GÖZÜBÜYÜK, *Yüzyıl Boyunca Danıştay (1868–1968)*, s.77.

³⁹ ONAR, , *İdare Hukukunun Umumi Esaslar*, s.549.

⁴⁰ GÖRELİ, , *Devlet Şurası*, s.27.

⁴¹ GÖZÜBÜYÜK a.g.e, s. 78.

⁴² GÖRELİ, *Devlet Şurası*, s. 27.

⁴³ GÖZÜBÜYÜK, a.g.e, s. 81.

1.9. II. Meşrutiyet Devrinde Şûrâ-yı Devlet

1.8. Danıştay'ın yeniden teşkilatlanması

Meşrutiyetin II. defa ilanı üzerine, Şûrâ-yı Devlet'in ve sonradan bazı maddelerin değiştirilmiş bulunan esas nizamnamesine göre teşkili ve sultan II. Abdülhamit'in idaresi zamanında politik sebeplerle ve hizmet görevleri dikkate alınmayarak arttırılmış üye sayısının Meclis-i Vükelâ kararı ile azaltılması ön görülmüştür.

Böylece Şûrâ-yı Devlet yeniden Mülkiye, Maliye, Tanzimat ve Nafia daireleri adıyla dört daireye ayrılmış⁴⁴ ise de bilahire 1325 (1909) senesi muvazene-i umumiye kanuni ile Şûrâ-yı Devlet teşkilatında yeni bir düzenlemeye gidilerek (Tanzimat) , (Mülkiye) , (Maliye, Nafia ve Maarif) daireleri olmak üzere idari dairelerin sayısı üçe indirilmiştir.⁴⁵

Daha önceleri Şûrâ-yı Devlet başkanlığı Meclis-i vükelaya dâhilken II. Meşrutiyetten sonra Adliye nezaretine bağlanmıştır.⁴⁶

Bu durum, Şûrâ-yı Devlet'in bağımsızlığını ve dolayısıyla tarafsızlığını tehlikeye sokmuştur. (1912) 1328 senesinde çıkan bir irade ile adliye nezaretine ait işlerin fazlalığı sebebi ile Şûrâ-yı Devlete ait işlerin Adliye nezaret tarafından yapılması imkânı görülmediğinden Şûrâ-yı Devlet başkanlığına Adliye nezaretinden ayrılarak, evvelce olduğu gibi Şûrâ-yı Devlet başkanının bağımsız olarak meclisi vükelâ'ya katılması kararlaştırılmıştır.⁴⁷

1913 tarihinde memurların memuriyetlerini ifa ederken işlemiş oldukları suçlardan dolayı yargılanmaları Adliye mahkemelerine devredilmiş; Şûrâ-yı Devlet bidayet ve temyiz mahkemeleri de kaldırılmıştır.⁴⁸ Bunun sebebi 1918 tarihli bir Şûrâ-yı Devlet genel kurulu (heyet-i umumi) mazbatasında o zamanki mevcut mevzuatta idari mahkemeye ilişkin hükümlerin yer alması; ayrıca idare ile şahıslar arasındaki davalara bakma görevi daha önce Adli mahkemelere verilmiş olduğundan adli ve idari mahkemeler arasında merci tayini hususunda anlaşmazlıkların çoğalmasındır.⁴⁹

⁴⁴ ONAR, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, s.550.

⁴⁵ GÖZÜBÜYÜK, , *Yüzyıl Boyunca Danıştay* (1868–1968), s. 81.

⁴⁶ EKİNCİ, *Osmanlı Mahkemeleri*, s. 337.

⁴⁷ GÖZÜBÜYÜK, a.g.e, s.81.

⁴⁸ İsmail Hakkı GÖRELİ, *Devlet Şurası*, s.30–31.

⁴⁹ GÖRELİ a.g.e, s. 33–34; Ekrem Buğra EKİNCİ, a.g.e, s. 337.

Daha önce idare ile halk arasındaki davalara dair görev ve yetki, adliye mahkemelerine verilmiş olup, böylece idare rejimi tamamen ortadan kaldırılarak adli rejime geçilmiş oldu.⁵⁰

Bununla birlikte Adliye mahkemelerinde memuriyetlerine ilişkin suçlardan dolayı muhakeme olunabilmeleri için sıradan memurlar hakkında idare mahkemelerinin, yüksek memurlar hakkında da Şûrâ-yı Devlet'in lüzüm-i muhakeme kararı vermesi şartı aranmıştır.⁵¹ Cumhuriyet sonrasında taşra idare meclisleri yeniden birer idare mahkemesine dönüştürülmüş, Şûrâ-yı Devlette Danıştay adını alarak genel anlamda bir üst yargı mercii olmuştur.⁵²

---

⁵⁰ EKİNCİ, *Osmanlı Mahkemeleri*, s. 337.

⁵¹ Süheyp DERBİL, *İdare Hukuku*, I, 4.b Ankara 1955.

⁵² EKİNCİ a.g.e, s. 337.

II. BÖLÜM

2. ERZURUM VİLAYETİNE DAİR MALUMAT

Kanuni Sultan Süleyman'ın 1534 'teki İrakeyn seferinden sonra devletin doğu sınırları genişlemiş, Safevi ve Gürcü topraklarına yaklaşmıştı. Fethedilen bölgenin, Sivas'a yirmi sekiz, Diyarbakır'a on beş konak mesafede olması Rumeli beylerbeyliği için askeri ve idari yönden tehlike oluşturmaktaydı. Bu dönemde Erzincan ve Bayburd beylerbeyliği var olmasına rağmen, herhangi bir fonksiyonu olmadığı için 1535'te Erzurum Beylerbeyliği teşkil edilmiştir⁵³. İlk beylerbeyi Dulkadirli Mehmet Han'dır⁵⁴. Ancak beylerbeyliği'nin kuruluşu müteakip ilk beylerbeyi Mehmed Han'ın Bayburd'da oturduğu görülmektedir. Hâlbuki Beylerbeylik Erzurum adı altında teşkil edilmişti. Erzurum tarihi boyunca askeri ve yerleşime uygun bir şehir olmasına rağmen saldırılar ve savaşlar neticesinde ıssız, tahrip edilmiş bir şehir olarak Osmanlı topraklarına katılmıştı. Erzurum sınıra çok yakın olduğu için Osmanlı'nın bu bölgeyi fethetmesinden bu yana fazla gelişme gösterememişti. Bunun sebebi Gürcü ve İran sınırının şehre bir iki saatlik mesafede olan Gürcü Boğazı ile Deveboynundan geçmesinden kaynaklanmaktadır⁵⁵. Erzurum eyaleti XVI. yüzyılda vücuda getirilmesine rağmen sınırları zamanla genişlemişti. Eyaletin günümüz şartlarındaki kapsadığı bölgeler; Giresun, Trabzon, Rize, Artvin, Erzurum, Gümüşhane ve Tunceli, Kısmen Ordu (Merkez, Perşembe, Ulubey, Gököy ve Mesudiye), Tokat (Reşadiye kazası), Sivas (Koyluhisar, Suşehri ve İmranlı ile kısmen Zara kazaları), Elazığ (kısmen Merkez ve Keban kazaları), Bingöl,(Karlıova, Kiğı, Solhan ve kısmen Merkez Kazaları), Muş (Varto, Bulanık ve Malazgirt Kazaları), Ağrı (Patnos, Tutak, Hamur ve kısmen Merkez ve Eleşgird kazaları) ve büyük bir kısmı ile Kars vilayeti ile bugün hudutlarımız dışında bulunan Batum ve Poti

⁵³Bilgehan PAMUK, *XVII. Yüzyılda Bir Serhad Şehri Erzurum*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006

s.54.

⁵⁴ Kenan ÇETİN, *Erzurum'un XIX. yy tarihi-coğrafyası*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1998 s.122.

⁵⁵ Dündar AYDIN, *Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı, Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)*, TTK Yay. Ankara, 1998, s.62.

olduğu görülmektedir. Erzurum Eyaleti'nin idari yapılanmasına bakılacak olursa 1556'da sancak sayısı 26 iken, bu sayı 1578'de 31'e ulaşmıştır.⁵⁶

Erzurum eyaleti, 1568- 1574 yıllarında yirmi sekiz sancaktan meydana geliyordu.

Bu sancakların bazıları şunlardır: Trabzon, Karahisarişarkî, Kiğı, Pasin, İspir, Çemişgezek, Mazgird, Oltu, Batum, Ardahan, Livane, Kars, Acara, Malazgird⁵⁷. Bununla beraber 1578 yılında gerçekleşen Şark seferi sonucunda sınırların genişlemesiyle beraber Çıldır ve Batum eyaletleri kuruldu ve Erzurum'a bağlı sancakların bazıları bu yeni kurulan eyaletlere bağlanınca sancak sayısında azalma oldu⁵⁸.

XVII. yüzyılda Erzurum eyaletini idari durumu hakkındaki bilgileri Ayn Âli Efendi' den öğrenmekteyiz. Buna göre 1609 yılında Erzurum beylerbeyliği, Paşa Sancağı Erzurum sancağı olmak üzere Şarkikarahisar, Kiğı, Hınıs, Yukarı Pasin, Malazgirt, Tekman, Kozancan,(Kızıuçan), İspir, Tortum, Namrevan, Mecinkerd sancaklarından müteşekkil idi⁵⁹.

Osmanlı taşra teşkilatı eyalet, sancak, kaza, nahiye, köy şeklinde teşkilâtlanmıştı. Kaza ve nahiyelerin birleşmesinden sancaklar meydana geliyordu⁶⁰. Erzurum Paşa Sancağını oluşturan kaza ve nahiyelerde bulunuyordu.

XVII. Yüzyıla yakın bir zamanda, 1591 yılında Erzurum sancağına bağlı kazalar şu şekildeydi; Erzurum, Kara-arz, Geçik, Hınıs, Karaş-Kulu, Çermelü, Serçeme, Şogayn ve Ovacık.1642'de sancağına bağlı kazalar ise Erzurum, Erzincan, Bayburd, Şirvan, Hınıs, İspir, Kelkid, Kemah, Kız-ucan, Kiğı Kokanis, Pasin, Tercan ve Tortum, 1695'e ait derdest defterinde sancağın kazaları olarak Erzurum, Kara-arz, Geçik, Hınıs, Karaş-kulu, Çermelü, Serçeme, Şogayn, Ovacık, Güney Erzincan ve Kuzey Erzincan görülmektedir⁶¹.

Erzurum eyaleti XVI. ve XVII. Yüzyıl sonlarındaki Osmanlı- Safevi savaşları sonucunda büyük bir öneme sahip oldu. Erzurum eyaletini çevreleyen

⁵⁶PAMUK, *XVII. Yüzyılda Bir Serhad Şehri Erzurum*, s. 54–55.

⁵⁷ Cevdet KÜÇÜK, , "Abdülaziz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1988, s.328.

⁵⁸ PAMUK, *XVII. Yüzyılda Bir Serhad Şehri Erzurum.*, s.55.

⁵⁹ KÜÇÜK, *TDVİA*, XI, s.328.

⁶⁰ Yusuf HALAÇOĞLU, *XIV- XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK. Yay. s.83.

⁶¹ PAMUK, a.g.e, s.58.

Kars, Çıldır, Van, Muş, gibi eyaletler Erzurum beyliğinin nüfuzu altında idi. Erzurum beylerbeyi bu eyaletlerin valilerini görevden alabilecekleri gibi komşu devletlerle antlaşma yapma yetkisine sahip bulunuyordu. Osmanlı devletinde merkezi otoritenin zayıfladığı dönemlerde bazı aksaklıklar ortaya çıksa da Erzurum valilerinin yetkileri artırılarak bu tür sorunların önüne geçilmiştir⁶².

XIX.yy başlarında Erzurum, Osmanlı Devletinin Doğu Anadolu'daki en önemli vilayettir. Erzurum vilayetinin sınırları kuzeyde Trabzon'dan başlayıp İran ve Rusya'ya kadar takriben 106 bin murabba kilometre vasatında olduğu halde kuzeybatı cihetinde Trabzon vilayeti, kuzeydoğu tarafından Rusya hududu, doğuda İran hududu, güneyde Van, Bitlis, Diyarbakır, Mamur'atil aziz vilayeti ile batıda Sivas ile hududu olan Erzurum vilayeti merkez, Bayburt ve Erzincan adı ile üç sancaktan oluşmaktadır.

Ahalisi 626.800 kişi olup bunların büyük bir kısmını. 500.000 kişi ile Müslümanlar oluştururken ikinci büyük etnik grubu 109.000 kişi ile Ermeniler daha sonrada 8.000 kişi ile Katolikler ve 2.000 kişi ile Protestanlar oluşturmakta idi.

Arazi umumiyetle dağlık ve yüksek olup sular her cihete akmakta idi. Bu sular Karadeniz, Hazar denizi, Basra körfezini beslemekte idi. Fırat ırmağını teşkil eden Karasu ve Murat nehirleri bölgenin en önemli akarsularıdır. Bayburt kazasının büyük bir kısmı Çoruh nehrinin havzasından ibaret olup batı cihetindeki Yeşil ırmağın en önemli kolu olan Kelkit nehri havzasına tabi ve bunların kaynaklarıdır. Erzurum sancağının önemli akarsularından olan Çoruh, diğeri doğuya doğru yol alarak hazar denizine dökülen Aras'dır. Erzurum sancağının en yüksek dağı Ağrı ve nam-ı diğeri ile Ararat dağıdır.

2.1. Erzurum Vilayetinin Jeopolitik Önemi

Erzurum tarihte iki suretle nam almıştır. Birisi askeri diğeri ticaridir. Anadolu'yu boydan boya geçerek Kars a kadar ulaşan ticaret yolu üzerinde önemli bir güzergâh olması tarih boyunca Erzurum'da ticari hayatı canlı tutmuştur; fakat 1878'den sonra Rusların yapmış oldukları Bakü, Tiflis, Batum

⁶² KÜÇÜK, , *TDVİA*, XI, s.328.

demiryolları ile sonradan bu yolun Tebriz ve Çulfa ile birleşmesi ile Erzurum ticari önemini kaybettirmiştir.⁶³

Askeri ehemmiyetine gelince, şehrin kuruluşunda dahi bu ehemmiyet ön planda olup şark-î imparatorluğunca tamamıyla askeri amaçlarla kurulduğundan o zamandan, yani M.Ö. 450 senesinden şimdiye kadar bu önemini kaybetmemiştir. Yakın tarihte İngiliz imparatorluğunun dünyanın servet kaynağı olan Hindistan'ı elinde tutabilmek ve Rusların güneye inmelerini önlemek için burayı muhafaza altında bulundurmaya dikkat etmiştir; çünkü Erzurum Hindistan'a giden dört yoldan biri üzerinde bulunmaktaydı

2.2. II. Abdulhamit Devri Erzurum'unda Sosyal, Mülki ve Askeri

Olaylar

Memalik-i seniye-i hazret-i padişahîyenin Asya tarafındaki en büyük şehirlerinden olan Erzurum'un merkeze bağlı kazaları: Tortum, Keskim, Pasinler, Ova, Tercan, Kığı ve Hınıs idi. Kaymakamın ikametinin Nihah olduğu Tortum kazası kuzeydoğuda yer almakta olup merkeze uzaklığı yedi saat kadardı. Keskim kuzeydoğuda olup Çoruh vadisinde yer almaktaydı. Keskim kazasının merkezi ögedem olup Erzurum merkeze uzaklığı 20 saat kadardı. Aynı isimden kalesi bulunan Pasinler, suları Aras nehrini besleyen Hasan kale çayı kenarında, Kars ve Tebriz yolu üzerinde önemli bir geçiş notasıdır. Ova, merkez Erzurum'un kuzeybatısında bulunmakta olup kaymakamlık merkezi ise ılıca idi. Tercan, Erzurum Erzincan arasında yer almaktaydı. İdare merkezi Mamahatun olup Tercan suyu ve karasu bu kaza merkezinin batısında birleşmekte idi. Kığı, önceleri bölgedeki demir yatakları nedeni ile önemli konuma sahipken daha sonraları bu önemini kaybetmiştir. Erzurum merkeze uzaklığı 20 saat kadar olup Terman diye de adlandırılmaktaydı ve merkezin güneyinde yer almaktaydı. Hınıs, Muş ve Van yolu üzerinde bulunup Erzurum merkeze 17 saat mesafede yer almaktaydı. Ayrıca Hınıs eski beylerin ikamet merkezi idi. Tekman, kendi ismi ile anılan bir ova üzerinde bulunmakta idi.⁶⁴

⁶³ Enver KONUKÇU, *Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum*, Ankara, 1992

⁶⁴ KONUKÇU, *Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum*, s. 291

Nitekim 1312/1894 tarihli Erzurum vilayeti salnamesinde Erzurum şehri yapıları ve binaları hakkında şu malumat vardır.

Erzurum şehrinin asar-ı mamur etiyle mebniye ve mevki-i meşhuresine mükemmel ve muntazam kârgir ve askeri ve sakafı ahşap bir hükümet dairesi ve bir babı muntazam idadi-i ver rüşdi-i askeri ve birer baba mükemmel ve muntazam ve muhtelif idadi ver rüşdi-i mülki ve bir bab inas rüşdi-i ve iptidai ve iki bab zükur ve inas iptidai mektepleri ve yüz otuz medrese ve kütüphâne ve kırk iki adi sübyan mektebi ve altmış beş cevabi ve mesaci on beş tekve ve türbe ve bir bab cesim hastane-i askeri ve nim kar gir olarak yirmi iki koğuş havi bir kebir ambar ve bir kal'a ve şehrin her tarafında görünür bir sancak kal'ası ve dükkân ve mezkûr muhtelif mekteb-i idadi-i mülkiye vesaire şekil ve suretlere tahammül edip kesb-i mamuriyet etmiştir.

1312/ 1894 tarihli Erzurum'un idari taksimatını belirten salnamede merkez sancağının merkez kazası 4 nahiye, 35 köy olarak verilmiştir. Diğer kazalar ise Bayburd 13 nahiye, 144 köy, Pasinler 18 nahiye, 199 köy, Hınıs 13 nahiye, 206 köy, Kiği 11 nahiye, 119 köy, Tercan 14 nahiye, 167 köy, Tortum 5 nahiye, 145 köy, İspir 14 nahiye, 143 köy, Keskim 14 nahiye 61 köy.

Bayezid (Ağrı) sancağı; merkez kazası, 3 nahiye, 58 köy ve diğer kazaları ise Diyadin, 4 nahiye, 79 köy, Karakilise (Karaköse), 4 nahiye, 56 köy, Eleşgird 5 nahiye 103 köy, antab, 2 nahiye 25 köy

Erzincan sancağı, merkez kazası 12 nahiye, 143 köy, diğer kazaları ise Kemah 8 nahiye, 75 köy, Kuruçay 6 nahiye, 61 köy, Refahiye 8 nahiye, 159 köy, Kuzucan (Pülümür), 1 nahiye, 81 köy oluşmaktadır. Buna salnameye Erzurum Vilayeti, toplam, 3 sancak, 19 kaza, 184 nahiye, 2190 köyden müteşekkildir.⁶⁵

1315 salnamesinde Erzurum sancağının idari taksimatı şöyledir.⁶⁶

Erzurum sancağı: Vali Vezir Şerif Mehmed Rauf Paşa

Sancak	nahiye	kaza
Erzurum (merkez)	ılıca	Bayburt, İspir, Tercan, Kiği,
	Aşkale	Hınıs, Kiskim, Namervan (Narman)
	Ovacık	Pasinler, Ovacık, Tortum;
Bayezid	Ademenlu celali	Diyadin, Kara kilise, Patnos
		Tutak, Eleşkirt
Erzincan		Kemah, Refahiye Kuru çay, Pülümür

⁶⁵ Salname-i Vilayet-i Erzurum, 1312, s. 125–126.

⁶⁶ Kenan ÇETİN, Erzurum'un XIX. yy tarihi-coğrafyası, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1998 s.122

XX. yy başlarında ve ikinci Abdulhamid'in son zamanlarında Erzurum'un mülki durumu aynı kalmakla beraber bazı küçük değişikliklere uğramıştır.

2.2.1. Valiler

Sultan II. Abdülhamit devrinin Erzurum Valileri 1876- 1878 ve 1879 – 1908 arasında memuriyette bulunmuşlardır. İşgalden Berlin Antlaşmasının uygulanmasına kadar kısa bir zaman için Çar'ın veya Tiflis'teki genel valinin atadığı Rus görevli tarafından yönetilmiştir. Bazı paşalar halk arasında iyi bir şekilde anılırken, bazıları da istibdadın temsilcisi olarak göze çarpmışlardır. 1876–1908 arasında vazife yapan valiler:⁶⁷

Müşir İsmail Hakkı Paşa	1876
Erzincanlı İzzet Bey	1877
Kurt İsmail Paşa	1878
Rus Vali	1878
Müşir Mustafa Paşa	1878
Müşir Semih Paşa	1888
Ferik Hasan Hayri Paşa	1890
Mehmed Haydar Paşa	1892
Ali Yaver Paşazade Hacı Hakkı Paşa	1893
Şerif Mehmed Rauf Paşa	1895
Mustafa Nazım Bey	1902
At Bey	1906
Nuri Bey	1907
Abdülvahab Paşa	1908

2.3. Yeni Nahiyelerin Kurulması

1315 Erzurum salnamesine göre 1895 tarihinde Erzurum'un nüfusu şöyledir:⁶⁸

Müslüman:509.826   Gayrimüslim:119.569 Toplam:635.847

Erzurum'un ekonomik, sosyal hayatının yeniden düzenlenmesinde önemli bir yere sahip olan Şakir Paşa Polis, Jandarma ve tahsildarlarının çalışmalarını

⁶⁷ KONUKÇU, *Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum*, s.293

⁶⁸ Salname-i Erzurum 1315, s. 89-290-291.

belirli bir düzene koydu. Onların kadro ve maaşlarıyla ilgili eksiklerini gidermeye çalıştı.⁶⁹

Erzurum'da yeni nahiyelerin kurulmasına dair yaptığı çalışmalara büyük önem veren Şakir Paşa 9 Nisan 1312 tarihli tezkeresi ile bölge haritasını yeniden düzenletmiş vilayete bağlı nahiyeler ve köylerde yaşayan Müslim ve gayri Müslimleri tespit ettirmiştir. Yine Şakir Paşa tarafından Sadrazamlık makamına gönderilen telgrafta Erzurum ve Beyazıt sancaklarında yeniden teşkil olanlarla birlikte nahiyelerinin sayısının 164 e çıkarıldığı nahiyelerin ilgili nizamnameye uygun olarak azaltılıp çoğaltıldığı belirtilmiştir⁷⁰.

Yine aynı telgrafta ova kazasına nahiyeler teşkil olunan Ilıca, Aşkale, Stavuk ile çevrildiği için yeni bir kaza teşkiline gerek olmadığı belirtilmiştir.⁷¹

Nahiyeler seçilecek köylerin nüfus durumları dikkate alınarak 200 Hânedan küçük olmamaları, kendilerine bağlanacak köylerin ise nahiyeden üç saatten fazla uzakta bulunmaması esas alınmıştır. Bu düzenlemeye göre kaza ve sancaklar karyelere yakın ve orta iseler buralara, değilse nahiyeler olması uygun görülen yerlere bağlanacaktır.

Babiâli ye gönderilen harita ve defterler incelenmiş.1/300.000 mikiyaslı olan haritalar da, nahiyelere bağlanması düşünülen köylerin çok azının, nahiyeler merkezine üç saatten uzak olduğu tespit edilmiştir.⁷²

Harita ve defterlerde Erzurum'un Ilıca, Aşkale, Stavuk ve Pasin-î Ulya nahiyelerinde, köy ve nüfus adetleri şöyledir.

1. Ilıca Nahiyesi:

Köy adedi: 44

Hâne adedi: 2518

Erkek Müslüman nüfusu: 6893

Erkek Gayr-î Müslim nüfusu: 1554

Toplam Erkek nüfus: 8447

⁶⁹ ÇETİN, *Erzurum'un XIX. yy tarihi-coğrafyası*, s.149.

⁷⁰ ÇETİN, *Erzurum'un XIX. yy tarihi-coğrafyası*, s.150.

⁷² ÇETİN, *Erzurum'un XIX. yy tarihi-coğrafyası*, s.141.

2. Sitavuk Nahiyesi:

Köy adedi: 40

Hâne adedi: 2856

Erkek Müslüman nüfusu: 4052

Erkek Gayr-î Müslim nüfusu: 7219

Toplam Erkek nüfus: 11271

3. Aşkale Nahiyesi:

Köy adedi: 34

Hâne adedi: 2291

Erkek Müslüman nüfus: 7041

Erkek Gayrî Müslim nüfus: 555

Toplam Erkek nüfus: 7596

4. Pasin-î Ulya Nahiyesi:

Köy adedi: 70

Hâne adedi: Verilmemiş

Erkek Müslüman nüfus: 8574

Erkek Gayr-î Müslim nüfus: 1868

Toplam Erkek nüfus: 10442

Bu dört nahiyede:

Köy adedi: 188

Hâne adedi (Pasin-î Ulya Hariç): 7665

Erkek Müslüman nüfus: 26533

Erkek Gayr-î Müslim nüfusu: 11196

Toplam Erkek nüfus: 37.729

Şimdi bu nahiyelere bağlı köylerin isimleri, hâne adetleri, Müslim ve Gayr-ı Müslim erkek nüfusları ile bu köylerin yen isimlerini ve halen meskün veya metruk olduklarına dair cetvel ve haritaları sunuyoruz. (Harita no:5)

2.4. 1312 (1896) Salnâmesinde Erzurum'da Nüfus ve Yerleşme

2.4.1. Erzurum Vilayeti

Nahiye adedi: 3 (Ilıca, Sitavuk, Aşkale)

Köy adedi. 170

Hâne adedi: 7406
Erkek nüfus: 30.308
Kadın nüfus: 32.371
Toplam Nüfus: 62.679

2.4.2. Pasinler Kazası: Merkez-î hükümet Hasan Kal'ası

Nahiye adedi: 17
Köy adedi: 220
Hâne adedi: 7464
Erkek nüfus: 25.008
Kadın nüfus: 19746
Toplam Nüfus: 44.754

2.4.3. Erzurum şehri (Nefs-î Erzurum) (Sancak)

Hâne adedi: 7368
Erkek nüfus: 19797
Kadın nüfus: 19977
Toplam nüfus: 39.774
Genel Toplam (Nefs-î Erzurum, Bağlı nahiyeler, Pasinler kazası)
Nahiye adedi: 20
Köy adedi: 390
Toplam erkek nüfus: 75.113

III. BÖLÜM

BELGELERİN KONULARI

Dosya No	Gömlek No	Tarih	Konu
1514	11	12 Recep 1310	Erzurum telgraf ve posta Hânesinde müstahdem Arifin-i kavasın imal etmiş olduğu anahtarla açarak elli kuruş aldığına dair yapılan mahkeme sonucu verilen cezaya karşı temyiz istemine dair.
1514	13	20 Safer 1310	Erzurum vilayetinden Rusya'ya nakli-i Hâne eden Ermenilerden kalan araz-i mahlul'anın muhacirine verilip verilmesine istizanına dair
1514	14	20 Safer 1312	Erbaba-ı cinayetten olup gıyaben idam ve kürek cezasıyla mahkûm buldukları halde bu kerede arzı dalalet eden Erzurum da kuşa karyeli Kasım oğluyla Şamil'in kabul-ı istimnaları hakkında istizana dair.
1514	17	26 Şaban 1312	Pasinler kazasında yedi adet kuraya muhacirin iskân olunduğu şahısla mezkûr kuranın yeni ismine dair.
1514	18	17Cemazie'l- evvel 312	Erzurum merkez vilayetiyle dâhil vilayette bulunan şehir ve kasabattaki sokaklarda çift ve tek hayvanlı arabaların serbestçe seyr-i hareketinin mümkün olup olmadığına ve her hangi bir harık durumunda levazımat-ı itfaiyenin gereksinim duyduğu kuyu çeşme ve havuzların yeterli olup olmadığına dair.

1514	20	12 Şaban 1312	Karahisar-ı Şarkı Sancağının Aluçıra ve Suşehri kazalarına tabi Seme ve menvek kayraları eşkıya-yı ahalisinin Refahiye kurasına tecavüzüne dair.
1514	21	8 zilhicce 1312	Keskim kazasına tabi Abhan karyesi Beşikhan'da bulunan cebelden sukut eden kayanın tesiriyle harap ve dâhilisi düçar-ı telefât olduğundan karye-i mezkûrenin Taş başı nam-ı mevkiine nakliyle inşasına lüzum görünen ebniyeleri muktezası meblağın sarf-ı mezuniyeti i'tâsına dair
1515	5	9Cemezielahir 1311	Memuriyeti esnasında Jandarma Piyade tahsildarı Âkifi darp etmesinden dolayı taht-ı muhakemeye alınan Erzurum Karakilise Mahallesi kabzımalı Sabıkı Hamdi hakkında
1515	8	6 Safer 1312	Erzurum Vilayetinin Kığı kazasında Kızılcubuk karyesinde inşası arz olunan Cami-i Şerif ile mektebin bina ve tesisine kaydatan imkân-ı müsaid olduğuna dair.
1515	10	4 Recep 1312	Pasinler kazası hükümeti için isticar olunan Hâne bedelinin suret-i tesviyesi hakkında bazı ifadeye dair
1515	11	7 Recep 1313	Bayburt kazasının İrmene karyesinde seylabdan Hâneleri harab ve alan-ı zirai'lerde telef olan ahaliye tehvin-i ihtiyaçları için yedi bin elli kuruşun i'tâsı ve suret-i mahsubu hakkında bazı ifadeye havi
1515	12	11 Ramazan 1308	Rüsumat-ı erba'nın belediyeye nısfı-ı hisseleri bedalatının aşar nizamnamesine tevfikân istizası iktiza edeceğine dair.

1515	13	7 Şaban 1311	Refahiye kazasına tabi Posur karyesinde müceddeden bir kilise inşası hakkında
1515	14	2 Safer 1313	İcra-i memuriyeti esasında jandarma piyade tahsildarı Akifi darp etmesinden dolayı taht-ı muhakemeye alınmış olup Erzurum Kara kilise kabz-ı mal-ı sabıkı Hamdi'nin temyiz istemine dair
1515	17-77a	3 Safer 1313	Harput ciheti posta tartı mültezimlerinden Osman Ağa hakkında verilen ve temyizen tetkiki talep edilen evrak-ı davanın gönderildiğine dair
1515	17-78b	16 Safer 1319	Harput posta tatarı vekili Osman Nuri Ağa tarafından zayi edilen akçeden dolayı hakkında verilen ve temyiz tetkiki talep edilen evrak-ı davanın gönderildiğine dair
1515	19	20 Safer 1313	Kuruçay kazası kaymakamının irtikâbı hakkında vuku bulan iddia ve ihbarat üzere icra gelinen tahkikat neticesine bayatına dair
1515	20	23 Şevval 1313	Keskim kazasında Hodiçor karyesinde Kisak nam-ı mahallinde kâin Katolik kilisesinin teceddüdünün inşasına ruhsat-ı i'tasına dair
1515	21	21 Zilkade 1313	Teba-yı İraniyeden olup Rusya'dan Revan cihetine gitmek üzere aldıkları pasaportlarla mahalleri hükümetlerince Devlet-i Ali şebhenderi olduğu derç ve tasdik ettirmeksizin memalik-i mansureye gelen pasaportsuzlar hakkında istizan-ı muameleye dair

1515	22	5 Zilhicce 1313	Tercan Kazasında terakkim etmiş olan nüfus-ı vukuat-ı cezai nukdiyesinin afvı hakkında
1515	24	9 Safer 1314	Erzurum'da daire-i hükümette vaki hal-i arsaya bir telgraf ve postaHâne inşasıyla tesvin-i masraf istizanına dair
1515	25	26 Safer 1314	Diyadin kazası kaymakamı Yakup Efendinin adem-i istikametinden bahisle taht-ı muhakemeye alınması lüzumuna dair
1516	1	17 Rebiülevvel 1314	Tortum Kazası kaymakamı Mustafa Efendinin müsâvi ahvalinden dolayı icra kılınan tahkikat üzerine taht-ı muhakemeye alınması lüzumunun ve bu babdakievrak-ı tahkikiyenin gönderildiğine dair
1516	2	6 Muharrem 1315	Pasinler Kazası anbar memuru Abdülaziz Efendi ile mal memuru muavini Halil Efendi'nin temyiz-i istida eylediklerine dair.
1516	3	20 Recep 1314	İspir kazası müzâfâtından salaçor ve Nabsur ve Hanur kayralar mahallatının birer karye haline ifrağıyla her birine başka imam ve muhtar tayinine mezuniyet i'tası hakkında
1516	5	3 Şaban 1314	Erzurum da İran tebası itfalı için esbak kâr perman mirza Ali Ekber Hanın mutasarrıf olduğu Hânenin mektep ithazına ruhsat i'tasına dair
1516	6	19 Şaban 1314	Keskim kazasına tabi Gözkuvved karyesinde tereddüten inşasına ruhsat istenilen Katolik kilisesi hakkında ruhsat-ı lazım i'tası istizanına dair

1516	7	29 Şaban 1314	Pasinler kazasının Hapur karyesinde Hâne basmak maddesinden dolayı taht-ı tevkife alınıp bereatı tahakkuk eden Herat karyeli Osmanın tahliyesinde mahzur olduğundan bahisle istizan-ı muameleye dair
1516	9	11 Recep 1314	Erzurum'da gurebaya mahsus küşad olunacak hastseHânenin masarif için vilayet mal sandığına alınmış olan varidat-ı belediye nısfının iade-i i'tası hakkında istizan-ı muamele ve Erzurum'da gureba hastanesinin küşadı için Şehr-i sarfına lüzum görünen meblağın suret-i tesviye ve teferruatı hakkında.
1516	10	23 Recep 1314	Tortum kazası kaymakamı vekâletinde bulunan Aşkale müdürü Mehmet Murat Efendiye sülüs maaşı verilmesi hakkında istizan-ı muameleye dair.
1516	11	8 Şaban 1314	Pülümür kazası dâhilindeki Hasnalı ve Polatlı eşkıyasından bazı kimsenin kabul-ı istimanları istizanına dair.

Belgeler

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi: 1
Gömlük No: 11-1		Varak Adedi: 1
r:18Kanun-sani 1308 M:30 ocak 1893		Orijinal Kayıt:Erzurum 2

Muhakeme-yi Temyiz Cenab-ı Âlisine

Erzurum telgraf ve postaHânesinde müstahdem Arif kavasın postaHâne kasasını, imal etmiş olduğu anahtarlarla açarak elli kuruş aldığı tab'an ikrar ve posta pul ve çantaları, Hânesinden zuhur etmiş olduğu ve emval ve eşya-yı emiriyeyi nakden ve gıyaben sırkat edenlerin Kanun-ı cezanın seksen ikinci maddesi mucibince mücâzat edilmeleri lazım geldiği ve müttehem in ifâl-i memnuası ta'düd ettiği surette en ağır cezayı müstelzem ve mürettebeden cezalandırılması. iktiza ettiği halde deva'ir-i resmiyece eşya-yı hasise sırkat eden muvazzaf hizmetkârlara dair bulunan ve kanun hükmü vuku'unda olmayan 5 cemezielvvel 1292 tarihli tezkere-i samiye münderacatına isnaden kanun-ı mezkûrun iki yüz yirmi ve iki yüz yirmi sekizinci maddeler ahkâmına tatbiken temyiz-i cezada isabet görülemediğinden dolayı ol babda Erzurum Meclis-i idaresinden verilmiş olan 27 Mayıs 1307 tarihli ilam muhakemât daire-i aliyesinden nakz olunarak evrakı mahaline iâde edilmiş ve tekrar icra olunan muhakeme esnasında seksenikinci madde hükmünce temyiz-i mümeyyazat olunması müdde-i ûmumi tarafından talep ve iddia olunmuş iken merkûm Arif'in müdür-i lahik zamanında kasayı bir defa açıp elli kuruş aldığını itiraf eylediği varaka-ı nutkiyesinde muharrer ise de müdür lahik İsmail Efendi kasa mevcudundan birşey sırkat edilmemiş olduğu indel-istintak ifade eylediği gibi istintaknamedeki ikrârını inde'l-muhakeme inkârla beraber müdür-ı lahikın dahi ikra-ır mezkûru musaddık böyle bir iddiada bulunmadığı ve varaka-ı nutuk usûl-u mûhakemât-ı cezaiye kanununun yetmiş birinci maddesiyle mevadd-ı sairesinde muharrer olan şerait-i tesisisiyeden ârı bulunduğu ve Hânesinde zuhur etmiş olan pul çantaları sırkat ettiğini isbat edecek delail olmadığı ve binaen-aleyh hareket-i vâkı'âsı yalnız kasa anahtarını takliden anahtar imaline munhasır kılındığı beyanıyla kanun-ı cezanın ikiyüz yirmi sekizinci maddesi hükmüne tevfiken merkum Arif'in bir sene hapisle, mezkûr pul ve çantaların Erzurum postaHânesine teslimine karar verilmiş ise de böyle cürmün nev'i için kanunen muayyen olan cezanın gayri bir ceza hükmü olunmuş olmasından nâşi ilam nakz olduğu surette ancak nevi' ve deree-i cezanın takdim olunacağı usul-ı muhakemât-i ceza'iyeye kanununun üçyüz kırkinci maddesinde tasrih

edilmiş ve Arif'in müstantik nezdinde pek açık surette vukubulan ikrarından başka postaHâne kasasını açmak için bizzat imal ettirdiği anahtarları müdir-i sabık Bahaddin Efendinin esna-yi memuriyetinde yapıp müdir lahik İsmail Efendi zamanında kasayı bir kere açarak elli kuruş alabildiği evelki muhakemesi esnasında dahi tab'an ikrar etmiş olduğu salifü'z-zikr ilam münkarız ile muhakeme zabıtnamesinde muharrer bulunmuş ve medar-ı hükm olan ifadat esna-ı muhakemede vuku' bulan ma'ruzat olup müdür lahik İsmail Efendi de indel-muhakeme Arif'in aleyhinde ikâme-i da'va etmiş olduğu halde Arif'in daire-i istintaktaki ikrârını inkâr eylediği ve müdür lahik dahi ikrar-ı sabıkını mueyyed da'vada bulunmadığı tevilatıyla esna-ı muhakemede olan ikrar-ı sarihinin setr edilmesi ve istintakname gayr-i mukabil addedilmekle beraber müdür İsmail Efendinin yine bu istintaknamede muharrer ifadatından Arif'in lehinde olan maruzatı medar-ı hükm addedilip aleyhinde olan sözleriyle esna-ı muhakemedeki iddiası ve kasayı açmak için tedarik etmiş olduğu alet-i mahsusa ile anahtarı imal etmek ve maaşına nisbetle cemi ve idharı kabil olmayan nükud ve eşya ve matlubat ve hayvanat sahibi olmak gibi fiil-i sırkata delalet eden karaet ve emaret nazar-ı itibara alınmayarak hukuk-ı seneviyesi ve şahsiyesinin ihlal olunması mucib-i nakz ve mesuliyet ve selahiye-i i'timad ve emniyet ve ahvalden görülerek karar-ı saniyen mezkûr-ı havi ilamın nakziyle alenen mugayir kanun ve hakikat ve selahiyet harekâtlarından dolayı heyet-i hakimenin taht-ı muhakemeye alınması ve müdür Bahaddin Efendi'ye dair heyet-i aliyeleri cenibinen sadr olan 26 Şevval 1309 tarihli karar mucibince efendi-i mümaileyha ile Meclis-i mezkûr heyet-i hakimesinin taht-ı tesahüb ve iltizamında olduğu dela'il-i meşruha ile müsbet bulunan Arif kavasın idarece birlikte icra-yı muhakemeleri mahzurdan salim olamayacağına mebni Arif hakkında olan evrakın ûsul-ı mezkûrun üçyüz otuzbeşinci maddesi mucibince Trabzon Meclis-i idaresine irsaline karar verilmesi hususatı ba tebliğname arz ve evrakı daire-i müşarun-ileyhaya takdim edilmiş olmakla Arif'le birlikte icra-yı muhakeme hususunda Baha(eddin) Efendi muhakemesinin oraya nakline dahi heyet-i celileleri tarafından verilmesi istidâ olunur.

Fi 12 Receb sene 1310

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi: 2
Gömlük No:13-2		Varak Adedi: 2
r: 3 Mayıs1310 m:14 ağustos 1895		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/133
<p>Huzur-ı Meali-mevfur-ı hazret-i sadaret penahiye ma'ruz-u çaker-i kemineleridir</p> <p>Erzurum Vilayetinden Rusya'ya nakl-i Hâne eden Ermenilerden kalan arazi-i mahlulenin muhacirîne verilip verilmemesi hakkında istifsarı şamil vilayet-i müşarileyhadan gelen telgrafname leffen takdim kılınmış ve bu hususun li-ecli't- takdim şûra-ı devlete havalesi münasip görünür ise de icra-yı atikasına vabeste-i irade-i âliye-i sadaret-penahileri bulunmuş olmağla emr ü ferman hazret-i veliyyülemrindir.</p> <p style="text-align: right;">Fi 3 Mayıs sene 1310 Fi 12 Safer sene 1312</p>		

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:4
Gömlük No:13-3		Varak Adedi: 4
r: 5 Teşrin-i sani1310 m.17 Ekim1894		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/133

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Vekâlet-i Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Erzurum vilayetinden Rusya memalikine nakl-i Hâne eden Ermenilerden kalan arazi-i mahlula muhacirine verilip verilmemesi vilayet-i müşarileyhadan çekilen telgrafnamede istifsar olunduğu ve bu hususun li-cel'it-taedkik Şûrâ-yı devlete havalesi münasip görüldüğü beyanıyla icra-yı iktizâsına dair hariciye nezaret-i celilesinin Şûrâ-yı devlete havale buyurulan tezkeresi üzerine istifsar-ı mütâlaâyı mütazammın varid olan 27 Ağustos 1310 tarihli ve otuzaltı numrolu tezkere-i aliye daverileriyle melfufları encümen-i nezarete lede'l-havale vatan-ı asliyelerinden memalik-i ecnebiyeye firaren muahharan avdet etmiş olan kesânın taht-ı tasarruflarında bulunan arazinin satılıp satılmaması bazı taraflardan istifsar olunması üzerine sebk eden arz ve istizana cevaben şeref-varid olan 31 Temmuz 1302 tarihli tezkere-i samiyede bu kimselerin tabi'yetten iskat edilip edilmemesi devletçe bilinecek meseleden olmakla valiler tarafından bu makulelerin doğrudan doğruya iskat-ı tabiiyeti muvafık-ı kanun olamayacağına iskat-ı tabiiyetine lüzum görünen işhasın tafsil-i keyfiyet ile evvelce babîâliye arz olunarak iskat-ı tabiiyeti istenilen kimsenin Hariciye nezaret-i celilesince bulunduğu memlekette mukîm şebender vasıtasıyla hâlâ tabiiyet-i Osmaniyede olup olmadığına ahval-i sairesine dair tedkikat-ı lazıme icra kılındıktan sonra tabiiyet-i Osmaniyeye kanun-ı ahkâmına tevfiân verilecek karar mucibince tabiiyeti iskat olunarak muamelat müteferri'asının mahallince icra kılınmasının usul-i ittihazı muvafık-ı maslahat olarak ol vechile icra-yı iktizası dahiliye nezaret-i celilesine icap edenlere tamimen tebliğ olduğu işâr buyrulmuş olmakla husus-ı mezkûr hakkında dahi bir mucip emr-i samî muamele olunması lazım geleceğinden cevab-ı âli-i asafanelerine izbârı encümen-i mezkureden ifade ve evrak-ı mürsele matviyen iâde kılınmakla ol babdaemr ü ferman menlahü'lemrindir.

Fi 5 Teşrin-i evvel sene 1310/ fi 17 Rebi'ül ahir sene 1312

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:2
Gömlek No: 14-1		Varak Adedi: 2
r:23 Temmuz 1310 m:4 Ağustos 1894		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/143

Dahiliye Nezaret-i Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Ahval-i mevki'ye göre kabulü istiman ve dehaletlerine lüzum görünen, erbab-ı şekavet ve dehaletlerinin kabulü mucib-i esbab-ı mahsusa olduğu halde evvel emirde keyfiyetin arz ve istizanı nezaret-i celilelerinin 29 Ağustos 1309 tarih ve umûmi yetmiş dokuz numrolu tahriratında beyan ve işar buyrulmuş ve bu kere de hâlen ve istiman eden Tortum kazasına tâbî' Namervan nahiyesinin Kuşa karyesi ahalisinden Kasım oğlu Şamil ile Mustafanın makeddama Rusya tebasından Potay, nam-ı diğeri Yusuf Reşid Musa Mevkûfun cerh ve katlerinden dolayı mahkeme-i istinafca gıyaben idam ve Ali oğlu diğeri Şamil'in de Pasinler kazasına tabî Gerenkâr karyeli İranî Muhtar'ın eşya-yı mesrukasından dolayı kezalik gıyaben üç sene kürek cezalarıyla mahkûm-u aliyh oldukları icra olunan tahkikat üzerine Mahkeme-i istinaf ceza dairesi riyasetinden muharrer ilamda gösterilmiş olunduğu ve hukuk-ı şahsiyeleri bakî kalmak ve yalnız hukuk-ı umumiyyeden mafuvv tutulmak üzere kabulve halet ve istimanları makrun-ı müsaade-i merhamet-ade-i hazret-i padişahi buyrulur ise mahkeme-i adliyyeye tebliğ olunmak üzere ol babda irade-i seniye-i hazret-i hilafet-penahinin sür'at-i emr ü işârı babında emr ü ferman hazret-i men lehu'l-emrindir

Vali-i Vilayet-i Erzurum

23 Temmuz 1310/fi 2 Safer sene 1312

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:2
Gömlük No: 14-2		Varak Adedi:2
r: 11Ağustos1310 m:23Ağustos1894		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/143

Huzur-ı Hazret-i Sadaret-penahiye

Maruz-ı Çakeri Kemineleridir ki

Erbab-ı cinayetden olup gıyaben idam ve kürek cezalarıyla mahkûm buldukları halde bu kere de arz-ı dehalet ve istiman eylemiş olan Tortum kazasının Kuşe karyeli ahalisinden Kasım oğlu Şamil ile Mustafa'nın ve Ali oğlu diğer Şamil'in hukuk-ı şahsiyeleri baki kalmak ve hukuk-ı umumiyyeden ma'fuvv tutulmak üzere kabul-i dehalet ve istimanları istizanına ve ol babda bazı ifadeye dair Erzurum vilayetinden alınan 22 Temmuz 1310 tarih ve altmışdört numrolu tahrirat le'fen takdim kılınmış olmakla müttekazasının inbasına mücade-i âliye-i hazret-i sadaret-penahileri şayan buyrulmak babında emr ü ferman hazret-i valiyyü'l emrindir.

Fi 11 Ağustos 1310 fi 11 Safer sene 1312

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:4
Gömlük No: 17-1		Varak Adedi: 4
r:17Teşrinsani1310 m.29 kasım1894		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/143
Dahiliye Nezaret-i Celilesine		
<p>Saye-i Muvaffakiyet-vâye-i hazret-i padişahîde bu kere de Pasinler kazasının kuray-ı kadimesinde dörtyüz yirmialtı Hânedede bin altıyüz on zükûr ve bin yüz beş inasiki cem'an iki bin üç yüz on beş nüfusu cami' muhacirine talimat ve iradat-ı müteallikası ahkâmına tatbiken mahlûl ve hâlâ arazi iskân memuru Karslı Muhlis Bey ve mahalli hükümeti marifetiyle tevzi' ve itâ ile emir-i iskânları icrâ kılındığı gibi kaza-ı mezkûrun Sıçan Kalası nam mevki'de ve mahal-i sairesinde mücedderen teşkil edilen yedi karyeden onaltı Hânedede elli beş zükûr ve kırkûç inası şamil olan birine nam-ı kudsiyet ittisam-ı hazret-i şehriyari azamiye mensup olmak üzere (Hamidiye) ve kezalik onaltı Hânedede altmış iki zükûr ve ellialtı inaslı cem'i bulunan karyede Hânedan-ı fehamet-bünyan-ı cenab-ı mülükâneye nisbetle (Selimiye) ve yine onaltı Hânedede altmışiki zükûr ve kırksekiz inas, muhacirin birleştirilen mahalle (Kadriye) ve kırk Hânedede yüzondokuz zükûr ve yüzon inas tavattun kılınan Terzi Komu nam mevki'e (Teşvikiye) ve onbir Hânedede kırk sekiz zükûr ve yirmi altı inas iskân edilen Dibekli mevki'ine de (Sultaniye) ve kırk Hânedede yüzotuz üç zükûr ve yüzondört inas birleştirilen Yekmal nam mahalle ecdad-ı uluviyyet-i hazret-i veli-nimet-i azamiye mensup olmak üzere (Orhaniye) ve onbeş Hânedede ve kırkbeş zükûr ve yirmialtı enas iskân olunan Konaklı harabesine (Osmaniye) karyeleri namı tensib edilmiştir. Şu halde menhişelmacemva beşyüz yetmiş dokuz Hânedede Kazanlı ve Zeylanlı aşiretleriyle Kars ve Çıldır'unun ve Ardahan muhacirlerinden zükûr ve inas olarak üçbin ikiyüz elli dokuz nüfuslu muhacirinin saye-i inayet-vaye-i hazret-i Padişahide esbab-ı tavattun ve iskânları istihsal kılınmış idiğü Pasinler Meclis-i idaresinden vurud eden fi 10 teşrinsani 1310 tarihi ve ikiyüz yetmiş numra mazbatadan anlaşılmağa mücedderen teşkil olunan yedi karye tensib kılınan esami-yi aliyenin vaz'ına müsaade ve ferman buyrulduğı takdirde icabının icrasıyla mahaline bildirilmek üzere emr-i tebliğine müsaade-i âliye-i nezaret penahilerinin rayekan buyrulması babında emr ü ferman hazret-i men lehül-emrindir.</p>		
Vali-i vilayet-i Erzurum		

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:2
Gömlük No: 17-2		Varak Adedi: 2
r:7Kanun-ievvel1310 m:19 Aralık 1894		OrijinalKayıt:Erzurum2/143

Huzur-ı Âli-i Hazret-i Sadaret Penahiye

Maruz-ı Çaker-ı Kemineleridir ki

Saye-i muvaffakiyetvaye-i cenâb-ı padişahîde Pasinler kazasındaki kura-yı kadime ile kaza-ı mezbûrun mevki-i sairesinde mücedderen teşkil olunan yedi karyede üçbin ikiyüz elli dokuz nüfus muhacirinin emr-i iskânları icra olunduğundan bahisle mezkûr yedi karyeden birinin nam-ı kudsiyet-i ittisam-ı hazret-i hilafet-penahiye nisbetle ve diğerlerinin dahi Selimiye ve Kadriye ve Teşvikiye ve Sultaniye ve Orhaniye ve Osmaniye namlarıyla tesmiyesi istizanını havi Erzurum Vilayet-i Meclis-i idaresinden mebhûs 17 teşrin-i sani 1310 tarih ve yüzon bir numrolu mazbata leffen takdim kılınmakla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyül emrindir.

Fi 7 Kanun-ı evvel 1310/ fi 21Cemaziye'l-hir sene 1312

Nazır-ı umur-ı Dahiliye

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:4
Gömlük No: 18-2		Varak Adedi: 4
r:2 Kanun-ievvel 1310 m:15 Aralık 1894		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/375

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Vekalet-i Celilesine

Devletlü efendim hazretleri

Merkez vilayetle dahil-i vilayette bulunan şehir ve kasabattaki sokaklarda çift ve tek hayvanlı arabaların serbestçe seyr ü hareketi mümkün müdür? Ve sokakların vaz'iyeti araba istimaline müsaid değilse insan vasıtasıyla kabilmidir ve buralarda akarsular veyahud kuyular ile yakın havuzları var mıdır. Var ise adedi ve kuyuların umku ve muhtevi oldukları havuzların miktarı ve emr-i itfaiyede edebilecekleri hizmetin derecesi nedir. Buralarının inbası hakkındaki 16 Teşrin-i sani 1310 tarihli telgrafname-i âli nezaret-penahilerine, nefsi-i Erzurum sokaklarında çift ve tek hayvanlı arabaların serbesti-i seyr ü hareketi yaz mevsiminde mümkün kış mevsiminde ise sokakların bi'l-fiil mesdûd olması hasebiyle öyle hayvan koşulu arabaların ve belki kızakların dahi seyrü hareketi gayr-ı mümkün idiğü ve bu sokaklarda yekdiğerine yakın noktalarda akar pınâr suları da mevcut bulunduğü ve emâkin-i mevcuda duvarlarının taş ve çamurla imal edilmiş ve sokakları da toprakla mestur bulunmuş olduğundan hüdankerde harik zuhurunda edevat-ı hazıra ile derhal itfası kabil olacağı ve bu çeşmelerle iki ufak nehir-i carinin edeceği hizmet derece-i kifayede idiğü cevaben fi 19 Teşrin-i sani 1310 tarihli telgrafname-i acizi ile itâ kılınmıştı. Bu babda mülhakat-ı vilayetle cereyan eden muhabereye cevaben gelen telgrafların tanzim ettirilen hülasa-ı varakası leffen takdim olduğundan meallerinelerine ve evvelce arz olduğü üzere dahil-i vilayetde kâin kasabat ve kurada ahşapdan mâmül ebniye olmayup mevcut emakin duvarlarının taş ve çamurdan mamul ve sakafların dahi toprakla mestur bulunmasına ve ümumi harikların vukuu kabil olamayacağına nazaran ifa-i müktezası menut ve mütevakkıf re'y-i sami-i nezaret-penahileridir ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l emrindir

Fi 2 Kanun-ı evvel 1310 fi /17 Cemazielahir sene 1312

Vali-i velasi Erzurum

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:
Gömlük No: 18-5		Varak Adedi:
Tarih: (yok)		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/

Nefsi Erzincan kasabasındaki sokakların ekserisinde çift ve tek hayvanlı arabaların serbestçe seyr ü hareketleri mümkün olduğu gibi her sokakta akar çeşme mevcut olup ancak memleketi idareye kâfidir. Emr-i itfaiyeyede yardım edecek kuyu ve havuz olmadığı fırat nehri var isede kasabaya yarım saat baid mesafede carî olduğu için indinde istifade olunamayacağı ve mülhakat-ı livadan Kuzuçan ve Refahiye kasabalarında dahi çift ve tek hayvanlı arabaların işletmesi kabil ve kasabaların önün de daimi surette cereyan-ı nehirler mevcut olarak levazımat-ı itfaiyenin vücudu halinde maksad-ı temine kâfi buldukları ve kuyu ve havuz bulunmadığı ve Pülümür kazası ise yirmi-otuz Hânedan ibaret olup at arabasının seyr ü hareketine salih ve kasabanın kenarında daimü'l-carî nehir bulunduğu ve bunda da kuyu ve havuz olmadığı ve Kemah kasabası da mevkien taşlık bir mahalden ibaret ve sathı meyil üzerinde vakî olmakla sokakları hayvanlı arabaların seyr ü hareketine müsteid olmayıp arabaların ba kasabada bazı yerlerinde insan vasıtasıyla nakli kabil ve akarsuları olmadığı gibi kasabanın önünde Fırat nehri cari olup bundan da civar mahellatın istifadeleri mümkün idiği ve kuyu ve havuz geçişleri bulunmadığı Erzincan mutasarrıflığından.

Merkez-i liva olan, Bayezid Diyadin, Eleşgird, Karakilise, Tutak kazalarına havî olan Bayezid sancağında Karakilise'den mâadâ derununda araba işleyen kasaba olmayıp insan vasıtasıyla cümlesinde de kabildir. Her kasabada bir değirmen döndürecek derecede ma-i carı olup yangın havuzu bulunmadığı Bayezid Mutasarrıflığından

Bayburd kasabasında mahallat aralarında birkaç dar ve çıkmaz sokaklardan mâada bilcümle cadde ve sokakları vasi' çift ve tek bargirli arabalar kemal-i serbestle seyr ü hareket etmekte dahi itfaiye alaylarında görülen dolumba ve adevat arabalarının hareketlerine elverişli derecede olup kuyu ve havuzlar yoksada yirbeş metro arzında mahalline göre üçer beşer metro umkunda çoruh nam-ı nehir kasabanın tâ vasatından cereyan etmekte ve bundan başka her birerlerinden tahminen birer ikişer lüle su cerayan eder ashab-ı hayrat tarafından inşa ettirilmiş onyedı adet çeşmenin mevcut idi ki ve maâzaden tâli

vuku bulacak harık nehre yakın olduğu halde elevereli tulumiyelerin pek ziyade işe yarayacakları ve harık nehre pek uzak bulunduğu takdirde suların kesretine mebni bu nevi tulumbaların çeşmelerden su alıp verebilmesi memul idiği ve koşulu arabalarla mahal-i harike su nakli suhûlet ve suratle mümkün olacağından bu suretle harıkın tevsi' ve sırâyetine meydan verilmemiş olacağı Bayburd kaymakamlığından,

Ma'a çarşı dört mahalleden ibaret bulunan Hınıs'da bargirli bir araba hareketi kabildir. Memleketin vasatında cereyan eden menba'ı Bingöl cebelinde bulunan ale't-ltahmin beş değirmen çevirir nehr-i cariden her suretle emr-i itfaiyeye yardım edeceği gibi kasabanın garb cihetinde ve yarım saat ba'idde olan yukarı cihetinde vaktiyle hark açılarak her dört mahalleye su cereyan etmekte ise de mevsim-i şitada incimad edip hiçbir işe yaramamakta ve beher mahallerde dörder çeşme olup mezkûr çeşmelerin ittisalinde üçer metro umkunda tul ve arz dörder metro mürebba'ında tahminen biner kuruş masrafla havuzlar inşası mümkün olabilip kuyu ve havuz gibi eser-i nafi yoktur. Memleket vasatında mezkûr nehir-i cari yaz ve kış harık için kullanılabileceği Hınıs kaymakamlığından

Mamahatun kasabatındaki sokaklarda çift ve tek hayvan arabaları serbestçe seyr ü hareket etmekte olduğu gibi kasabanın orta yerinde bir akarsu ile iki aded çeşme olup bu suların hüdankerde harık zuhurunda emr-i itfaiyeye büyük yardımını olacağı Tercan kaymakamlığından,

Derun-ı kasabasında tek çift hayvanatla araba işletilmesi sokakların vasatına nisbetle gayr-ı kabil, insan vasıtasıyla tek araba işletilmesi mümkün olup itfasına kifayet edecek derece kasabada cari çeşme bulunduğu Kiğı kaymakamlığından

Hasankale kasabasında sokakları vasatlıca olup çift ve tek arabaların serbestçe seyr-i hareketi mümkün olup kasabanın üst tarafında bulunan ufacık bir su ile derunundaki çeşme ayakları emr-i itfaiyeye hizmet edebileceği, harika mahsus havuz ve Hâneler haricinde kuyu olmayıp ancak Hâneler derununda on arşın umkunda kırkar kuyu var ise de bunlar harık vukuatında hizmet edemeyeceği Pasinler kazası kaymakamlığından cevaben alınan telgrafnamelerde gösterilmiştir.

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:6
Gömlük No: 20-1		Varak Adedi: 6
r:11 Mayıs 1311 m: 23 Mayıs 1895		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/190

Erzurum Vilayet-i Celilesine

Devletlü efendim hazretleri

Seyyi'at-ı ahvalleri bu posta ile mütekaddim mazbatada tafsilan arz olunan Karahisar şarkı. Sancağının Aluçra ve Suşehri kazalarına tabî Seme ve Menvek karyeleri eşkıya ahalisi Refahiye kazası kurasına tecavüz ederek bir takım ahli-yi muti'anın hayvanat ve mevaşisini gasp ve bazılarını darp ve cerh eyledikleri beyanla icra-yı muaddeleti havi bu def'a Refahiye ahalisi tarafından verilmiş müteadid arzuhaller leffen takdim kılınmış ve karyeten-i mezkûrateyn ahalisinin öteden beri icra edegeldikleri zulüm ve taadilerinin önü alınmamasından ve kendileri tebip ve terhib edilmemesinden naşi gittikçe mütecaviz şekavetlerini arttırarak ahali-i mazlumaya iz'ac ve izrardan hali kalmadıkları lede'l-isti'lam Refahiye kaymakamlığından gelen mazbatada dahi beyan ve işâr kılınmış olmakla şu hal ve mezkûr mazbata-i mütekaddim mealine nazaran iktiza-i halin icrâsı herhalde mütevakkif-ı rey' ve irade-i celileleridir. Ol babda emr ü ferman hazret-i men lehu'l- emrindir

Fi 26 Kânun-ı Sani 1310 /Fi 12 Şaban sene 1312

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:6
Gömlük No: 20-3		Varak Adedi: 6
r: 9 Şubat 1310		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/190

Huzur-ı Sami-i Cenab-ı Sadaretpenahiye

Maruz-ı Çaker-i keminelidir.

Şeref-mevrud fi 8 Teşrin-ı Sani 1310 tarihli ve şifreli telgrafname-i Sami-i cenab-ı Sadaret-penahilerinde Erzincan sancağına mülhak Refahiye kazası Meclis-i idaresi azasından Ahmed Ağa kırkı mûtecaviz ahaliyi bi'l-iğfal kaçakçıların taharrisine memur kolağası ile refakatindeki asakir-i şaHâneyi müsteshiban Sivas vilayeti dahilinde kâin Aluçra kazasına tabî menvek karyesine giderek ahali üzerine bi'l-hücum Aziz ve Teymur ve Talip nam eşhas mecruhan derdest eyledikleri ve merkum Ahmed Ağa kapularını kırarak kilitli nükud ve eşyayı yirmibeş hayvanı tahmilan götürdüğü Sivas vilayetinin işârından ve işin haiz-i ehemmiyet-i mucib mesuliyet bulunduğu beyan-ı âlîsiyle Ahmed Ağa avenesinin derdesti ve merkez-i livaya celbiyle müşiriyet-i celile ile bi'l-muhabere mülkiye ve askeriyeden mürekkeb bir komisyon teşkil olunarak tahkikat-ı lazımanın icra ve neticesinin arz ve inbası irade ve işâr buyrulmuş ve keyfiyet ehemmiyetle liva-i mezbûr mutasarrıflığına yazılmışdı. Ümera ve zabitan-ı askeriye dahi dahil olduğu halde bu maddece Meclis-i idare-i livada isticvaben ifa elden tahkikatın tafsilatını suret-i vuka've derecatını havi mecalis-i muhtelit-i mezkûrdan tevarüd eden fi 25 kanun-ı Sani 1310 tarih ve üçyüz doksan sekiz numrolu mazbata ile vilayet-i müşarun-ileyhanın Karahisar sancağına muzaf Aluçra ve Suşehri kazalarının Menvek ve Seme karyelerinin ahalisinin mezkâr Refahiye kazası ahalisine mütemediyen vukû bulan tecavüz ve taadilerinden şikayeti havi olan arzuhallerin leffiyle bu karyeler ahalisinin men-i mezalime dair Erzincan mutasarrıflığından vujud eden üçyüz doksan yedi numrolu ve 27 Kanunu-ı sani 1310 tarihli tahrirat takımıyla manzur-ı dekayik-mevfur-ı. cenab-ı sadaret-penahileri buyrulmak üzere leffen takdim kılınmış olmakla meallerine nazaran vilayet-i müşarileyhaya tebligat-ı lazime icra buyrulması emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Val-i vilayet Erzurum

Fi 9 Şubat 1310/ Fi 26 Şaban sene1312

Dosya No: 1514	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:3
Gömlek No: 21-1		Varak Adedi: 3
r:21 nisan 1311 m:3 temmuz 1895		Orijinal Kayıt:Erzurum 2/159

Erzurum Vilayet-i Celilesi Mühendisi Satorino Efendi'nin 11 Nisan 1311 tarihli raportunun suretidir.

Keskim kazasına tabi Abhan karyesinin hal-i mühlikede bulunması üzerine ba emir-i vilayet-penahi karye-i mezbûre gidilerek keşf edilmek üzere karye-i mezbure bi'l-muvasale keşfiyat icra kılındıkda Abhan karyesi derunu düz mahal olup ve arka tarafı ise bütün bütün cebel gibi taş ve kayadan ibaret olmasıyla beraber mezkûr kayalarda fena halde çürük bulunması cihetle baran nüzul esnasında büyük taş ayrılıp birtakım ufak tefek kıtaları önüne alup karye derununa düştüğünde önüne tesadüf eden bağ ve bahçeleri tahrip ettikten sonra yirmibeş güzü şamil ve altı bab Hâneyi bütün bütün hâk ile yeksan eylediği gibi bir Hâne derununda haliyle kalması ve mezkûr Hâneler içerisinde bulunan dört nefer zükûr ve beş nefer inasla cem'an dokuz nefer taş ve toprak altında kalıp vefat etmiş ve bir takımında toprak altında kalmışlar ise de sağ çıktıkları lede'l-tahkik anlaşılmiş ve mezkûr Hâne derununda eğlenen kaya ise yirmibir metro mikâbdan ibaret olduğu keşf olunmuş ve diğer en ufak kayalar dahi bir metreden ziyade oldukları başkaca görülmüşdür.

Ve Abhan karyesinin arkasındaki kayalar ise çürük nev'inde bulunduğu gibi her baran nüzulunda ve mezkûr kayaların alt tarafını kırıp ve ittisalinde bulunduğu cihetle Abhan karyesi ileride hiçbir suretle tehlikeden salim olamayacağı taba'i bulunduğundan ve ahali-i merkumun ise atik Hânelerdeki iskânlarında izhar-ı acz ve ihafe iddiasında buldukları gibi karye-i mezbûr tehlikeden salim olması için Abhan karyesinin her tarafı müvazene ve keşif olundukda karye-i mezbure sağ canibinde Taşbaşı denilen bir mevki ki kırkbir Hâneye havi isti'âb edecek ikiyüz metro tul ve otuz iki metro arzı mesafe ve müsaide gösterildiği üzere mezkûr arz dahi bahçe ve zeytinlikten ibaret olup şu mevki' ise karye-i mezburun sağ canibine taraf ve arz-ı aslından yüksek bir mahalde bulunduğu gibi mevki-i mezkûr her suretle illet ve tehlikeden salim olduğu anlaşıldığından şimdiden ahalisinin Taşbaşına nakli için ve ahali-i

merkumun da şimdilik tehlike ve muhataradan salim olmak için tarafımızdan bir kıtâ rapor verilmiş olduğu surette nahiyeye müdürü marifetiyle ahali-i cümlece Hânelerinde ihrac ettirilmiş ve keşif olunan mahalle nakl olundukları görülmüş ise de Abhan karyesi ahalsinin şimdilik şu mevki'de ebniye inşasına iktidarları olduğu hal ve ahvallerinden anlaşılması ve ahali-i merkumeye ise el-yevm zeytin ağacı altlarında iskân eyledikleri ve kâffe-i keşfiyatımız bundan ibaret bulunmuştur.

Keskim kazasına tabi' Abhan karyesinin hal-i tehlikeden salim ve muvafaza altına alınması için karye-i mezburede bil-muvasala ve keşfiyat icra olundukda hal-i tehlikenin sebep-i badisi muahharan inşa ve ihdas olunmuş olan birinci mahal ile üçüncü mahal meyanında bulunan dört bab değirmen ile iki adet havuz bila-kireç yapılmış olduğundan ileri geldiği olunan keşfiyattan anlaşılması idiği cihetle şimdiden mezkûr değirmenler kaldırılıp ve havuzlar kireç döşeme ile kaynatılırsa ileride karye-i mezbûr tehlikeden salim olacağına mezkûr değirmenlerin kaldırılması ile iki adet havuz kireç döşeme ile kaynatılması ve havuzlara gelen me'car-ı oluk içerisinde cerayan etmek şartıyla karar verildiğinden bu günden işbaran bu cihetini taht-ı muhafaza olmak ve üzerlerine nezaret etmek üzere hükümet tarafından bir memurun teba'sı muktazi görünmüş şayet karye-i mezbur bu suretle icra olunmaz ise ileride tehlikeden salim olamayacağı gibi birinci mahalde onbir Hânenin de başka mahallelere nakl olunması zımında işbu rapor-ı acizanemin bir sureti mahalli hükümetine itâ kılındığı gibi manzur-ı âlî-i fehimaneleri buyurulmak üzere takdimine mücaseret eyledim ol babda ve herhalde emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 21 Nisan 1311
Aslına mütabıktır.

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:
Gömlek No: 5/4		Varak Adedi:
r: 8 Temmuz 1311		Orijinal Kayıt:Erzurum 2/

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i vekalet-i celilesine

Devletlü efendim hazretleri

Muhâkemât dairesinde ifadesiyle şeref-mevrud fi 6 Nisan 1311 tarih ve üç numrolu tahrirat âli-i riyaset-penahilerinde Erzurum Karakilise mahallesi kabzımal-ı sabıkı Hamdi hakkında İrsal buyrulan i'lam gıyaben tebliğ ve i'tâ olunup alınan tebliğ ilm ü haberi Meclis-i idare-i vilayet müdde'i umumiliğinden ba ilam olunan ifade üzerine leffen cenab-ı âli-i riyaset-penahilerine takdim kılınmış olmakla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehu'l- emrindir

Fi 8 Temmuz 1311/ Fi 27 muharrem sene1312

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi: 4
Gömlük No: 5/7		Varak Adedi: 4
r: 16 Nisan 1310		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/

Şûrâ-yı Devlet Riyaseti Vekalet Celilesine

Devletlü Efendim hazretleri

Şeref muvrud fi 27 Kanun-ı sani 1309 tarih ve on üç numrolu tahrirat-ı aliye-i asafaneleriyle irsal buyrulan i'lam Karakilise Mahallesi kabzımal-ı sabıkı Hamdi'ye bi't-tebliğ itâ eylediği itiraz-ı istidâ ve layıhalarıyla bittebliğ ilm u haberi ve onbeş kuruşluk pulun leffi ve i'tiraz alel hükm iddiâsında olması cihetle hükm-i mezkurun kesb-i kat'iyet ettiği masarîf-ı muhakemeye veremeyeceğini beyan eylediğinin derciyle keyfiyet cevaben cenab-ı samî daverilerine arz ve izbarı Meclis-i idare-i vilayet müdde-i umumiliğinden ba ilam ifade ve zikr olunan istidât ve layıha ve ilmuhaber ve pul leffen takdim ve firstade kılınmış olmakla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 16 Nisan 1310 Fi /26 Şevval sene1311

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:4
Gömlek No: 5/8		Varak Adedi: 4
r: 27 Kanun-ı Sani 1309		Orijinal Kayıt:Erzurum 2/
<p>Memuriyet esnasında jandarma piyade tahsildari Âkif'i darp etmesinden dolayı taht-ı muhakemeye alınmış olan Erzurum'da Karakilise mahallesi kabızmalı sabıkı Hamdi'nin kanun-ı cezanın yüzondördüncü maddesine tevfikan altı mâh müddetle hapsine dair Erzurum vilayeti Meclis-i idaresinden bidayeten lahık olan hükm-i merkum tarafından istinaf edilmiş olmasıyla hükm-i havi i'lam ile istinaf-ı istidâname ve evrak-ı müteferriası vilayet-i müşerileyhadan ba-tahrirat Şûrâ-yı devlete gönderilmiş ve istinaf müdde-i umumisinin iddiânamesiyle beraber muhakemat dairesine i'tâ kılınmış olmakla muhakeme için tayin olunan günde müsteinaf merkum Hamdi gönderilen celbnameyi imza etmiş olduğu halde davete icabet etmemiş olduğundan istinaf müdde-i umumisi muavini refetlü Faik Beğ'in vukubulan talebine mebni merkumun istinaf istidânamesinin reddine ve ilam hariç olan yüz kuruşun muma ileyhden ahzına kabil itiraz olmak üzere müttehiden ve gıyaben fi 9 cemazielahir 1311 ve 9 Kanun-ı evvel 1309 tarihinde kararı verilerek muâvin mumaileyhe tefhim kılındı.</p> <p style="text-align: right;">Fi 27 Kanun-ı Sani 1309 / Fi 2 Şaban sene1311</p> <p>Meclis-i muhakemede mukayyid ve memzi olan zabitnameye muvafıkdır.</p>		

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:
Gömlek No: 5/15		Varak Adedi:
r: 13 Teşrini Sani 1309		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/
<p>Şûrâ-yı devlet muhakemât dairesi Riyaset-i Sanisi Canib-i Aliyesine Semahetlû efendim hazretleri</p> <p>Şeref-mevrud Fi 29 Eylül 1309 tarihli tahrirat âli-i riyaset-penahilerinde Karakilise mahallesi kabzımal-ı sabıkı Hamdi'nin Şûrâ-yı devlet muhakemat dairesinde istinafen icra kılınacak muhakemesine dair gönderildiğini irâde ve işâr buyurulan celbname merkum Hamdi'ye bi't-tebliğ temhir ettirilen nüshası ve bu babda esbab-ı istinafiyeyi havi verilen layiha ile kaydiyesi olan beş kuruluşluk pul Meclis-i idare-i vilayet müddesi umumiliğinden ba ilam olunan ifade üzerine lefen takdim ve isrâ kılınmış olmakla ol babdaemru ferman hazret-i menlehül- emrindir.</p> <p style="text-align: center;">Fi 13 Teşrini Sani 1309/ Fi 12Cemezielevvel sene 1311</p>		

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:3
Gömlük No: 8/2		Varak Adedi: 3
r: 21 Temmuz 1310		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/987

Hazur-u Meal-i Mevfur-ı Cenab-ı Sadaret-penahiye

Maruz-ı çakeri keminelereidir ki

Erzurum vilayetinde Kîğı kazasında Kızılçubuk karyesinde otuz Hânedan ziyade ahali-î Müslim bulunduğu halde edâ-yî selat edecek bir camî-i şerif ile etfâl-i müslimin terbiye ve talim için mektep olmadığından bahisle arzı ve duvarları ahalî-i mahalli tarafından tedarik ve inşa edilmek üzere karye-i mezkûrede birer yeni camii ve mektebin inşası istid'âsını havi Abdulkuddisi bin Mehmed imzasıyla rikâb koyup cenab-ı hilafetpenahiye takdim olunan arzuhalin leffen irsâl kılındığı beyan-ı âlisiyle mealine nazaran bittahkik iktizasının ifasını amir şeref varid olan 28 mayıs 1310 tarih ve yüzrimüç numrolu tezkeresiyle cenab-ı sadaretpenahileri Meclis-i îdare-i evkafa ledelhavele mektep inşası maddesi esasen maârif nezaret-i celilesine ait olup cami-i şerife gelince ba misüllü müceddeden inşa olunacak hayrat için hazine-i evkaf bütçesinde karşılık olmadığına ve bir vakf varidattan meşrutların gayriye akçe sarfına mesağ-ı şerî ve nizami bulunmadığına nazaran nazine-i evkafca müceddeden inşası istid'â olunan cami-i şerifin bina ve tesisine kaideten imkân-ı müsaade olunmadığına cevaben huzur-ı semiye-i sadaret penahilerine arz-ı ifade kılındığı ol babdaemr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 21 Temmuz 1310 / Fi 29 muharrem sene 1312

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:3
Gömlük No: 8/3		Varak Adedi: 3
r: 20 Ağustos 1310		Orijinal Kayıt:Evkaf2/987

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Vekâletcelilesine

Devletlü efendim Hazretleri

Erzurum vilayeti dâhilinde vakî Kiğı kazasına muzâf Kızılcubuk karyesinde otuzdan mütehaviz Müslim Hâne bulunduğu halde eda-yi selat edecek Camii şerif ile etfal-ı müsliminin talim ve terbiyeleri için mektep olmadığından bahisle arz ve divarları ahal-i Müslim tarafından tedarik ve inşa edilmek üzere Karye-i mezkûrede bir cami-i şerif ile birde mektep inşası istidâsına havi Abdulkuddisi bin Mehmed imzasıyla ref'-i atebe-i ulya kılınan arzuhalin leffiyle işâr-ı resmiye cevaben Evkaf-ı hümayun Nezaret-i celilesinden takdim olunup Şura-i devlete havale buyrulan tezkerenin melfûfuyle beraber gönderildiğinden bahşisle Cami-i şerif mezkûrun suret-i inşası bâdehu kararlaştırılmak üzere mahal-i mezkurde inşası istid'a olunan mektebin suret-i tesisi ve inşası mütalaa-i acizinin inbası lüzumuma dair 19 Safer 1312 tarihli tezkere-i aliyye-i daverileri muhasebeye havale olundu. Müstagni-i arz ve beyan olduğu üzere müdde-i umumiye nizamnamesinin dördüncü maddesi ve Evkaf-ı münderise talimatı iktizasınca bu misillü mektep-i ibtidainin ya îâne-i ahali veyahutta mahellerince çıkarılacak evkaf münderis varidatıyla tesis ve küşadı lazım geleceğinden ve maârif bütçesinin hal-i hazırı ise mekteb-i mezbur için hususi akçe sarfına müsaid olunmadığından zikr olunan madde-i nizamiye ve talimat mucibince mar'üz-zikr mektebin inşa ve tesisi esbabında istihsalı lazım geleceğinin işârı ifade olunmuş ve evrak-ı meb'use matviyen iade kılınmış olmakla ol babdaemr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 20 Ağustos 1310 Fi /10 Rebiülevvel sene 1312

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:3
Gömlük No: 10-5		Varak Adedi:6
r:29Temmuz1311 m:10Ağustos1895		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/175

Dahiliye Nezaret-i Celilesine

Devletlü Efendim hazretleri

Muhasebenin ifadesiyle cevaben şeref-mevrud 10 Mayıs 1311 tarih ve kırk iki numrolu tahrirat-ı âliden cenâb-ı nezaret-penahilerinde Pasinler kazasında üçyüz senesinde, şehri üçyüz kuruş bedel-i icarla isticar olunan hükümet konağına icar-ı mezkûrun üçyüz senesinin hangi mahının kaçından itibaren tahsis ve ne vakit terkin edildiğinin ve bununla devair üzerine suret-i tertib ve taksimnin inbası emr ve işar buyurulmuş olması üzerine sabk eden tebliğce cevaben kaza-ı mezbur idare meclisinden gelen Fi 2 Temmuz 1311 tarih ve yüz dokuz numrolu mazbatada icar-ı mezbûrenin sene-i merkume Mart ibtidasından itibaren tahsisi ve konağın Fi 17 Kanun-i Sani 1309'da kazaen muhterik olmasına mebni o günden itibaren kayd-ı terkin olunmuş ise de kuyudatın muhterik olduğundan dolayı devair üzerine suret-i taksimi meçhul bulunduğu gösterilmiş olduğundan arz-ı muhasebe-i vilayetde der kenar edilmiş olmakla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehül-emrindir.

Fi 29 Temmuz 1311/ Fi 19 Safer sene 1313

Vali-yi Vilayet-i Erzurum

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:3
Gömlük No:10-1		Varak Adedi: 6
r:1 Kanun-ı evvel 310 m: 13 Aralık 1894		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/175

Dahiliye Nezaret-i Celilesine

Pasinler kazasının Ziraat Bank idare ve postaHâne ve devair-i müteferrik-i sairesi haricde olduğu halde şer'iyeye ve dahiliye ve adliye memurlarıyla mahali jandarma ve mahbûslarının ikametlerine mahsus olmak üzere isticar edilmiş olan konağın üçbin altı yüz kuruş senevi ve kadimen bedel-i icarı olduğu halde mezkûr konak 309 evahirinde kazaen muhterik olmasına ve heyet-i mahalliyenin ikametleri için münasip diğer bir mahall bulunamamasına ve muhacirinden Derviş Efendi namında birinin müceddeden merkez-i kazada inşa ettiği konağın on sekiz odayı şamil olmakla beraber mahbusHâne ve jandarmalar için koğuş ve tavla itthazına müsaid olunduğuna binaen kuyudat-ı mahalliyenin vaz'-ı için kargir olarak bir mahzen dahi inşâ etmek şartıyla senevi yedi bin kuruş bedel ile isticar edildiği ve bedel-i mezkûrdan bin sekiz yüz kuruşunun jandarma ve altıyüz kuruşunun banka ve dörtyüz kuruşunun belediye ve altıyüz kuruşunun dahi duyun-u umumiye devairi, üçbin altıyüz kuruşunun sabıkı gibi dahiliye tahsisatından tesviye ettirilmesi sureti mahalli Meclis-i idaresinden ba-mazbata işâr edilmiş ve teklif edilen miktar-ı bedel-i icarın tesviyesine devâir-i saire-i müteallıkasıyla Makam-ı Celile-i Seraskeriden muvafakat emir ve cevabı alınmış yalnız Duyun-ı Umumiye Nezareti altıyüz kuruş icar-ı senevi itasına ve mahalli duyun-ı umumiye memurinin daire-i hükümete nakline muvafakat etmemiş idüğüne ve şu halde mezkûr yedibin kuruştan ikibin sekizyüz kuruş bervech-i marûz jandarma ve banka ve belediye dairelerinden ve mutebakı dörtbin iki yüz kuruşu dahi dahiliye tahsisatından tesviyesi lazım geleceği bi'l-havale muhasebe-i vilayetten yazılan derkenarda gösterilmesine mebni 310 martından itibaren zikr olunan dört bin ikiyüz kuruşun dahiliye tahsisatından te'diyesine müsâade-i celile-i nezaret-penahilerinin şayan buyurulması babında emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 1 kanun-ı evvel 1310/ fi 16 cemazielahir sene 1312

Vali-i Vilayet-i Erzurum

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:3
Gömlük No: 10-6		Varak Adedi: 6
r: 6 Eylül 1311 m: 18 eylül 1895		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/175

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadaret- penahiye

Maruz-ı Çaker-i Kemineleridir ki

Pasinler kazasınca üçyüz senesi Martlı ibtidasından itibaren şehri üçyüz kuruş bedel ile isticar olunan hükümet konağının üçyüz dokuz kanun-ı sanisinin onyedisinde muhterik olmasından naşı üçyüz on senesi martından itibaren senevî yedi bin kuruş bir Hâne isticar edildiğinden ve bunun dört bin ikiyüz kuruş dahiliye, mütebakiyesi devair-i saireye aid bulunduğundan bahisle dahiliyeye aid olan meblağ-ı mezburun tesviyesine me'zuniyet itâsı hakkında Erzurum Vilayetinden res'en ve cevaben gelen mazbata ve muherrerat takımıyla takdim kılınmış ve kaza-ı mezkûr hükümet konağının kadinem mahsus olan yüz kuruş bedel icar-ı tenkihat-ı vâkıadan dolayı üçyüz dört senesinde seksen kuruşa tenezzül edildiği ve bu hesabca mezkûr konağın bedel-i icar-ı mahsusasından fazla olarak üçyüz senesinden üçyüz üç senesi nihayetine değin senevi ikibin dörder yüz ve üçyüzdört senesinden üçyüz dokuz senesine kadar ikibin altıyüzkırk ve sene-yi merkum ibtidasından kanunî sanisinin onyedisine kadarda ikibin ikiyüz dört kuruş yirmi para ki min (...) yirmi beş bin dört kuruş yirmibeş paranın muvazene haricinde sarf edildiği tebeyyün ettiği cihetle bunun seneleri muvazeneleri açığına ve taşra hükümet konakları icarâtı tertibi fazlasına ilaveten tesviye ve mahsubatıyla beraber mücedden isticar olunan konağa üçyüz onbir seneleri içinde verilmesi lazım gelen dörder bin ikişer yüz kuruşdan kaza-i mezkûr hükümet konağı için kadimen mahassis olup sinin-i merkumnin muvazenelerine dahil bulunan şehri seksen kuruşun mezkûr senelere ait miktarı olan dokuzyüz altışar kuruştan ma'adası bulunan üçbin ikişer yüz kırkar kuruşun aid olduğu seneler muazeneleri açığına ve taşra hükümet konakları icarat-ı tertibi fazlasına ilaveten ve üçyüz oniki senesinden bila itibar muvazeneye idhalen tahsis ve tesviyesi hususan istizani muhasebeden ifade edilmiş olduğundan bu suret rehin-i tensib-i âlî-i sadaret-penahileri buyurulduğu halde keyfiyetin Maliye Nezâret-i Celilesine emir ve tebliğiyle beraber suy-ı çakeranemede malumat-ı îtâ buyurulması babında emr ü ferman hazret-i veliyül emrindir.

Fi 6 Eylül 1311/ Fi 28 Cemazielevvel sene1313

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:4
Gömlük No: 11-2		Varak Adedi: 4
r:24Ağustos 1211 m:6 Ekim		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/178

Dahiliye Nezaret-i Celilesine

Bayburt kazasında irmene karyesinde şehir-i Temmuzun yedinci günü nüzul eden baran ve dolu mütehassıl seylabdan ahali-i karyenin harap ve telef olan Hâneleriyle alet-i ziraatların mahalli Meclis-i idare ve belediyesince iane cem'ile inşa ve tedariki ve civar karyeye yerleştirilerek iaşeleri mahalline tebliğ ve izbar kılındığı makam-ı vilayetten yazılmış Fi 13 Temmuz 1311 tarihli telgrafla arz-ı malumat edilmişti. Meclis-i idare-i kazadan bu kere tevarud eden fi 9 Ağustos 1311 tarihi 179 numrolu mazbata-ı cevabiyede tahkikat ve keşfiyat-ı lazıme bi'l-icra mezkûr seylabdan ahali-i karyenin hasaratı seksen dörtbin yediyüz yetmiş kuruş raddesinde olup seylabzedenin zaruret ve ihtiyacat-ı fevkaledesiyle beraber sinin-i sabıkada devam eden şiddet-i gıladan dolayı da mahalince iane cem'i kabil olmadığı ve harap olan Hânelerin mehma emkân tamir ve oldukça afetzedegânın avdet zira'iyelerinin tedarikiyle şimdilik ihtiyaçları emrinde on yedi bin elli kuruşun tedarik ve it'âsı lüzum-u kat-i tahtında bulunduğu beyanıyla icra-yı iktizası beyan ve iş'âr kılınmasına ve ber-minval-i maruz bu vilayet halkının henüz mesaib-i gılayeden kurtulmalarıyla bu gibi iânenin tedariki kabil olamayacağı bedahetine ve seylabzedegânın meram ve inayet-i celile-i cenab-ı malikâneye şeditte muhtaç oldukları işârat-ı mahalliye cümlesinden bulunduğu nazaran meblağ-ı mezbûrun devletçe tedarik ve itasına delelat buyrulmak üzere mahalinden mevrûd varaka-ı keşifiye aynen ve leffen takdim kılınmakla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

F 24 Ağustos 1211/ Fi 16 Rebiyülevvel sene1312

Vali-i Vilayet-i Erzurum

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:4
Gömlük No: 12-2		Varak Adedi: 4
r:11 Teşrin-i Sani 1311		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/17

Dâhiliye Nezaret-i Celilesine

Devletlü efendim hazretleri

Rüsûmat erbaanın belediyyeye aid nısf hisseleri bedelatının aşar nizamnamesine tevfikân istizası iktiza edeceği Şûrâ-yı Devlet mazbatasına atfen nezaret-i celilerinden şeref mevrüddür. Fi 1 Hazîran 1307 tarihi ve elliüç numrolu tahriratda işâr buyrulmuş isede nizamname-i mezkûr mucibince mahkemeye müracat olunduğu halde hüküm-i istihsali ve kati'yet iktisab senelere muhtaç olup belediye sandığının müzayakasını ve hemde bir hayli masarîf-ı muhakeme ile zimmetdarların mutazarrır olunmasını istilzam edeceği ve halbuki beledi hissesi için başkaca sened alındığı cihetle hükmü irade-i sened ile mer'îyyü'l-icra olan belediye nizamnamesinin kırkıncı maddesi mucibince mültezimler bi't-tevkif tahsil zimmetlerine kıyam edilse nihayet birkaç gün zarfında tahsil olacağı derkâr bulunduğuna nazaran beledi varidatının bu suretle yani nizamname-i mezkûrun kırkıncı maddesi vechile tahsili hususunda cenab-ı âlî cenab-ı nezaret penahilerine istizanı vilayet-i belediye meclisinden verilen mezekkere ve idare meclisinden muharrer ilamda ifade kılınmış olmakla ol babda emrû ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 11 Teşrin-i Sani 1311/ Fi 5 Cemazielahir sene 1313

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi: 4
Gömlük No: 12-4		Varak Adedi: 4
r: 16 Mart. 1312 m:28 Mart 1896		Orijinal Kayıt:Erzurum 2/178

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Celilesine

Devletlü efendim hazretleri

Makam-ı Nezaret-i aciziye varid olan 27 Kanun-ı evvel 1311 tarih ve ikiyüz dokuz namrolu tezkire-i âliye-i riyaset-penahileri cevabıdır. Rusüm-u belediyenin aşar nizamnamesine tevfiken istifası karar-ı vakî iktizasından olup bu kararda aşar nizamnamesinde muvafık surette varidat-ı rüsumiye mültezimlerinden musaddık sened alındığı halde bedelat-ı öşriye hakkında cari olduğu vechile doğrudan doğruya icra dairelerine müracaat olunmak lazım gelip mahkemece cereyanına hüccet olamayacağına nazaran hükm-i karar Erzurum vilayetine yanlış tâlik olunmuş demek olacağından ve eğer maksad bu yolda dahi muamele olunmayıp da belediyece habsen istifası maddesi arzu olunur ise bedel-i rüsümat akd ve iltizamiyeden olması itibariyle belediye kanununa tevfiq muamele edilmesi ahkâm-ı kanununiye ve kavaid-i umumiyyeye muhalif olacağından karar-ı sabık vechile varidat-ı mezkûre için aşar nizamnamesine tevfiken sened alınması ve o senet üzerine icraya ve sened tasdik ettirilmemiş ise muhakemeye müracaat olunması lazım geleceği hukuk müşavirliğinin mütalaâsı üzerine aşar ve rüsümat idare-i umumiyesinden ifade ve evrak-ı mürsele leffen i'ade kılınmış. Ol babda emr ü ferman hazret-i menlehü'l-emrindir.

Fi 16.Mart 1312 /Fi 13 Şevval sene 1313

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:8
Gömlük No: 13-1		Varak Adedi: 8
r: 5 HazİRan 1315 m: 18 HazİRan 1889		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/179
<p>Adliye ve Mezahib Nezaret-i Celilesine</p> <p>Devletlü efendim hazretleri</p> <p>Erzurum vilayeti dâhilinde Refahiye kazasına tabî Posur karyesinde kilise mevcut olmadığı cihetle karye-i mezkûre Rum ahaliyesi icrâ-ı ayin ve ibadetde müşkilat çekmekte olduklarından asr-ı teshilat-ı hasr-ı hazret-i tacidariyede karye-i mezkûrede tulen onaltı ve arzen ondört zira' olmak üzere Aya Yorgi namında müceddeden bir bab kilise inşasına ruhsatı havî iktiza eden emr-i alinin şeref-suduru emrinde masruf-ı hemim-i aliye daverileri bidiriğ ve erzan buyrulması istidasına ibtidar kılındı. Ol babda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.</p> <p style="text-align: right;">Fi 5 HazİRan 1315 / 19 Şevval sene 1316</p>		

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:8
Gömlük No: 13-2		Varak Adedi: 8
r:25 Hazİran 1311 m: 7 Temmuz 1895		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/179

Erzincan Sancağı Mutasarrıflığı Huzur-ı Samisine

Vilayet-i celilenin emr-i a âlisi fi 10 Temmuz 1305 tarih ve seksenaltı numro ile makam-ı samilerinden şeref-varid olup fi 18 kanun-ı sani 1310 tarih ve yüzelli bir numrolu emirname asafaneleriyle tekid buyurulan emirnamede Refahiye kazasında Posur karyesinde Rum ahaliye mahsûs kilise olmadığından Aya Yorgi namında müceddeden bir kilise inşasına ruhsat itası Rum patrikliğinden ba takrir istid'â olunmakla badehu icab-ı icra olunmak üzere evvel emirde kilise istenilen mahal ne cins arazidendir ve üzerinde kilise inşasına sahibinin rızası var mıdır ve kilise-i mezkûr kargir veya ahşab mı olacaktır ve irtifasi kaç zira yapılacaktır ve ahali-yi merkumenin karye-i mezkûrde başka kiliseleri yok mudur ve orada gerek Rumların ve gerek cemât-i sairenin ne miktar Hâne ve nüfusları vardır. Kilise-i mezkûrenin inşasınca mevkien bir gûne mahzur ve mazarrat yok mudur ve mesarîf-ı inşa binası kaç kuruşa baliğ olacaktır ve ne taraftan ve ne suretle tesviye edilecektir buralarında bi'l-etraf tahkiki ile ba mazbata işârı ve masarîfı ahali tarafından verilecek ise musaddık ve defteriyle yapılacak kilisenin bir kıta resminin tanzim ve irsali irade ve ferman buyrulduğundan naşı icabına ibtidar olundukdaı suret-i musaddıkları leffen takdim huzur-ı daveraneleri kılınan resim ve keşifname-i mucibi karye-i mezkûrde müceddeden inşası istidâ olunan kilise yirmi arşın tulünde ve onbeş arşın arzında ve keza onbeş arşın irtifâanda kargir bir kilise olup bunun masarîf-ı inşaiyesi onsekiz bin sekizyüz kuruşa baliğ olacağı kalfa tarafından verilen keşifname mealinden müsteban olmuş ve bu meblağıda ahali-i karye mu'teberanından onbeş şahıs kendi hüsn-i rızalarıyla tediye edeceklerini ifade etmekle ol babda alınan senedin bir suret-i musaddıkası dahi mezkûr keşifname ve resm-i suretleriyle ma'an ve leffen takdim kılınmış ve kilise-i mezkûrun inşa olunacak mahal bir kimesnenin taht-ı mutasarrufunda bulunan arazi ve arsa vesaire olmayıp kadimen bina olunarak şimdi müşerref-i harap olmuş kilise arsası olduğu ve inşasınca mevkien bir gûne mahzur

olmadığı ve karye-ı mezkûrda başka kilise bulunmadığı bil-keşif anlaşılmış ve karye-i mezkûrde otuz Hânede yüz nefer zükûr ve yüz üçde inas Rum milletinden başka cemaat-i saire olmadığı dahi lede'l havale nüfus memurluğundan ba ilam ifade olunmuş ve şu hale nazaran icra-yı icaba mütevakkıf-ı rey'-i fehimaneleri bulunmuş olmağla ol babda ve her halde emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 14 HazİRan 1311/ Fi 14 Muharrem sene 1313

676

Refahiye Meclis-i idaresinin iş bu mazbatası ve merbutanı mütalâa olundu. Battalının rabtiyle mealinden. Bahs ve evrak-ı lâzimesinin leffiyle mazbata-i cevabıye tanzimi lüzumuna karar verildi ol babda emr ü ferman

Fi 26 HazİRan 1311

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:8
Gömlük No: 13-3		Varak Adedi: 8
r:7 Kanun-ievvel 1311 m: 19 Aralık 1895		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/179

Adliye ve Mezahib Nezaret-i Celilesine

Devletlü efendim hazretleri

Makam-ı âli-i asafanelerinden şeref-vurûd eden fi 10 Hazİran 1305 tarih ve yetmişyedi numrolu tahriratda Refahiye kazasının Posur karyesinde Rum ahali tarafından inşası istidâ olunan kilise hakkında tahkikat-ı lazımı icrasıyla neticesinin inbası izbâr buyrulmasına mebni ol vakit edilen istilam bu kere Erzincan Sancağı Meclis-i idaresinden tevarud eden 1 Teşrin-i Sani 1311 tarih ve iki yüz doksan altı numrolu mazbata-yı cevabiyede yaptırılacak kilise yirmi arşın tulünde ve onbeş arşın arzında ve kezâlık onbeş arşın irtifasında olup kargir olarak yapılacağı ve mesarîf-ı inşaiyesi on sekiz bin sekiz yüz kuruş raddesinde keşf olunub meblağ-ı mezbûruda karye-i mezbure muteberanından onbeş şahıs hüsn-i rızalarıyla tediye edeceklerini ifade eylemeleri üzerine bedellerinden sened alındığı ve mezkûr kilisenin yapılacağı mahal evvelce yapılmış ve şimdiki halde harap olmuş olan kilise arsası bulunduğu ve inşasınca mahzur ve mezkûr karyede başka kilise mevcut olmadığı gibi ahaliyede otuz Hânedede yüz nefer zükûr ve yüzüç nefer inasdan ve kâmilen Rum milletinden ibaret bulunduğu ve mezkûr kilisenin keşifname ve resmiyle salifül-arz sened sureti musaddıkasının senedlerde gönderildiği işâr ve evrak-ı mezkûre leffen takdim ve tesyar kılınmış olmakla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 7 Kanun-ı evvel 1311/ Fi 2 Recep sene 1313

Erzurum Vilayeti

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:8
Gömlük No: 13-4		Varak Adedi: 8
r: 25 Kanun-i Evvel 1315 m: 6 Ocak 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/179

Huzur-ı Samî-i Hazret-i Sadaret-penahiye

Maruz-ı Çaker-i keminelere ki

Erzurum vilayeti dâhilinde Refahiye kazasına tâbi Posur karyasında Rum ahaliye mahsus olarak malûm ül zira'î cesametde müceddeden bir bab kilise inşasına ruhsat itâsı hakkında Rum patrikliğinden ba takrir vukû-bulan istidâ üzerine sebk eden istilama cevaben ol babda icra kılınan tahkikatı havi Erzurum Vilayetinden varid olan tahrirat ile malfûf mazbata-ı mahalliye vesair mezkûr takrir ile beraber leffen takdim pişgâh-ı samî-i cenab-ı sedaret penahileri kılınmış ve meallerinde mezkûr kilisenin inşasınca bir güna mahzur olmadığı gösterilmiş olmakla ûsul-ı vechile ruhsatı havi emr-i âlî tasdiri hakkında ifâ-i muktezası mutavakkıf-ı re'-yi âlî-i vekâlet penahileridir ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 25 Kanun-ı evvel 1311 fi 21Receb 1313

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:4
Gömlek No: 14-1		Varak Adedi: 4
r:18 Eylül 1310		Orijinal Kayıt: Erzurum
m: 30 Eylül 1894		2/181
<p>İcrâ-ı memuriyet esnasında jandarma piyade tahsildarı Akif'i darb etmesinden dolayı taht-ı muhakemeye alınmış olan Erzurum'da Karakilise mahallesi kabzımalı sabıkı Hamdi'nin kanun-ı cezanın yüzon dördüncü maddesinde tevfikten altı mah müddetle hapsine dair Erzurum vilayet-i Meclis-i idaresinden bidayeten lahık olan hükm-i merkum tarafından istinaf edilmiş olduğu halde li-ecli muhakeme olunan davete icabet etmemiş olduğundan ale'l-usul istinaf istidâsının reddine dair gıyaben verilen kararı havi tanzim olunan ilam merkum Hamdi'ye tebliğ olundukda müddet-i kanuniyesi zarfında itiraz-ı âlel-hükm istidâname itâ etmesiyle vicahen muhakemesi icra kılınmak üzere tayin edilen günde yine isbat vücud etmemiş olduğundan istinâf müdde-i umumiyesi muavini refatlü Faik Beğın vukuabulan talebi üzerine üsul-i muhakemat ceza-yı kanununun yüzdoksanıncı maddesi mucibince merkumun itiraz âlel-hüküm istidânamesinin dahi reddine kabil-i temyiz olarak ve harc-ı ilam olan yüz kuruşun ahzına mütemadiyen ve gıyaben karar verilip, gurre-i Rabiülahir 1312 tarihinde muavın-ı mumailyha tefhim kılındı.</p>		

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:56
Gömlük No: 17-39		Varak Adedi: 86
r:24 Haziran 1312 m:6 Temmuz 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/185

Şûrâ-yı Devlet
aded: 20

Muhâkemât Dairesi Riyaset-i Celilesine

Harput ciheti, posta tatar vekili olup Erzincan'a vurûd eden posta hurucları derunundan üçbin dörtyüz seksen beş kuruş havi iki kıta emanetin ziyâna sebebiyet vermesinden dolayı aleyhine ikâme-i dava olan Osman Ağa hakkında Erzurum Vilayeti Meclis-i idaresinden verilip Ağa-yı merkum tarafından temyiz-ı tedkiki istid'â olunan hükmü havi ilam ile evrak müteferriasi mütâlaâ ve tedkik olunan i'lâm-ı mezkûrun hülâsa-ı meali müdde-i umumi ve şahısi Ali Sırrı ve Rıza Efendilerin istinaf istidaâsının kabulü mazi sığasıyla yanı istinaf-ı dava ettim lafzının münderic bulunmasıyla nizamına meşrut iken merkum Osman Ağa'nın müddet-i nizamiyesi zarfında verdiği arzuhalinde bu cümlelerin münderic olmadığı yolundaki mütalaa ve iddialarına karşı Ağa-yı merkumun şayan istimah-ı müdafa'da bulunamaması ve ahkâm-ı nizamiye adem-i vukufundan bahs etmesi ve hakikata istinaf-ı dava etmek aleyhine sudur eden hükmün istinaf ettiğini havi müddet-i nizamiyesi zarfında bir istida vermek veyahud hükmün sudur ettiği mahkemenin kaleminde zabt ettirmekle meşrut olduğu halde istinaf-ı dava etmek üzere kendisiyle beraber posta huruclarının Erzurum ağramı talebini mühtevi olarak Erzincan mutasarrıflığına vermiş olduğu 31 Kanun-ı evvel 1310 tarihli arzuhalinin nizamden medar-ı istinaf ad ve itibar olunamayacağı gibi istinaf-ı dava ettiğine dair 24 Kanun-ı Sani 1310 tarihinde vermiş olduğu istidaânamesinin dahi hükm-i ibtidanın tarih tefhimden yirmi sekiz gün sonra verilmiş ve şu halde i'lâm-ı ibtidai ahkâm-ı kesb-i katiyet etmiş olmakla itiraz ve istinaf-ı istidaâlarının reddiyle i'lâm-i ibtidai ahkâmının tasdikine karar verildiğinden ibarettir.

Temyiz istidânamesinde istinaf-ı istidaânamesinin noksanını idrâk eylemediği ve istinaf heyeti tarafından ikmal-i noksan edilmesi kendisine ihtar

ve tebliğ edilmediği beyanıyla i'lâm-i istinafinın nakz-ı dermeyan edilmiş ise de cehalet mazeret-i meşrudan olamayacağı gibi irade-i tarika ve ikmal-i noksan ihtarına dahi mecburiyet kanuniye olmadığına ve hükm-i i'lâm muvafık kanun bulunduğuna mebni i'lâm-ı mezkûrun tasdiki lüzumu arz olunur.

Fi 24 Hazİran 1312/ Fi 24 Muharrem sene 1314

DosyaNo:1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:56
Gömlük No: 17-40		Varak Adedi: 86
r:8 Nisan 1313 m: 20 Nisan 1897		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/185
<p>Harput ciheti posta tatarı vekili olup Erzincana vurud eden posta hareclar derununa üçbin dört yüz seksen beş kuruş havisi iki kıta emanetin ziyâ'na sebebiyet vermesinden dolayı aleyhine ikâme-i dava olunan Osman Ağa hakkında Erzurum vilayeti Meclis-i idaresinde verilen hükm merkurum tarafından temyiz olunması üzerine hükm-i şamil i'lâm ile evrak-ı müteferriası vilayet-i müşerilayhadan ba tahrirat Şûrâ-yı devlete gönderilmesi ve ol babda temyiz müddi-i umumisinin tebliğnamesiyle beraber tevdi kılınmış olunmakla evvel emirde temyiz istidaânamesinin müddet-i kanuniyesi zarfında verilmiş olduğu bi't-tedkik anlaşıldıktan sonra evrak-ı mezkûre kıraat olundu.</p> <p>İ'lâm-ı mezkûrun hülâsa-ı meali müdde-i umumi ve şahsi Ali Sırrı ve Rıza Efendilerin istinaf istidâsının kabulü istinaf-ı dava ettim lafzının münderic bulunmasıyla meşruta iken merkurum Osman Ağanın müddet-i nizamiyesi zarfında verdiği arzuhalinde bu cümlenin münderic olmadığı yolundaki idialarına karşı ağa-yı merkurumun şayet istima-i müdafa-ı bulunamaması ve ahkâm-ı nizamiyeye adem vukufundan bahs etmesi ve hakikaten istinaf-ı dava etmek aleyhine sudur eden hükmü istinaf ettiğine havi müddet-i nizamiyesi zarfında bir istidaâ vermek veyahud hükmün sudur ettiği muhakemenin hükmünde zabt ettirmekle meşrut olduğu halde istinaf-ı dava etmek üzere kendisiyle beraber posta hurclarının Erzurum'a i'zamı talebini muhtevi olarak Erzincan mutasarrıflığına vermiş olduğu 31 Kanun-ı evvel 1310 tarihli arzuhalinin nizamen medar-ı istinaf add ve itibar olunamayacağı gibi istinaf-ı dava ettiğine dair 24 Kanun-ı Sani 1310 tarihinde vermiş olduğu istidaânamesinin dahi hükm-i ibtidainin tarih-i tefhiminde yirmisekiz gün sonra verilmiş ve şu halde i'lâm-i ibtidâi ahkâmı kesb-i katiyet etmiş olmakla itiraz ve istinaf istidâlarının reddiyle i'lâm-ı ibtidâi ahkâmının tasdikine karar verildiğinden ibarettir.</p>		

Zikr olunan temyiz istidânamesinde istinaf istidânamesinin noksanını idrak edemediği ve istinaf heyeti tarafından ikmal-i noksan edilmesi kendisine ihbar ve tebliğ edilmediği beyanıyla ilâm-ı istinafinin noksanı dermeyan edilmiştir.

Tedkikat-ı temyiziye lede'l-icra temyiz müdde-i umumisinin tebliğnamesinde cehalet ma'zeret kanuniyeden olamayacağı gibi. İrade-i tarika ve ikmal-i noksan ihtariyet dahi mecburiyet-i kanuniye olmadığına ve hükm-i ilam muvafakat bulunduğuna mebni i'lâm-ı mezkûrun tasdiki gösterilmiş ise de merhum Osman Ağa müddet-i zarfında vermiş olduğu 31 Kanun-ı evvel 1310 tarihli istidaâsında hükm-i vakı'a adem kabul ile istinaf-ı dava etmek üzere Erzurum'a i'zamı talep etmiş ve ol babda Erzincan mutasarrıflığının 14 kanun-ı sani 1310 tarihli tahriratında dahi merhum Osman Ağa sudur eden hükme adem-i kanaatle istinaf-ı dava eylediğini evrakın gönderildiği mûharrer bulunmuş olmasına nazaran merhumun müddet-i zarfında vermiş olduğu mezkûr istidaânamedeki ifadesinden hükm-i adem kabulü ile istinaf-ı dava eylediği anlaşıldığına ilam-ı mezkûrün nakziyle usul ve kanun dairesinde istinafen ifâ-i muamele ve muhakeme olunmak üzere evrakının mahaline iâdesine ve ikiyüz kuruş nakz-ı harcının müsted'a-yı temyizden ahzına müddehiden karar verildi Sicil-i Mahkemede mukayyed mûmzi olan zabıtnameye muvafıktır.

Fi18 Zil-Kade 1314/8 Nisan 1313

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:56
Gömlek No: 17-61a		Varak Adedi: 86
r:24 teşrin-i evvel 1316 m:6 Kasım 1900		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/185

Şûrâ-yı Devlet Temyiz Mahkemesi

Erzurum Vilayet-i Celilesine

Devletlü Efendim hazretleri

Harput posta tatar vekili bulunduğu esnada zayi olan üçbin küsur kuruşluk emanetten dolayı Meclis-i idare-i vilayetce defa-i saniye olarak gıyaben aleyhine verilen hükmü istinafinın temizen tedkik-i Osman Nurî mührüyle Şûrâ-yı Devlete i'tâ olunan arzuhalde istidâ kılınmış olduğundan bahisle husus-ı müstedâya müteallik evrakın li-eclit-tahkik mahallinden celbi ve i'lâm-ı istinafiye-ı gıyabiyenin müdde-i aleyhe kangî tarihde tebliğ olunduğu anlaşılmaq üzere ilm ü haberinin evrak-ı davaya râbt ve temyiz istidânamesi suretinin mümeyyiz-i alisine tebliğle layiha-ı itirafiye verildiği halde ilm ü haberiyle beraber irsali hususunun cevab-ı alî vilayet-penahilerine işarı Şûrâ-yı devlet temyiz müdde-i umumiliğinden ifade ve zikr olunan temyiz istidânâme ve melfûfu iâde buyrulmaq üzere leffen firistade kılınmış olmakla ifâ-i müktezası babında emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 24 Teşrin-i evvel 1316 / Fi 13 Recep sene 1317

Şûrâ-yı Devlet Temyiz Mahkemesi Reisi

Mumaileyh Osman Ağanın temyiz lahyasına karşı olan varak-ı cevabiyenin ve layiha-i celilenin Fi 18 Şubat 1316 tarih ve yüzotuz dokuz numrolu tahrirat-ı aliyesiyle Şura-yı Devlet temyiz mahkemesi riyaset-i aliyesine gönderildiği gibi i'lâm-ı gıyabının tebliğine müşir olan ilmühaberinin dahi mahkeme-i müşarun ileyhaya takdim olunmaq üzere posta ve telgraf nezaret-i aliyesine irsal buyrulduğu Erzurum posta telgraf ser müdiriyetinin i'lâmından müsteban olmakla işbu tahrirat ve evrak-ı merbuta davanın temyiz mahkemesi riyaset-i aliyesine takdim edilmek üzere ma melfufat pusulası müdde-i umumîlik memuriyet-i âlisine takdim olunur.

6 Mayıs 317

Huzur-ı riyaset-i cenab-ı vilayet-penahiye arz ve takdim kılınır,

Fi 7 Mayıs 1317

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:56
Gömlük No: 17-61b		Varak Adedi: 86
r:1 Mayıs 1317 m:14 Mayıs 1901		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/185

Tatar Osman Nuri Ağa tarafından verilip mazrufan tevarüd eden istidanamenin ihrâc etdirilen suret-i merbutan takdim pişgâh-ı âlileri kılındığından münderacat-ı istidâname-i alisine ledel-icab layiha-i itiraziye tanzim ve takdimine lüzum görüldüğü halde evrak-ı dava ile Şûrâ-yı Devlet mahkeme-i temyizyesine gönderilmek üzere mezkûr layihanın suret-i irsal-ı lüzumu iradesiyle mezkûr suretin ba tezkere Erzurum posta ve telgraf baş müdüriyetine tesyar için keşfin evvel emirde mektubi kalemine ve işbu tahrirat-ı münderacatına tevfiken müteferrizasının ifa ve inbası zımında dahi badehu Meclis-i idare-i vilayet-i muhakemat heyet-i baş kitabete emr ü havale buyrulması babında emr ü ferman.

Fi 20 Kanun-ı evvel 1316

Kaleme ve ba'dehu Meclis-i idare-i vilayet başkitabetine 85 istidaânname suretinin lefiyle telgraf baş müdüriyetine yazıldı

2 kanun-ı sani 1316

Bu babdaki i'lâm gıyabında Osman Ağa'ya olan tebliğ-i ilmuhaber postaHâne idaresi dava vekili Seyfullah Efendiye verilmekle serian o ilm u haberin rabt ü zabtı vekil mumaileyhe i'tâ ve tevdi olunur.

Fi 30 Nisan 1317

Mumaileyh Osman Ağaya ilam-ı gıyabînin tebliğine dair Meclis-i idare-i vilayet müsaddak ahz edilen ilmuhaberle ilam sureti mahallince takib-i dava edilmek üzere Fi 23 teşrini evvel 1316 tarih ve 54 numrolu tezkere-i aciziye leffen ve sebbsiz layihasına icab eden cevap ve varakası dahi mülkiye müdde-i umumilik memuriyet-i aliyesine ba takdim memurin-i müşarilayhadan gönderilecek tahrirat tarih ve numrosu (...) hukuk müşavirliğine beyan-ı malumat olunmak için Fi 11 Şubat 1316 tarih ve 59 numrolu tezkere-i çakername merbutan takdim kılınmış olduğundan evrak-ı ma'ruza hakkında cerayan eden muamele tarihi ve numrolarında derc ve keyfiyetin muvazzıhan beyan taraf-ı abidaneme iade buyrulması muarrızında Erzurum Telgraf ve Posta baş müdüriyeti canib-i samisine takdim kılmıştır.

Erzurum Telgraf ve PostaHâne

Vilayet-i âlilerinin seksenbeş numro ve 2 Kanun-ı Sani 1316 tarihli tezkeresiyle sureti irsal buyrulan mumaileyh Osman Ağanın itirazat-ı temyiziyesine karşı tanzim kılınan layiha-i cevabiye vilayet-i müşarileyhanın yüzotuz dokuz numro ve 17 Şubat 1316 tarihli tahrirat-ı aliyesiyle Şûrâ-yı Devlet temyiz muhakemesi riyaset-i aliyesine gönderildiği doksanyedi numro ve 17 Şubat 1316 tarihli tezkere-i aliye-i cevabiyede irade buyrulmuş ve i'lâm gıyabiyenin Osman Ağa'ya tebliğine dair olup ikiyüz yirmi beş numro ve 24 teşrin-i evvel 1316 tarihli tahriratla telgraf ve posta nezaret-i aliyesine gönderilen ilmuhaberde hukuk müşavirliği vasıtasıyla bu babdaki evrak-ı temyiziye meyanına vazı ve idhâl edilmiş üçyüz otuz sekiz numro ve 24 Şubat 1316 tarihli tahriratla nezaret-i müşarileyhaya yazılmış olduğu malum olmak üzere tekrar dava vekalet bahsine tevdi olunmuş Fi 2 Mayıs 1317 talep bildirilen layiha-ı cevabiye ile tebliğ-i ilm ü haber Şûrâ-yı Devlete gönderildiği posta ve telgraf baş müdiriyetinde bila der kenarında muharrer bulunmakla Meclis-i idare-i vilayet baş kitabetliğine takdim kılınır.

Fi 2 Mayıs 1317

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:56
Gömlük No: 17-62		Varak Adedi: 86
r:12 Mayıs 1317 m:25 Mayıs 1901		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/185

Hulasa-i münderacat

Posta tatarı Osman Nuri Ağanın hakkındaki evrak-ı davanın malfufat pusulasıyla isra kılındığına dair

Atufetlu Efendim hazretleri

Harput posta tatarı vekili bulunduğu esnada zayi olan üçbin kûsur kuruşluk emanetden dolayı Meclis-i idare-i vilayetce defa-i saniye olarak gıyaben aleyhine verilen hükm-i istinafinın temyizen tedkikini istid'â eylediği residen dest-i terkim ve icbal olan fi 24 Teşrin-i evvel 1316 tarih ve yetmişyedi numrolu tahrirat ile riyaset-penahilerinde işar buyrulan Osman Nuri Ağanın cevab-ı layiha-i temyiziyesine karşı olan varak-ı cevabiyenin fi 18 Şubat men tarih ve yüz otuz dokuz numrolu tahriratla canib-i alien riyaset-penahilerine ve i'lâm-ı gıyabiyenin tebliğini müşar ilmuhaberin dahi müşariye takdim olunmak üzere Erzurum baş müdiriyetinde telgraf ve posta nezaret-i aliyesine irsal kılındığı anlaşılmasına mebni olbabdaki evrak-ı dava mezkûr tahrirat-ı alileri tanzim olunan malfufat pusulasıyla Meclis-i mezkûr mudde-i umumiliğinde ifadesiyle lefen be's ve isra kılınmakla ol babdaemr ü irade hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 12 Mayıs 1318 / Fi 8 Safer sene 1319

Erzurum Valisi

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:4
Gömlük No:19-2		Varak Adedi: 4
r:1 Kanun-i Sani 1311 m: 13 Ocak 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/188

Kuruçay Kazası Bidayet Mahkemesi Riyaset-i Celilesine

Faziletlü Efendim

Kuruçay kazasında vukuabulan iğtişâş esnasında kaymakam kaza-ı Karslı Ahmed Bey Efendi ve memurin saire ile birlikte bazı Ermeni karyelerine teşrif ettiğiniz haber veriliyor bu teşrif ettiğiniz karyeler kangı karyelerdir ve ne maksada mebni ve kangı gün teşrif olunmuştur ve birlikte bulunduğunuz memurin kangı zevatlardır Mamafih Ermeni köylerinden bazılarınınna ihrak olduğu ihbar olundu.Bu ihrak olunan köyler kangı karyelerdi ve tamamen ihrak olunmuş mudur? Tamamen ihrak olunmuş ise kaç karye ve Hâne ve ne kadar eşya ve mevaş-i saireden ibaretdir? Buralarının ve bir de mebhüs-ı anh karyelere heyet teşrifde kaymakam bey tarafından sekizyüz lira kadar para talep olunan badehu dört yüz elli liraya irza edilmiş bu meblağı ne namı ile ve kangı karyelerden ve kimlerden kangı vasıtasıyla talep ve ahz eylemiştir bu cihetin dahi ilaveten ve mufassalan beyan buyurulmasına lüzum görüldüğünden beruce ber vech-i muharrer hakikat-ı halin işâr buyurulması babında irade efendimindir.

Fi 1 Kanun-ı Sani 1311

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:4
Gömlük No:19-4		Varak Adedi: 4
r: 2 Şubat 1311 m: 14 Şubat 1896		Orjinal Kayıt: Erzurum 2/188

Huzur-ı Sam-i Cenab-ı Saderet-penahiye

Maruz-ı Çaker-i keminelidir ki

Hasanova karyesiyle diğer bazı Ermeni köylerinin kürtler tarafından ihrak olunduğu ve oranın kaza kaymakamı maiyeti ile köylerden birine girerek sekiz yüz lira rüşvet istemiş ise de dört yüz elli liraya irzâ edildiği istihbar kılındığı beyan-ı alisiyle kaymakam-ı muma-ileyhin bu hareketini isbat edecek delil elde edildiği takdirde azliyle hakkında muamele kazvine ifası müttekaza-ı irade-i seniye-i hazret-i cihan baniden olunduğu meblağ heme pira-yı tazim ve tecbil olan 16 Kanun-ı evvel 1311 tarihli ve şifreli telgrafname-i sami sadaret-penahileri üzerine mezkûr Hasanova karyesinin merbut olduğu Kuruçay kazasına emin ve mutemed bir memurun seriân i'zamıyla tahkikat-ı muhikka ve hükümle icra ettirilerek neticesinin ale'l-vech-sihha işarı Erzincan mutasarrıflığına izbâr edilmiş idi. Bu kere liva-ı mezkûr mutasarrıflığın cevaben varid olan teheyuratla bu babda icra-yı tahkikâta memur, Refahiye kaymakamı tarafından tanzim edilip gönderilmekle leffen huzur-ı sami-ı fehimanelerine arz ve takdim kılınan evrak-ı tahkikiyede mezkûr Hasanova karyesiyle karye-i sairenin kamilen ihrak olunduğu ve kaymakam-ı kazanın dört yüz elli lira rüşvet aldığı hakkındaki ihbarat karye hakkında olmayıp Ermudan Bekir karyesi ahalisinden Nihatbetyan kazanın esna-ı şurişde bir bab Hânesi yanmış ve Hasanova karyesi ahalisinden olup tefevvühat-ı gayr-ı layıkaya ictisar etmekle meznun olan Kasbar'la politika meselesinden müttehim olup mazur-u avf-ı âli olan âram ve vadi-i firarda bulunan Karaserkis'in iki bab odaları muhterik olmuş ise de failleri tezâhür edememiş ve işâat-ı vakı'anın islamlara atf-ı töhmet ameliyle tasni' edilmiş aracıfden ibaret idüğü gösterilmiş olmakla ol babda emr-i ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 2 Şubat 1311 / Fi

Gurre-i Ramazan sene 1312

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:6
Gömlek No: 20-1		Varak Adedi: 6
r:31 Mayıs 1311		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/190

Hodiçor nahiyesinde Kisak mahallesinde eski yerinde inşasına hükümet-i seniyyeden ruhsat itâsı istid'â olunan kilisenin sandığında mevcut ve mahfuz bulunan yüzbeş aded lira-ı Osmanî ile yapılması kabil olamayıp da akçeye ihtiyaç hisseder ise iş bu noksan para iâne ve saire suretiyle tedarik olunup taraflarımızdan kemal-i memnuniyet ve iftiharla bila-terreddüt te'diye ve ifâ edeceğimiz tâahhüdan ve teminen iş bu sened ba tanzim canib-i hükümete takdim kılınmıştır.

31 Mayıs 1311

İş bu senedde imzaları mevcut olan zevat mahalle-i mezbure mu'teberan ve meşharanından olduğu tasdiken ve kilise sandığında mevcut olan yüzbeş liradan fazla her ne miktar lüzum görünüyor ise taraflarından tediye edeceklerini tahüt olduklarını işâran bittediye temhir kılınmıştır.

31 Mayıs 1311

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:6
Gömlek No: 20-5		Varak Adedi: 6
r:14 Mart 1312 m: 26 Mart 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/190

Huzur-ı Sami-î Cenab-ı Sadaret-penahiye

Maruz-ı Çaker-i keminelere ki.

Keskim kazasının Hodiçor karyesinde Kisak nam mahalde kâin katolik kilisesinin müşrif-i harap olduğundan bahsile teceddüden inşasına ruhsat i'tâsı hakkında mahallince vukubulan istid'â üzerine ol babda icra kılınan tahkikatı havi Erzurum vilayet-i celilesinden re'sen ve cevaben varid olan evrak ile malfufât leffen takdim-i pişkâh-ı sami-i sadaret-penahileri kılınması ve mezkûr kilisenin inşasınca mahsuru olmadığı evrak-ı mezkûre meyanındaki Meclis-i idare-i vilayet mazbatasında gösterilmiş olmakla usul-ı vecihle ruhsatı havi emr-i âlî isdarı hakkında ifa-i muktezası vabeste-i sami-i sadaret-penahileridir. Ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 14 Mart 1312 / Fi 11 Şevval sene 1313

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:6
Gömlek No:20-6		Varak Adedi: 6
r: 23 Mart 1312 m: 4 Nisan 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/190

Keskim kazasında Hodiçor karyesinde Kisak nam mahalde kâin katolik kilisesinin harabiyetinden naşı teceddüden ruhsat itası hakkında mahallince vukubulan istidâ üzerine icra olunan tahkikatı havi Erzurum vilayeti celilesinden res'en ve cevaben varid olan mazbata ve evrak-ı müteferrianın leffiyle adliye ve mezahib nezaret-i celilesinden takdim kılınan tezkere divan-ı hümayuna havale buyurulmağla lede'l-mütalaa meallerine nazaran mahalle-i mezkûre ahali otuzbir Hânedede zükûr ve inas ikiyüz altmış dört nüfustan ve inşa olunacak kilise eski mevki üzerine tulen onyediyedi ve arzan onbir ve irtifaan dokuz metreden ibaret olup masarîf-ı vakı'ası olan yüzbeş İİranın mevcut akçeden tediye edilecek ve bir gûne mahzur olmadığı anlaşıldığından işâr-ı nezaretde gösterildiği üzere kayud-ı lazime ve mu'tada derciyle ruhsatı mutazammın emr-i âli itâsı hususunun arz ve istizanı menut-ı re'-yi âli olarak tezkere-i muhavvele melfûfatıyla takdim ve iade kılınmağın ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 23 Mart 1312 / Fi 20 Şevval sene 1313

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:3
Gömlek No: 21-1		Varak Adedi: 3
r:16 Mart 1312 m: 28 Mart 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/191

Dahiliye Nezaret-i Celilesine

Devletlü efendim hazretleri

Te'bâ-yı İraniyeden olup Rusya'nın Revan cihetine gitmek üzere aldıkları pasaportlara mahalleri hükümetlerince devlet-i âliyye şebendari olmadığını derc ve tasdik ettirmeksizin memalik-i şâhâneye gelenler hakkında ne yolda muamele olunmak lazım geleceği ve pasaport nizamname-i cedidenin mevk-i icraya vazı' tarihinden mukaddem yazılan tahriratta ücretle ahz-ı hizmet eden tebâ-ı İraniye pasaportlarının vizesinde beşer ve ceza-ı nakdiyesinde onar kuruş ahzî gösterilmesine nazaran vizesiz pasaportla gelipde ücretle mustahdem mekkârici takımından oldukları iddia bulunan İranlılardan bu babdaki irade-i seniye-i hazret-i tacidarı vechile onar veyahud pasaport nizamname-i cedidenin onbirinci maddesi mucibince alel-ıtlak kırkar kuruş ve yine ceza-i nakdiyesi ahzı iktiza edeceği istifsarını havi Erzurum vilayetinden alınan tahriratın gönderildiğinden bahisle mekkâracı takımından olduklarını iddia eden İranlılardan alınacak ceza-i nakdi hakkında nezaret-i âcziyece olan mutalaânın inbası ifadesini mutazammın nezaret-i celile-i asafanelerinden varid olan zi'l-ka'de 1312 tarihli ve altmış altı numrolu tezkere umur-ı şebenderi .kalemine lede'l-havale İran ve Yunanistan cihetinden gelen ve hududu ayda iki defa geçme mecburiyetinde bulunan deveci ve katırcı işçi ve amele ile kura-yı mütejavire ahalisinden yalnız beş kuruş vize harcı alınarak müdevvir nizamnamesinde bu makuleler hakkında gösterilen mesağa kıyasen vize müddetinin dahi altı ay olmak üzere tayini ve bunlardan pasaportlarını vize ettirmeyenlerden mezkûr harcın iki misli olan on kuruşun ahzı hakkında ba-irade-i seniye hazîret-i padişahi ittihaz buyurulan ve İran ve Yunanistan'da bulunan şebendarliklerce ahkâm-ı icra edilmekte bulunan karar, pasaporta nizamname-i atıkada mûnderic olmaduğu gibi anı mûaddil olan yeni nizamnamede dahi bu babda serâhat yoksa da ihtiyacat-ı mahalliyeye muvafık bulunan iş bu kararın ta'dil ve tağyiri gerek İran sefaretinin ve gerek

alakadaranın tekrar Őikayetini müeddi olabileceğine nazaran bunun kemafi's-
sabık mer'i tutulmasının ssavb-ı âli-i asafanelerine izbâr-ı ifade ve tahrirat-ı
meb'usa leffen iâde kılınmakta emr ü ferman hazret-i men lahl emrindir.

Fi 16 Mart 1312 / Fi 13 Şevval sene 1313

Hariciye Nazırı

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:3
Gömlek No:21-3		Varak Adedi: 3
r:17 Nisan 1312 m: 29 Nisan 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/191

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Saderet-penahiye

Maruz-ı Çaker-i keminelidir ki

Teba-yi İraniyeden olup Rusya'nın Revan cihetine gitmek üzere aldıkları pasaportlara mahaller-i hükümetlerince devlet-i alî Şehbenderi olmadığını derc ve tasdik ettirmeksizin memalik-i mahrusa-i şaHâneye gelenler pasaportsuz add okunarak pasaport nizamname-i cedidinin onyedinci maddesi mucibince kârperdazlardan pasaport ahz ettikleri veya mûadili evrak ibraz ve kırk kuruş vize-i ceza-i nakdi tediye eyledikleri halde mürurlarına müsaade olunup olunmayacağı ve bunlardan alınacak mebalağa mukabil pul yoksa ceza-i nakdi ilmuhaber itası lazım geleceği ve bir de irade-i seniye-i hazret-i padişahiye meblağ olarak nizamname-i mezkûrun mevki-i icraya vazî tarihinden mukaddem yazılan tahrirat-ı aciziyede ücretle ahiret hizmet eden teb'a-ı İraniye pasaportlarının vizesinde beş ve ceza-ı nakdinde onar kuruş ahzî gösterilmesine nazaran vizesiz pasaportla gelipte ücretle hizmet eden mekkârici takımından oldukları iddiasında bulunan İranilerden zikr olunan irade-i seniye-i padişahi mantuk-ı celili vechile onar veyahud yeni nizamnamenin onyedinci maddesi hükmünce ale'l-ıtlak kırkar kuruş vize-i ceza-i nakdiyesi alınmak iktiza edeceği kestirilemediğinden bahisle sual-i muameleyi mutazammın Erzurum vilayetinden tevarüd eden 1 Nisan 1311 tarihli tahrirat üzerine sabk eden istifsara cevaben hariciye nezaret-i celilesinden alınan 16 Mart 1312 tarihli tezkerede İran ve Yunanistan cihetinden gelen hududu ayda iki defa geçmek mecburiyetinde bulunan deveci ve katırcı misillü işçi ve amele ile kura-yı mütecavire ahalisinden yalnız beş kuruş vize harcı alınarak mürur nizamnamesinde bu makuleler hakkında gösterilen misağa kıyasen vize müddetinin dahi altı ay olmak üzere tayini ve bunlardan pasaportlarını vize ettirmeyenlerden mezkûr harcın iki misli olan on kuruşun ahzı hakkında ba-irade-i seniyye-i cenab-ı padişahî ittihaz buyrulan ve İran ve Yunanistanda

bulunan şehbenderliklerce ahkâmı icra edilmekte olan karar pasaport nizamname-i atıkada münderic olduğu gibi anı muadil olan yeni nizamnamede dahi bu babda serahat yok ise de ihtiyacat-ı mahalliyeye muvafık bulunan iş bu kararın ta'dil ve tağyiri tekrar şikayeti müeddi olabileceğine nazaran bunun kemafi's-sabık mer'i tutulması gösterilmiş olup ancak pasaport nizamname-i ceridinin mer'iyet-i ahkâmına 24 Teşrini sani 1310 tarihinde irade-i seniyye-i hazret-i padişahi şeref müteallik buyurularak mevki-i icraya vaz' olunduğu cihetle ondan sonra pasaporta vize muamelesi hakkında tebligat-ı sabıka hükmü mer'iyü'l-icra olamayacağı tabii ve vizesiz pasaportlarla gelip de ücretle hizmet eden mekkâracı takımından oldukları idiâda bulunan İraniler hakkında da nizamname-i mezkûr hükmüne tevfik-i muamele olunacağı bedihi bulunmuş ve icab-ı halin Şûrâ-yı devletce tezekkürü zımında mezkûr tahrirat ile tezkere, sicil-i nüfus irade-i umumiyesi ifadesiyle leffen takdim kılınmış olduğundan ifa-i muktezası menut-ı re'-yi âli-i hazret-i vekâlet-penahileridir ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 17 Nisan 1312 / Fi 16 Cemazielahir sene 1312

Nazır-ı Ümur-u Dahiliye

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:2
Gömlük No: 22-2		Varak Adedi: 2
r:1 Mayıs 1312 m: 13 Mayıs 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/193
<p>Huzur-ı Âliyen Hazret-i Saedaret-penahiye</p> <p>Maruz-ı Çaker-i keminelidirki</p> <p>E'imme ve muhtaran ve papasların ekserisinin vuku'-ı vefat ve tebeddüllerinden ve ahaliyenin cümleten fukara takımından olmalarından naşı bidayat-ı tahrirden şimdiye kadar terakküm etmiş olan nüfus-ı vukuatı ceza-ı nakdiyesinin istifası kabil olamadığı gibi bunun tahsiline kıyam olunur havfiyla vukuât-ı cedide dahi alınamamakta olduğundan bahisle mezkûr ceza-yi nakdiyenin afvıyla vilayetinin mûamelat-ı tahririyesinin komisyonlar marifetiyle yeniden icrasına müsaade-i itası Erzurum Vilayetinden tevarüd edip lefen takdim kılınan 16 Mart 1311 tarihli ve onbir numrolu tahrirat işâr olunmuş ise de müceddeden kaleme alınan nüfus nizamnamesinin mevki-i icraya vazına diğer tahrir-i nüfus-ı ûmuminin muvakkatan tatili mükteza-yı emr ü ferman-ı hümayun-ı hazret-i padişahiden olmasına nazaran şimdiden tahrir-i nüfus meselesinin mevzu'-ı bahs edilmesi caiz olmayıp ceza-yi nakdiyenin afvı maddesinde karar-ı âli mütevakkıf bulunduğundan bu cihetle makâm-ı celile-i sadaret-penahilerinden istizanı sicill-i nüfus idare-i ûmumiyesinden ifade olunmakla şu hale göre icabında emir ve inbası menut-ı müsade-i aliye-i vekâlet-penahileridir. Ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir</p> <p style="text-align: center;">Fi 1 Mayıs 1312 / Fi 4 selh-i zil'ka'de sene 1313</p>		

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:6
Gömlük No:24-2		Varak Adedi: 6
r:21 Nisan 1312 m: 3 Mayıs 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/202

Posta ve Telgraf Nezaret-i Aliyesine

Lüzum-ı sahihi tahakk-uik ettiği takdirde inşası arzu olunan posta ve telgrafHâne mesarif-i keşfiyenin dahil-i bütçe edilmek üzere îşârı mukaddemce cereyan eden muhabere üzerine makam-ı âli-i nezaret-penahilerinden şeref-varid eden Fi 19 Eylül 1307 tarih ve yetmiş beş numrolu tahrirat-ı aliyyede îşâr buyrulmuş ve bu kere ihtiyaç-ı hakiki görülmesi üzerine keşfiyat lazime icra ettirildikte posta ve telgraf heyetini istiab edecek suret-i hükümle de inşa olunacak dairenin doksan dörtbin yüz onyedî kuruş yetmiş santimle husule geleceği anlaşılmış ve mesarif-ı keşfiye-i ma'ruzaya karşılık olmak üzere kırkbin kuruş Plümür ve Kığı ve Kütük ve Tutak merkezleri için üç yüz sekiz ve yirmi bin kuruş da mücerreden küşadî mukarrer Tortum ve İspir kazaları telgrafHâneleri mesarif-ı inşaiyesi olarak üçyüz onbir senesinde sarfına irade-i seniye hazret-i tacidari şeref-sudur buyrulan meblağdan ve dokuz bin iki yüz elli üç kuruş dahi üçyüz onbir tamirat hututiyesi mesarifından ve onbin beş yüz oniki kuruşu da Bayezid ciheti menzilHânelerinden Salihli tarafında tasarruf oluna gelen akçeden tesviye edilmek suretiyle de para ve karşılık tedarik edilmiş ve lede'l-ilan münakaseten inşasına talep bulunamamaktan naşı idareten inşası zarurî görünmüş ve vilayet posta ve telgraf baş müdürile Meclis-i idare ve canib-i belediyeden birer azâ ve cihet-i askeriyeden dahi fen aşına bir memurdan mürekkeb bir komisyon teşkil edilerek müfredat-ı muamelenin nezaret-i mütemadiye altında cereyan ettirildiği halde meblağ-ı mekşufeden yüzde yirmi raddesinde tasrif husulu derec-i imkânda bulunduğu ve merkez posta ve telgrafHâne heyetinin icarla şimdiki ikâme ettiği mahallin mesail-i indiham olduğu fen memuru tarafından verilen rapordan ve heyet-i mevcudeye istiab edecek diğer münasib mahal bulunmak imkânsızlığı dahi tahribat-ı vakı'adan tebayyun ve tahakkik eylediği veyahudda arz edilen merkez telgrafHânelerinin de beher mutasarrıfı tecrübeten mütehammil olan meblağdan bit-tedric beherisine bir telgrafHâne iştira veya inşası kabil olacağı beyanıla

icra-yı icab-ı muamele-i müteallikası evrak üzerine bi'l-havale ser müdiriyet-i muma-ileyhden ba-ılam ifade kılınmış ve esbab-ı mesrudenin vücudiyle beraber mihr ve merci-i ecanib olan merkez vilayet için bir telgraf ve postaHânenin inşası lüzumu şan ve şeref hükümet-i seniye nokta-ı nazarından derc-i cevabta heyette bulunmuş olduğundan daire-i hükümetde vaka-ı hali arz üzerinde yaptırılmak üzere mevki mahdûd olan mevsim inşaatına göre bir an evvel irade-i seniyenin istihsali ve emrinin itası hususlarına müsade-yi aliye-i nezaret-penahilerinin rayiken buyrulması temenniyatıyla harita ve keşif ve rayiç mazbata ve münakase kamesi leffen arz ve takdim edildi ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 21 Nisan 1312 / Fi 25 Zil'ka'de sene 1313

Vali-ül Vilayet Erzurum

Dosya No: 515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:6
Gömlek No:24-4		Varak Adedi: 6
r:10 Hazİran 1312 m: 22 Hazİran 1896		Orijinal Kayıt:Erzurum 2/202
<p>Dahiliye Nezaret-i Celilesine</p> <p>Devletlü Efendim Hazretleri</p> <p>Erzurumda daire-i hükümetde vakî halî arsaya idareten bir telgraf ve postaHâne inşası ve masarîf-ı inşaiyenin sal-i hali ebniye tamirat tahsisatından tesviyesi hakkında tafsilatı şamil Meclis-i idare-i nezaretten tanzim olunan mazbata-ı müteferriâtıyla mean ve leffen takdim kılınmış ve suret-i ma'ruza muvafık-ı maslahat bulunmuş olmağın ol babda emr ü ferman hazret-i emrindir.</p> <p style="text-align: right;">Posta ve telgraf Nazırı</p> <p style="text-align: right;">Fi 10 Hazİran 1312 /Fi 10 Muharrem sene 1314</p>		

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:6
Gömlük No: 24-5		Varak Adedi: 6
r:6 Temmuz 1312 m: 17 Temmuz 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/202

Huzur-ı Âli-iyen Hazret-i Sadaret-penahiye

Maruz-ı Çaker-i Kemineleridir ki

Erzurumda daire-i hükümetde vakî hâlî arsaya bir telgraf ve postaHâne inşası ve masarîf-ı inşaiyenin sal-ı hal enbiye tamirâtı tahsisatından tesviyesi hakkında tafsilat-ı şamil Meclis-i idareden tanzim olunan mazbatanın gönderildiğine dair telgraf ve posta nezaret-i aliyyesinden alınan 10 Hazîran 1312 tarihi ve yüzdoksan sekiz numrada tezkere-i malfufatıyla mean takdim kılındığından iktizasının ifası re'-yi ali-i sadaret-penahilerine menuttur. Ol babda emr ü ferman veliyyü'l emrindir.

Nazır-ı Umur-ı Dâhiliye

Fi 6 Temmuz 1312 Fi 7. Safer 1314

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:9
Gömlek No: 25-1		Varak Adedi: 15
r:26 Hazİran 1312 m: 8 Temmuz 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/203

Dâhiliye Nezaret-i Celilesine

Hülasa-ı Münderecat

Diyadin kaymakamı hakkındaki evrak-ı tahkikiyenin leffiyle münderacatına nazaran mumaileyhin taht-ı muhkemeye alınması için icab-ı halin icrâ ve i'tâsına müsade buyrulması hakkında

Devletlü efendim hazretleri

Diyadin kazası kaymakamı Yakup Efendinin bazı hedaya kabul eylediğine Diyadın'dan Mustafa imzasıyla makam-ı celile-i sadaret-ı âzamiye takdim olunup havale ve tevdi' buyrulan telgrafnamenin irsal kılındığından bittahkik iktizasının ifâ ve neticesinin enbası şeref-varid ise de Fi 22 Kanun-ı Sani 1311 tarih ve ikiyüzotuz iki numrolu tahrirât-ı aliyenin nezaretpenahilerinde irade ve işâr buyrulmuş ve taraf-ı aciziyede bu yolda şikayet vûku' bulmuş olması üzerine tahkikat-ı lazıme icrası Bayazıd Sancağı mutasarrıflığına yazılmışdı. Bu kere varid olan mazbata-ı cevabiyede memur-ı mahsus marifetiyle icra olunan tahkikat-ı evrak münderecatına nazaran kaymakam-ı mumaileyhin kabul eylediği ihbar olunan hedayadan kilim ve hatt-ı müsileleri dercen sûbutde ve Mardin karye şeyhi Hasan'dan aldığı merkum tarafından ikrar olunan yirmi adet sim mecidiye nakde suret-i bahirede ikraz-i mahsulesine ifrağ olunmakta ise de kaza-ı mezbur sandık emini İsmail Efendinin ifade-î mazbatası vecihle meblağ-ı mezbûr'un bir arazi maddesinden dolayı kaymakamın muavenetine mazhar olmak üzere şeyh-ı merkum tarafından verilmiş olduğu anlaşılmakta suret-i hal kaymakam mumaileyhin tevatüren mervi olan adem-i istikâmetini tey'id etmekte bulunmuş olduğundan bahisle muma-ileyhin hususat-ı mezkûreden dolayı taht-ı muhakemeye alınması lüzum-u işâr olunmuş ve gönderilen evrak-ı tahkikiye-i malfufat pusulasıyla beraber Meclis-i idare-i vilayet ifadesiyle leffen takdim kılınmış olmakla kazanın nezaket-i mevkiyesine mebni icabının tesri' icra ve inbasına müsade buyrulması babında emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Erzurum Valisi

Fi 26 Hazİran 1312 / Fi 27 Muharrem sene 1314

Dosya No: 1515	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:15
Gömlük No: 25-15		Varak Adedi: 185
r:28 Teşrin-i evvel 1312 m: 9 Kasım 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/205

Huzur-ı Ali-i Cenab-ı Riyaset-penahiye

Diyadin kazası kaymakamı Yakup Efendinin bazı hedaye kabul eylediğine dair vûkua bulan ihbâr üzerine icra olunan tahkikât-ı mütezemmin Erzurum vilayetinden varid olup dahiliye nezaret-i celilesinden ba-tezkere takdim olunan evrak Şûrâ-yı devlete havale ve dahiliye daire-i aliyesi kararıyla memuriyet-i âcizaneme tevdi' buyrulmuş olmakla mutâlaa ve tedkik kılındı.

Evrak-ı tahkikiye münderacatına göre kaymakam mumaileyh-i aliyesine isnad olunan mevaddın birincisi Mecidiye Onikinci Alay kaymakamı Başhanlı Mahmud Bey'den bir kilim ve mezkûr alay binbaşlarından Potili Mehmed Ağa'dan dahi bir kilim ve beş kil hinta almış olması maddesi olup bu babda mumaileyh Mehmed binaltmış kuruş değerinde bir aded âdî kilimi hediye suretiyle ve adamı vasıtasıyla gönderdiğini ve kaymakam mumaileyhin âdât-ı kadime-i aşayire riâyeten mezkûr kilimi kabul ile bahası olan altmış kuruştan adamına bahşiş namıyla verdiği ve Mehmed Ağa dahi kaymakam Yakup Efendi'ye asla hinta vermeyip yalnız bir aded seccade vererek fiyatı olan elli kuruşu ahz eylediğini beyan etmiş olmalarına ve mumaileyh Yakup Efendi dahi selifü'z-zikr kilim ve seccadeye ol suretle aldığını ifade etmekte bulunmasına ve işbu ifâdata mukabil eşya-yı mezkûrenin bir sû-i fikr ve niyetle alındığına delalet eder emareye iftirat edilememesine binaen bu maddenin kanunen bir hükmü görülememiştir.

İkincisi Mardinli Şeyh Hasan'dan bir kilim ile yirmi aded sîm mecidiye ahz etmiş olması keyfiyeti olup bu babda icra kılınan tahkikatta merkum Şeyh hüsnü hatıra-ı varadiye olmak üzere bir kilim hediye eylediğini ve yirmi aded sim mecidiyeye dahi farzan kaymakam-ı mumaileyhe itâ ettiğini der-meyan ve kaymakam-ı mumaileyh dahi bu vechile ifade ve beyan eylemekte bulunmasına ve bu babdaki ifadatı da cerh ve redde kâfi delailin adem-i vücuduna nazaran bu maddede dahi mucib-i mü'ahaze bir hal bulunamamıştır.

Üçüncüsü Gatmanki aşiretinden Seyyid ile Burcmansur karyesinden

hediye namıyla birer inek almış olması hakkında icra kılınan tahkikatta isnad olunan madde derec-i subute vasıl olamamakla hükümsüz bulunduğu tahkik memurunun layihasında dahi beyan edilmiş ve isnad ve ifa-i müeyyid başkaca bir emarede görülememiş olduğundan bu hususta dahi tevcih-i mesuliyetine mahal kalmamıştır.

Dördüncüsü eşkiya-ı İraniye'den olup birkaç seneden beri Diyadin tarafına geçmiş ve Hamur'un Kara Seyyid Ali karyesinde tavattun etmiş olan evrâk-ı cinaiyesinden dolayı mahkemeden celb edilen Mustafa Nuhî'nin bulunduğu karye ve Hânesine maiyetiyle gittiği ve merkurum Hânesinde derdest ettiği halde celbinden sarf-ı nazarla salıverdiği bir diğer meselesi olup bu babda icra kılınan tahkikatdan müsteban olduğu ve tahkik memurunun layihasında görüldüğü üzere kaymakam mumaileyh her ne kadar esna-ı tahsilatda maiyet-i efradıyla Mustafa Nuhî'nin karye ve Hânesine nazil olmuş isede merkurumun ifal-i şekâvet-kârnesinden malumat olamamak hasebiyle bir iki saat kadar istirahat sonra azimet eylediği ve bu babda muhalif-i kanun bir gûne hareket vukua gelmediği anlaşılmış ve binaenaleyh bu cihetten dolayı da kaymakamın mesuliyetine dair bir sebep bulunamamıştır. Tafsilat-ı ma'rufadan müstefid buyurulacağı üzere kaymakam-ı mumaileyh dermeyan edilen mevadın kanunen müretteb-i subute vasıl olmaması hasebiyle mahkemeyi mucib ahvalden görülememekle beraber hakkında kaza-ı mezkûrce rivayet edilmiş olan adem-i istifamın keyfiyetine binaen idarece adem-i memuriyeti maslahatan muvafik olmamak lazım geleceğinden kendisinden diğer bir kaza kaymakamlığıyla icra-yı becayış memuriyet-i misillu idareten bir muamele-i ittihazı mutalaa-yı acizanemden isede herhalde keyfiyetin ba tezkere ifa-yı muktezası dahiliye daire-i aliyesine aid mevaddan bulunmuş ve evrak-ı mezkûre daire-i müşarün-ileyhaya havale buyrulmak üzere takdim kılınmış olmakla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 28 teşrin-i evvel 1312 / Fi 2 Cemazielahir sene 1314

Dosya No: 1516	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:15
Gömlük No: 1/1-a		Varak Adedi: 185
r:2 Teşrin-i Sani 1312 m: 14 Kasım 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/205

Huzur-ı âlî-i Cenâb-ı Riyaset-penahiye

Tortum kazası kaymakamı sabıkı Mustafa Fehmi Efendi'nin müsavi ahvalinden dolayı icra kılınan tahkikat üzerine mumaileyhin taht-ı muhkemeye alınması lüzumuna ve bu babdaki evrak-i tahkikiyenin gönderildiği daire-i Erzurum vilayeti Meclis-i idaresinden meb'us mazbata ve müteferriâtının takdimini mütazammın dahiliye nezaret-i celileyenin tezkeresi Şûrâ-yı devlete havale ve dahiliye daire-i âlîyesi kararıyla memurin-i acizaneme tevdi' buyrulmağla evrak-ı mezkûre mutâlaa ve tedkik olundu.

Meallerine nazaran kaymakam-ı muma hakkında beyan ve ihbar olunan bir çok mevad üzerine icra-yı tahkikât zımında tayin kılınan memurun mevad-ı mesrudeden netayic-i tedkikâtda tahakk-uik ve subutuna kani' olduğu mevad-ı müteaddide havi olan layiha-ı tahkikiyesine istinaden vilayet-i müşarun-ileyha meclis idaresinin mazbatasıyla ilam sûreti münderacatında layiha-ı mezkûrenin havi bulunduğu hûsusattan dahi kaymakam mumaileyha hakkında mucib muvahaza olmak üzere dermeyan edilen mesail-i kaza-i mezbura tabi Ödük karyesinden memurî vasıtasıyla üçyüz on senesi zarfında zahire çıkarılan ikiyüz reis ağnam-ı mektumenin iki kat resm-i nizamiyesi olan bin dört yüz kuruş kaymakam mumaileyhayla beraber Meclis-i idare-i kazadan zir-ı musaddık ağnam icmalî umumiyesine dahil olup icmalin şamil bulunduğu ağnam resminin sene-i merkuma hazîranı onaltıncı gününe kadar kâmilen tahsil kılındığı gösterilerek resm-i mezbûre aidat mal müdiri Fehim Efendi ile kaymakam-ı mumaileyh taraflarından alınmış iken mezkûr resmin esasen istifa edilmemiş olması hasabiyle müdir-i mumaileyha aldığı aidatı mal sandığına radd etmiş isede kaymakam mumaileyhin aidat olarak ahz eylediği altıyüz yirmi kuruş henüz iade edilmedikten başka işbu ağnam-ı mektuma maddesinden dolayı karye-i mezkûre ahalisinden merkez kazaya celb edilenlerden altıyüz kuruş alıp salıvermekle beraber hılâf-ı vaki olarak Ödük karyesi ahalisinden hiç tahsil edilecek bakaya olmadığına işâr edilmesi ve

Nihah ve Penhar karyelerinin 310 mültezimi Şerif Bey'in deynine bedel-i muhakeme-i bidayet-i kazadan zahir ile müzayedeye verilen zehayirin fiyat-ı münasip ile Mustafa Bey namındaki talebi uhdesinde takaddur ederek teslim edilmek üzere iken kaymakam-ı muma-ileyh tarafından hilâf-ı ûsul vergi ve tahrirat katipleri Hakkı ve Şamil Efendilerin vekil tayiniyle icranın tehirine resmen emir verilmiş ve bu suret ahkâm-ı nizamiye ve hukuk-ı hazineyi ihlal ve ihrar edeceğine dair mahal-i mal müdürüyle zabıta memurinin kaymakam-ı mûmaileyhe itâ ettikleri mezkûre zirine keyfiyet makam-ı vilayetten istizan olduğundan zahire ambarının satımına gidilmemesini işâr etmekle beraber hilaf-ı hakikat mezkûr anbarda fesad olduğundan bahisle naib-i sabık Zihni Efendiye iki kı'tâ tahriratla makam-ı vilayete şikayet edip tadil-i meslek ve terk-i münaza'a ile hukuk-ı hazinenin kâ'ide-i kanuniyeye tevfikeyen istifasına sarf-ı mukadderat olunmasına dair makam-ı vilayetten yazılan cevapnamede güya zehair-i mezbure defaatle müzayedede edilmişse de talep bulunamadığından takdir olunacak fiyatla istibdal ve mütekaidin matlubatına verilmesi lüzumu hakkında sebk eden işarına cevaben mültezime aid olan bir zahirenin mütekâidin ve istibdal maâşatına verilmesi caiz olmayıp mamafih taleb variken verilmediği mesmu' olduğu cihetle hakikat anlaşılmak için bu madde ile badema bu gibi mesail mazbata ile işârı ve mezad kaimelerinin tesyarî bildirilmiş ve mahalli mahkemesinden yazılan ilamda da evvelki mezad kaimelerinin naib-i sabık nezdinde kaldığı ve ikinci müzayedede kaimelerinin râbt edildiği gösterilmiş iken ikinci mezad kaymesinde şe'ir olan payeler teselsül ettiği halde evvelki müzayedede kaimelerinden katiyen bahs olunmayıp talep bulunamadığı beyanı ile yine istibdale verilmek suretinde ısrar ile hilaf-ı vazife icranın tehirine sebep olduğu gibi Nihah mültezimi Süleyman Bey'den hatt-ı muharrer bir varaka ile 310 Teşrin-i evvelinde üçbin kuruş ahz eylediğinin tahkik-i muma-ileyhle şirket-i hafiyesine delalet etmekte bulunması Mecidiye karyeli Ali Efendi'nin mukaddema ihtiyaca salih olmayan tapu koçanlarıyla tasarruf iddiasında bulunduğu Kızıl Yurdu nam yaylağın muma-ileyhin taht-ı idaresinde kaldığı müddet için ecr-i misl olarak altı bin beş yüz kuruşun tahsiliyle mezkûr koçanların iptaline inde'l-muhakeme Meclis-i idare-i vilayetten bu ilam hükmedilmiş ve hükm-i vaki kesb-i katiyet etmesine binaen

icra-yı icabı makam-ı vilayetten Tortum kaymakamlığına yazılmış olduğu halde kaymakam mumaileyh ve naib-i sabık Hayri ve mal müdür-i Sabıkı Fehim Efendiler ile Meclis-i idare kaza heyetinin muma-ileyh Ali Efendi zayiaddan tekrar koçan itâ ettirmesi ve mültezim Münla İbrahim'in aşardan olan deynine mahsuben adamı Cafer'le mal sandığına gönderdiği dört yüz ve diğer mültezim Osman Bey'in biraderi Şevket'in deyn-i mîrîsi için bunu karyesi hasılatından aldığı üç yüz kuruş mal sandığına teslim etmeyip mu'terif olduğu vechile güya merkumanda olan matlubat-ı şahsiyesine mahsub eylemesi ve mültezimin de Avni ve Sabri ve Ahmed Kotan ve Derviş beylerle mumaileyh Derviş Bey kefilî Ahmed ve Mehmed ve Mahmud'un üç yüz altı ve yedi senelik aşarından zimmetleri olduğu ve kefillerinin emlak ve arazisi mahcuz bulunduğu ve istitâat maliyeleri anlaşılmadığı halde üç yüz sekiz ve on senelerinde aşar ihale edilmesi ve bir takım mültezimin dahi senede râbt edilmemesi ve memuriyet-i mülkiyenin emvale el sürmeleri memnu'una karşı mültezimin zimmetlerinde bir takım meblağın kaymakam mumaileyh yedi ile mal sandığına teslim olunması hususatından ibaret olarak mazbata-yı mezkûrede kaymakam mumaileyhin bu cihetten dolayı makam-ı vilayetce icrâ-ı muhakemeleri daire-i me'zuniyet dahilinde bulunan diğer medhaldar memurin-i mahaliye ile beraber taht-ı muhakemeye alınmaları ve mumaileyhanın bil-farz iş bu mevaddan berati sabit olsa bile mevkiin ehemmiyetine ve sıfat-ı memuriyetine menafî olarak kahveHânelerde oturup def' ve haysiyetini ihlal etmekte olmasıyla orada bekâ-i memuriyeti caiz olamayacağından işten el çektirildiği bil beyan hemen azliyle yerine münasibinin tayini ve izamî ifade ve ityan kılındığı anlaşılmışdır.

Tafsilat-ı ma'ruzdan müstefid olacağı üzere kaymakam-ı mumaileyhin badi-i emirde su-î harekât ve muamelatına delalet eden işbu mevaddan dolayı mahallince medhaldar olan memuriyet-i saire ile beraber taht-ı muhakemeye alınması lüzumu anlaşılmakta isede mumaileyh hakkında esasen vukua bulan isnadat ve şikayet-i müteaddiden inde't-tahkik bir çoklarının hilaf-ı hakikat oldukları layiha-yi tahkikiye münderecatıyla tezahür eylemiş olduğu gibi Meclis-i idare-i vilayetce icra kılınan tedkikatda dahi layiha-yı tahkikiyede subut-u tahakkukdan bahs ve beyan olunan mevaddan dahi bir takımlarının hükümsüzlüğüne mebni mucib-i mesuliyet addedilen esbab-ı hususat-ı

maruzaya inhisar etmiş ve Meclis-i mezkûr mazbatasında fıktrat-ı ahiresinde ise kaymakam-ı mumaileyhin mevadd-ı meşruhadan sûbut-ı beraati hâsıl olsa bile ihlal-i def ve haysiyeti mucib ahvalinden dolayı idame-i memuriyetinin adem-i cevazından bahs olunması gibi bir kayd-ı ihtiyatı bulunmuş olması muma-ileyh hakkında dermeyan edilen ahvale ve hususatın ve bu babda cereyan eden tahkikat ve neticenin vilayetçe de itminan-ı bahş olmadığını işrab etmekte bulunmakla beraber mumaileyhin bu maddelerden dolayı canib-i vilayetten vukuabulan ifade ve işar üzerine zatân azl edilmiş olduğuna ve Meclis-i idare-i kaza heyetinden verilip ibraz ve itâ etmiş olmasıyla evrak meyanına konulan Fi 21 Nisan 1312 tarihli bir kıta' mazbatada hakkında vukubulan şikâyet ve cerayan eden tahkikat saik-i iğraz-ı iftiradan münbais olarak gerek kolera ve kaht esnasında ve gerek emr-i inzibat ve tahsilatda hidmat-ı meşkûre ve tedabir ve muamelat-ı hasene ibraziyle umûmen hoşnidiyesini celb ve her suretle irade-i iktidar eylediği tasdik ve beyan edilmiş bulunduğu ve vilayetçe işbu maddelerde medhaldar addedilen memuriyetten bazılarının da sair-i mahallere tebdil-i memuriyet etmiş olduğu evrak mefahiminden anlaşıldığına nazaran artık mevad-ı mezkûreden dolayı kaymakam mumaileyhin memuriyet-i mezkûre ile beraber taht-ı muhakemeye alınması veyahut haklarında idareten muamele-i lazıme bit-tevbihîye icrasıyla iktifa kılınması dahiliye daire-i âlîyesinin rey' ve takdirine müttevkif mevaddan görülmüş olduğundan keyfiyetin bi't-tezkere ifâ-ı müktezası zımında daire-yi müşarileyhaya havale buyrulmak üzere evrak-ı merkûme takımıyla takdim kılınmakla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 2 Teşrin-i Sani 1312 Fi 9 Cemazielahir sene 1314

Dosya No: 1516	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:15
Gömlük No: 2-19		Varak Adedi: 185
r:26 Mayıs 1313 m: 7 HazİRan 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/205

TEBLİĞNAME

Pasinler kazası anbar memuru Abdulaziz Efendi ile mal memuru muavini Halil Efendi hakkındaki evrak tekrar memur-ı acizaneme tevdi' buyurulmakla mütalaa ve tedkik kılındı. Heyet-i ithamiye mazbatasının maznun-ı ali Abdulaziz Efendi tarafından müddet-i kanuniye zarfında temiz edildiği vilayetten ihbarat alınan telgrafnameden anlaşılma ile temyiz istidâsının kabulü icap eder.

Esas meseleye gelince mûmaileyh Abdulaziz Efendiden aranılan meblağın bir misli dahi ceza kanunnamesinin seksen ikinci maddesinde muharrer ceza-i nakdî olmak üzere tahliyen sebili için mustantık tarafından tayin ve heyet-i ithamiyeden tasdik edilmiş olan kefalet akçesine idhal olduğu görülmüş olup gerçi üsul-ı muhakemat ceza kanununda yüz dokuzuncu maddesinde ceza-i nakdiyelerin dahi taht-ı temin alınacağı münderiç isede bu ceza-i nakdî mücâzat-ı asliyeden olarak kâm edilecek ceza-i nakdiyeler olmak lazım gelip nev-i cürümün takdiri üzerine tahakkuk edebilecek olan ve binaenaleyh mücazat feriyeden marud bulunan ceza-i nakdilere şamil olamayacağından ve zatan mezkûr yüzdokuzuncu maddenin birinci fıkrasında muharrer olup bil cümle muamelat tahkikiyede hazır bulunmasını ve tertib edecek hükümün icrasını temin zımında tayin kılınacak meblağ dahi bu mücazat fer'iyenin başkaca teminine mahal bırakmayacağından bu cihetten yani ceza kanunnamesinin mezkûr seksen ikinci maddesinde muharrer ceza-i nakdinin kefalet akçesine idhal imalandığından dolayı heyet-i ithamiye mazbatasının nakzi ve Halil Efendiye heyet-i ithamiye mazbatasının tebliğ kılınmadığı anlaşıldığından usûlüne tevfikeyen tebligat icrasıyla hasıl olacak neticeye göre icra-yı icab hususunun vilayet emru sâ'y mutalaa ile evrağının takdimine ibtidar kılındı.

Fi 26 Mayıs 1313 / Fi 6 Muharrem sene 1315

Dosya No: 1516	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:3
Gömlek No: 3-3		Varak Adedi: 3
r:2 Nisan 1313 m: 17 Nisan 1897		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/211

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

İspir kazası müzâfâtından Salaçor ve Nabsor ve Hanur karyeleri mahallatından her biri yekdiğerine dörder beşer saat kadar bayd olup birer imam ve muhtarla idare edilmekte ise de gerek aşar müzayede ve ihalesiyle tahsilatça ve gerek efrad-ı askeriye'nin celb ve cem'ince müşkilata tesadüf olduğundan bahsle zikr olunan karyeler mahallatının birer karye haline ifrağıyla her birine başka başka imam ve muhtar tayinine mezuniyet i'tâsı Erzurum vilayetinden işâr olunduğu ve olbabdaki evrakın irsâl kılındığı beyanıyla bu babdaki mütalaan askeriye'nin bildirilmesi hakkında vard olan fi 9 Kanun-ı evvel 1312 tarihli tezkere-i aliye-i asıfaneleri üzerine sabık eden istilam cevaben dördüncüsü ordu-yu hümayyun-u müşirin-i celilesinden gelen tahriratda fi'l-vaki' mezkûr karyeler mahallatının yek diğerine dörder beşer saat bade mesafede vakî olup birer imam ve muhtar ile idare edilmekte olması ahalice mucib müşkilat olmakta olduğundan gerek mahallatı mezkûrenin ve gerek keskim kazası dâhilinde vakî diğer beş karyenin muhtevi bulunduğu mahallatın birer karye haline ifrağı muvafık-ı hal ve maslahat olacağı işâr olunmuş olduğunun cevaben savb-ı âli-i riyaset-penahilerine izbar-ı ledil havale erkân-ı harbiye-i umumiye dairesinden ifade kılınarak evrak-ı müteferriası leffen iade kılınmış olmakla ol babda emr ü ferman hazreti men lehü'l-emrindir

Fi 2 Nisan 1313 /Fi 13 Zi'l-ka'de sene 1314

Dosya No: 1516	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:3
Gömlük No: 5-1		Varak Adedi: 3
r:10 Ağustos 1312 m: 22 Ağustos 1896		Orijinal Kayıt:Erzurum 2/219

Huzur-ı Sami-i Cenab-ı Sedaretpenahiye

Hülasa-i Münderecat

Erzurum'da mukim İranlılar tarafından küşadı arzu olunan mekteb hakkında müsa'ade-yi seniyye istihsal buyrulmasına dair

Maruz-ı Çaker-i keminelidir ki

Erzurumda mukim teba-i İraniye itfâl için teba-ı mezkûre hamiyetmendane tarafından cem' edilen iânat-ı nakdiye ile Erzurum serikârperdane Hânesi sokağında vaki ve serikârperdane-i esbak Mirza Ali Ekber'e Hâne-i raci olan Hânenin mektep suretine ifrağ edileceğinden bahsle muamele-i lâzımenin icrası Erzurum serikârperdaneliğine bittezkere ifâde ve iltimâs olunmuş mezkûrun küşadınca bir güna mani ve mahzur olmadığından badehu mâarif nizamnamesinin yüzyirmi dokuzuncu maddesine Tevfik-i hareket edilmek üzere salifü'l arz mektebin tesis ve küşadı zamanında iktiza-ı halik ifâ ve emr-i enbasına musaid buyrulması hususunun cenab-ı sami-i cenab-ı saderetpenahilerine arz-ı ledil-havale idare-i vilayet ve mâruf meclislerinde dermeyan kılınmış olmakla herhalde emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 10 Ağustos 1312 / Fi 13 Rebülevvel sene 1314

Erzurum Valisi

Dosya No: 1516	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:3
Gömlük No: 5-3		Varak Adedi: 3
r: 26 Teşrini evvel 1312 m: 7 Kasım 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/219

Erzurumda İran teba'sı itifal için esbak kârperdane Mirza Ali Ekber Hanın mutasarrıf olduğu Hânenin mektep ithazına ruhsat i'tâsı iltimas olduğuna dair Erzurum Vilayeti tahrirat üzerine maaruf nezaret-i celilesinden takdim kılınan tezkere Divan-ı hümayun'a havale buyrulmakla ledil mütalaa ruhsat-ı müsteânın i'tâsında mahzur olmadığı işâr-ı vilayette gösterilmesine nazaran kemakân-ı emakîn-i adiyeden ma'rud olub ve vakten minel evkat bir mahiyet daimi kesb ise de memalik şartıyla ve mâruf nizamnamesi vechiyle orada tedrisata müsade olunması cenab-ı nezarete aid ettiğine cevaben tebliğ-i mevzu-ı sair-i âlî olarak tezkere-i mezkûrda takdim ve iade kılınmış olmakla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 26 teşrini evvel 1312 /Fi 2 Cemazielahir sene 1314

Dosya No: 1516	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:6
Gömlük No: 6-6		Varak Adedi: 6
r:11 Teşrin-i Sani 1312 m: 23 Kasım 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/223
<p>Keskim kazasına tabi' Gözkuvved karyesindee teceddüden inşasına ruhsat istenilen katolik kilisesi hakkında Erzurum vilayetinden varid olan tahrirat ve mazbata ve evrak-ı müteferrianın lefiyle adliye ve mezahib nezaret-i celilesinden takdim kılınan tezkere Divan-ı Hümayun'a havale buyrulmakla ledilmütalaa oradaki katolik cemaati yirmi bir Hânedede yüzyirmi yedi nüfus olup kilisenin araz-i emiriyeden bir mahal tulan onbeş arzen onüç ve irtifaen onbir zirâ' olarak inşa ve ikibin beş yüz kuruş masarısının kilise nukudundan tesviye ve ifâ edilecek ve ol babda mahzur olmadığı anlaşıldığından tezkere nezaretede gösterildiği üzere kayd-ı lazımı ve mu'tada derciyle ruhsata havi emr-i âli isdârı hususunda arz ve istizanı ve müsade-i seniye şayân buyrulduktan sonra mahal-i mezkûrun ve berikisi ve bedel-i aşarı muamelelerinin icrasına dair maliye ve defter hakanı nezaret-i celilerine tebligat-ı ifâsı menut re'-yi alî bulunmuş ve tezkere mühevvele malfufatıyla takdim ve iade kılınmış olmağın ol babdaemr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir</p> <p style="text-align: center;">Fi 11 teşrin-i Sani 1312 / Fi 17 Cemazielahire sene 1314</p>		

Dosya No: 1516	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:2
Gömlek No: 7-1		Varak Adedi: 2
r: 2 Teşrini Sani 1312 m: 14 Kasım 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/224

Dâhiliye Nezaret-i Celilesine

Hülasa-ı münderecat

Kanunun teberru edip tahliyesinde mahzur görülen mevkuflar hakkında olunacak muamelatın istizanına dair

Devletlü Efendim Hazretleri

Pasinler kazasının Hopur karyesinde Hâne basmak maddesinden dolayı taht-ı tevkif olunup beraati tahakkuk eden Herat karyeli Osman'ın tahliyesince mahzur olup olmadığı cihet-i adliyeden suval olunması üzerine mahalinden ledilistilam bu kere cevaben kaza-ı mezbûre idare meclisinden tevarrüd eden mazbatada merkumun kadimen eşkıya ve eşhas-ı müfreze bulunduğu cihetle tahliyesi halinde mutadî olan ifal-i cinaiyeye müret ve bir takım eşirraya ön ayak olarak öteye beriye isal-ı dest mazarat edeceği iş'ar olduğuna ve sair mahallelerde dahi emsali işhaz olup bu babda ise berikine irade kaydına zaferyâb olamadığına binaen bu kişiler hakkında iktiza eden arz ve istizan olunur ol babdaemr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 2 Teşrinisani 1312 /Fi 8 Cemazielahir sene 1314

Erzurum Valisi

Dosya No: 1516	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:12
Gömlük No: 9-8		Varak Adedi: 12
r:5 Hazİran 1312 m:27 Hazİran 1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/229

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Otuz numrolu ve fi 6 Nisan 1312 tarihli tezkere-i ali-i asafanelerinin cevabıdır.

Erzurumda gurebaya mahsus olmak üzere küşadine lüzum görünen hastaHânenin beş altı bin kuruş mesarının tesviye için nisfi hazineye alınan kile ve kantar zebehiye rüsumunun Diyarbekir vilayetinde olduğu gibi belediye sandığına ircâ' ve i'tâsı hakkında devletlü Şükrü Paşa hazretlerinden bahus tahrirat evvelce ba tezkere-i say hazineye irsal buyrulup halbuki muvâzane-i umumiyenin hûsul-ı maksudiyle inhaz olunan tedabir-i celilesinden olmak üzere vilayet devair belediyesi varidatından ba-irade-i seniye-i malûkâne-i hazineye irca' olunan Zebehiyye ve kantar ve kile ve hayvan resimleri nisfetin bin üçyüzdört senesinden beri bütçelere idhal edile gelmekte olan cihetle Erzurum kile ve zebehiyye ve kantar rûsm-i nisfinin belediye sandığına terki muvazene-i umumiye açığının o nisbette tezyid mukaddarını istilzam edeceğine nazaran rehin cevaz olamayacağı ve sıhhat-i umumiyenin muhafazası için Diyarbekir daire-i belediyesince icra edilen ameliyattan ve birde hastaHâne inşasından dolayı husule gelen divanını tesviyesine meddar olmak üzere nisfi hazine-i celileye alınan kantar ve kile ve zebehiye rûsumünün muvakkatan daire-yi mezkûreye terki hakkındaki işâr-ı mahali üzerine ledil arz düyun-u mezkûresinin tesviyesi için akza eden meblağın miktar ve enva'i cenab-ı vilayetten bittahkik hazinece buna emvalden bir karşılık gösterilerek arz ve istizan olunması hukuk-ı irade-i seniye-i cenab-ı padişahi şerif-i mutalik buyrulmasına mebni inşa edilecek mecari-î mesture için keşfi mucibince sarf-ı lüzumu anlaşılan üçyüz otuz yedi bin küsur kuruş mahallince ve bütçeden karşılık bulunamadığından masarîf-ı mezburenin bazı emsali gibi tasisat-ı dahiliyeye ilaveten tesviyesi meclisi mahsusa-yı vükela kararıyla bil-istizan şeref sadır olup 3 Kanun-ı Sani 1310 tarihli buyruldu-u âlî hazine-i celileye

tebliğ buyrulan irade-i seniye-i hazret-i hilafet penahiye iktizai alisinden bulunduğu muhasebe-i umumi maliyeden ifade olunmuş ve makam-ı nezaretin 10 Kanun-ı Sanî 1311 tarihli tezkeresinde görüldüğü beyan buyrulan mübâyet tezkere-i mezkûrenin müstened olduğu müzekkerede vukua gelen sühuden münbei's bulunmuş olmakla ve mürsil olarak takımla leffen iade kılınmakla ol babdaemr ü ferman hazret-i men'lehül emrindir.

Fi 15 Cemazielahire 1312 / Fi 10 Muharrem sene 1314

Dosya No: 1516	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:4
Gömlük No: 9-11a		Varak Adedi: 4
r:16 Teşrin-i Sanî 1312 m:28 Kasım1896		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/229

Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Celilesine

Maraza-i garibenin bademâ askeri hastaHânelerinde tedavisi men olduğundan bahisle Erzurum'da bir gureba hastaHânesinin küşadı için şehir-i sarfına lüzum görünen beş altı bin kuruşun suret-i tesviye ve teferruatı hakkında dahiliye nezaret-i celilesine ba-mazbata sabk eden arz ve îşâra cevaben şeref-varid eden fi 17 Eylül 312 tarih ve beş numaralı tahrirat-ı aliye-i cenab-ı riyaset-penahilerinde mezkûr hastaHânenin keşif yapıp yapılmadığının ve kaç kuruşla inşası kabil olacağını ve şehri istenilen beş altı bin kuruşun ne gibi malzemeye sarf olunacağını ve mücerreden inşası halinde sarf olunacak meblağ-ı külliye'nin nereden tesviye edilebileceğinin ve hastakânenin elyevm nerede tedavi edilmekte ve masarifi ne yolda tesviye olunmakta bulunduğunun muvazzaha arz ve enbası emir ve izbar buyurulmasına binaen icab-ı maslahat bittaraf tedkik ve te'mil ve müzakere edildi arz ve izzahdan müsteğni olduğu üzere Erzurum şehri hudud-u hakanide vakî ve her suretle kabil-i umerat ve terekki bir şehir-i cesimi olduğu halde varidat-ı belediye-i senviyesi tenzifat-ı resmi tahsilatı dâhil olduğu halde yüzdoksan altı bin beş yüz kuruş olup istihdamı zarurî memuriyet ve hademesi maâşatıyla derun beldedeki bir takım ufak tefek kaldırım ve tarıkların tesviye-i masarîf-ı senviyesi ikiyüzyetmiş bir bin beşyüz altmış dokuz kuruş baliğ olarak şu halde indelmuvazene açık zuhur eden yetmişbeş bin kûsür kuruşda sinin atıkası bakayasından tahsil ile muhimma-ı emken idare-i maslahat edilegelmekte isede berice maruz varidat-ı merkumanın masrafat ve ifa-i mezkûresini temine kâfi olamaması cihetiyle şehrin her ciheti asar-ı imarat ve tenzifatdan âri ve lağımın mefkudiyeti hasebiyle bir takım çirkâb ve mesned-i hurefat ile mali olmasıyla bundan husule gelen teaffünat vehime ceyadat-ı havaiye bilihlal alel ve emraz muhtelifinin vuku-u zuhurunu mudî olarak maksad-ı âli-i ümeranperverane ile kabil tevfiğ olmayan bu hal asaf-ı iştimalin refi izalesi ve sayı intizamvayi hazret-i

padişahide memlekette cesamet vahimiyet ve kabiline karşı varidat-ı belediyesi bir vesait tedarik ile muhtaç olduğu âsâr-ı nezafet umeraniyet an be an vücuda getirilmek ve havaliyi ihlal eden teaffünat-ı vehimiyenin defi' için icab eden lağımlar inşa ettirilmekle beraber maraza-i gariba ve belde-i tebabetinden göre verilen rapor ile ahali için dai elefranciyeye mübtela eşhasın tedavileri için tesisi teklif olunup vücudu ihtiyacatı mahalliyenin en elhem ve mu'tena aksamından olan hastaHâne tesisi ve küşad edilerek oldukça bunlarında idarelerini temin ederek bir radeye varabilmek üzere varidât-ı belediyenin tezyidi esbabının istikemali müretteb ve cevabda görünmesiyle ehvel memleket ve icab-ı mevki nazar-ı i'tinaya alındıkda birkaç seneden beri bu vilayetçe mevki tatbik ve icraya konulan ve emlak idaresinden daire-yi belediyeye verilen defter meiline göre seviyesi tahminen altmış bin kuruş raddesinde bir varidat teşkil etmesi icab eden tenzifat resmi tahsilat-ı seviyesi sekiz bin küsur kuruş baliğ olarak bunun kısm-ı azamı sünne besn-i terakkim ve tedahil etmekde ve bakaya da kaldıkça istifası kesb-i te'sir eylemekte bulunmuş ve resm-i mezburun cesamet-i beldeye göre hûsul-ı nezafet kâfi bir mikdar varmadıktan başka tahsili zımmında vesait-i mahsusa istihdamıyla takib ettirilmesi kısm-ı azamının bunlara verilecek maâşâta sarf edilmek iktiza ederek o halde resm-i mezburun bu vilayetçe mevki-i icraya konulmasından istifade olunamayacağı anlaşılması ve tedahülde kalmadıkca ahaliyede keran geleceği derkâr bulunmuş olmasına binaen resm-i tenzifanın ilgasıyla bu vilayetin mülhakatıyla vilayet-i mütecavireden derun-u memlekete gelerek satılacak her nevi' eşya-yı ticariye ve zahire-i mütenevviasi nakil ve isal edecek büyük fergun arabalarıyla vilayet-i mütecavire ve mülhakat vilayetten yolcu götürecekt faytonların beherinde ve seksaner ve güçle fergun ve öküz arabaları bu günden kırkar ve deve ve eseb ve estar yükünün beherinden yirmişer beher merkep yükünden onar ve taze ve kuru meyve ile bunlara mümassil erzak ve levazimatın deve ve eseb ve estar yükünde gündelik yirmi merkep yükünden onar ve her nevi' mehrukat ve gerek öküz arabası yükünden yirmi deve ve eseb ve estar yükünden on ve merkep yükünden beşer ve kerestelik heteb araba yükünden kırkar ve deve ve eseb ve estar yükünden yirmi ve merkep yükünden onar ve hayvan alafının araba yükünden onar ve deve ve eseb ve estar ve merkep yükünden beşer para daire-i

belediye için duhuliye resminin tarh ve istifası varidatı mahalliye-i belediyenin tezbid ile oldukça memleketin hûsul-ı ma'muriyet ve taharetini ve lağımların inşasıyla teaffünat-ı vehimenin indifa'nı ve günbegün tezayid etmekte bulunan alet-i efranciye'nin dahi meni sırayetiyle beraber mezkûr hastaHânenin inşa ve idaresiyle maraza-ı gariba-i maruzanın icra-yı tedavileri ve sail-i istikmal edilmiş olacağını badi görüldüğü gibi iş bu resm-i duhuliyenin ahalicede kerat gelmeyip istihsal-i suhuletli bulunmuş olduğundan suret-i hal nezd-i âlî asafanelerüda rehın tasvib buyrulur ise resm-i tenzifiyenin lağviyle resm-i duhuliye bir minvel maruz mevkî icraya konulmasına aid emrinin istihsal ve i'tâsı ve gureba hastaHânesinin henüz keşfi icra ettirilmemiş ve gureba-ı maruzanın Hâne-i askeriye adem kabulleri hakkındaki iradenin vurudu haralarında merkez vilayette bulunan, baver ekrem hazret-i padişahi devletlü Şakir Paşa hazretleri tarafından bir gureba hastaHânesinin küşadına kadar sabıkı gibi muamele-i ifası hakkında cihet-i askeriye vukua bulan tebligat üzerine varidatının tahmili nisbetinde pek muhtaç olanlar mua'lecat ve erzak-ı aşman-ı cenab-ı belediyeden verilerek yine askeri hastaHânelerinde tedavi edilmekte bulunmuş ve sarfına lüzum gösterilen altı bin dörtyüz yirmi kuruşun bir mahal-i münasib istikra ile hastaHâne ithazı halinde ne gibi malzemesine sarf ettirileceğini mübeyyin daire-i belediyeden tanzim ve imla kılınan pusula-ı muvazzah leffen arz ve takdim kılınmış olmakla icra-yı icabına müsade-i celile-i asafaneleri rayekân buyurulmak babında emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 16 Teşrin-i Sanî 1312 / Fi 23 Cemazielahire sene 1314

Vali-yi Vilayet Erzurum

Dosya No: 1516	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:2
Gömlek No: 10-2		Varak Adedi: 2
r: 14 Kanun-ı Evvel 1312 m:28kasım1896		Orijinal Kayıt:Erzurum 2/232

Huzur-ı Âli-i Hazret-i Sadaret-penahiye

Maruz-ı Çaker-i keminelidir ki

Tortum kazası vekâletinde bulunan Aşkale müdürü Mehmed Murad Efendi kaza-yı mezbûrca asarın galası cihetiyle kararnameye tevfi ken i'tâsı icap eden zam-ı maaşla idare edemeyeceğinden bahisle isti'taf eylediğinden mevkiin icabına kendisinin hal ve sıfatına muvafık olmak üzere sülüs maaş verilmesi zarurî bulunduğuna dair Erzurum vilayetinden alınan 31 Teşrin-i evvel 1312 tarih ve yüzoniki numrolu tahrirat lefen takdim olundu vekâletle idaresi icab edecek mahallerde istihdam kılınacak vekillere müddet-i vekâletlerinde memuriyet-i kadimeleri maaşında maada vekâlet ettikleri memuriyet-i mahsusa maaşın zam i'tâ kılınacağı ve şayed mevki' ve maslahatın icabına ve tayin olunacak vekilin hal ve hakkına göre zamdan ziyade bir şey i'tası lazım gelir ise bilitizan asıl maaşın rubî ve sülüsü miktarı akçe i'tası dahi caiz olabileceği maaş ve harçirah kararnamesinin sekizinci maddesi ahkâmından bulunduğundan ve mezkûr kaymakamlığın bin iki yüz elli kuruş maaşı olduğundan muhasebe ifadesiyle ibtizan mütecasir kılındı ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyül emrindir.

Fi 14 Kanun-ı Evvel 1312 / Fi 21 Recep sene 1314

Nazır-ı Umur-ı Dâhiliye

Dos ya No: 1516	ŞÛRÂ-YI DEVLET DAİRESİ	Belge Adedi:2
Gömlük No: 11-1a		Varak Adedi: 2
28Kanunuevvel1312 m: 9 Ocak1897		Orijinal Kayıt: Erzurum 2/234

Huzur-ı Âli-i Hazreti Sedaret Penahiye

Maruz-ı Çaker-i Kemineleridir ki

Pülümür kazası dâhilindeki Hasenanlı ve Polatlı eşkiyasından bazı kesân istiman eyledikleri Erzurum Vilayetinden bildirilmesi üzerine teseri muamelat komisyonu ifadesiyle ol babda sebk eden işâra cevaben hayli senlerden beri Erzincan havalisinde mütemediyen şekâvet etmiş olan. Zeyik oğlu Hasan ile diğer bazı eşhasın peyderpey Erzincan'a giderek kabul-u dehaletlerini istida ve bade ma hükümetin tensib edeceği mahalde arz ve adile ikâmet edeceklerini mütezemmin kefalet senedi i'tâ eyledikleri gibi geçende başlarına bir hayli cemiyet toplayıp müsademe-i hiddette buldukları halde cem'iyetleri dağıtılan bil-aman ağavatdan Kelabi oğlu Halil Ağa dahi mahdumları ile beraber arz-ı dehalet ettiklerinden ve eşkiya merkumanın şimdiye kadar elde edilememeleri kaza-ı mezkûr dâhilinde ve hal-i izanda bulunan bazı kurrayı kendilerine melca-ı ittihaz ederek ifal-i şekavet kâratlerini icra ve büyük bir kuvvetin sevki halinde Dersim'in içeri taraflarına firar eylemelerinden münbeiş olup mamafiye içlerinden bazılarının idam ve kürek cezalarıyla da mahkûm bulduklarından bahsle yeniden şekavetlerine mahal kalmamak ve münasip mevkilerde birleştirilip ziraat ve herasetle meşguliyetlerine ruhsat verilmek üzere isâf istidaaları lüzumuna ve bazı ifadeye dair vilayet-i müşarileyhadan bu kere gelen 9 Teşrini Sani 1312 tarihli ve 117 numralı tahrirat-ı mezkûr komisyon ifadesiyle leffen takdim kılınmış ve suver-i muharereyle nazaran Eşkiya-ı merkumeden müracaat ve dehalet edenlerin ahvali dairesinde kabulleri idarelerce hıfz-ı esamisi meddâr olacağı anlaşılmasıyla icab-ı icrâ ve emir ve enbası re'-yi rezyen isabet-i karin hâdiv-i efhemilerine menut bulunmuş olmakla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 28 Kanunu evvel 1312 fi 5 Şaban 1314

Nazar-ı Umur-u Dâhiliye

Belgelerin Genel Değerlendirmesi

İncelenen döneme ait ele aldığımız belgelerden 1877–1878 (1295–1296) Osmanlı-Rus savaşından sonra Kafkaslardan, özellikle Kars, Ardahan ve çevresinin muhacir hareketlerinin yoğunlaştığını ve bu muhacirlerin iskânı için de çeşitli kazalarda yerleşim birimlerinin oluşturulduğunu görmekteyiz. Yine bu amaçla Pasinler kazasında muhacirlerin yerleşimi için Hamidiye, Selimiye, Teşvikiye, Kadriye, Sultaniye, Orhaniye ve Osmaniye adıyla yedi yeni köy kurulmuştur. Bu Köylere beş yüz yetmişbeş Hânelik Kazanlı, Zeylanlı aşiretleri ile Kars, Ardahan ve Çıldır muhacirlerinden üçbin ikiyüz elli dokuz nüfuslu muhacir yerleştirilmiştir.⁷³

Yine bu dönemde, Rusya'nın kışkırtmaları ile Osmanlı teb'ası olan Ermenilerin bir kısmı Rusya'ya göç etmiş olup bunlardan boş kalan arazilerin gerek bölgedeki halkın gerekse bölgeye gelen muhacirler tarafından yağmalanmasına müsaade edilmemiştir. Sadece Hariciye nezareti tarafından bu Ermeniler hakkında göç ettikleri ülkede yapılacak incelemeler sonucu bu kişilerin tebalıktan çıkarılmaları halinde, bunların arazilerinin durumu hakkında bölge valilerinin ve Dâhiliye nezaretinin birlikte karar vermesi öngörülmüştür.⁷⁴

Tarih boyunca Osmanlı Devleti, din ve vicdan özgürlüğüne büyük önem vermiş olup sadece Müslüman ahalinin değil gayr-i Müslim teb'anın da kendi imkânlarıyla ibadetHâneler kurmalarına izin vermiştir. Bu duruma ait örnekleri Erzurum'da da görmekteyiz. Erzurum'daki Rum ve Ermeni ahalinin ayinlerini kolaylıkla yapabilmek için kilise inşaatına dair yaptıkları izin müracaatları hükümetçe kabul edilmiştir.⁷⁵

Osmanlı devleti ile İran arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkilerin yoğunlaşması sonucu Erzurum'daki İranlı nüfus artmış bunun sonucu buradaki İranlıları çocukların maarif ihtiyaçlarının karşılanması için birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu amaçla Erzurum'daki İranlı esbbsk-ı kâr perman Mirza Ali Ekber Han'ın sahip olduğu evin mektep olarak kullanılması için izin istenmiştir.⁷⁶ Bu

⁷³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Şura-yı Devlet 1514–17.

⁷⁴ B.O.A, Ş.D. 1514–13.

⁷⁵ B.O.A, Ş.D. 1515–13/1515–20/1516–6.

⁷⁶ B.O.A. Ş.D. 1516–5.

da Osmanlı – İran siyasi ve ticari ilişkilerin önemli bir boyutta olduğunu göstermektedir.

Ele alınan vesikalarda, Erzurum'da imar faaliyetleri ve sağlık hizmetleriyle ilgili olarak cadde ve sokakların durumunun incelendiği görülmektedir. Bu sokaklarda tek ve çift hayvanlı arabaların geçişinde yazın ve kışın yaşanan zorluklar ile ortaya çıkabilecek yangınlara hemen müdahale edebilmek için akarsu, çeşme ve havuzların miktarı ve bunların niteliklerinin tespiti ile ilgili çalışmalarda bulunmuştur.⁷⁷

Bu dönemde Erzurum'da gureba ve kimsesizler için yeni bir hastaHâne yapılmak istenmiş bunun içinde vilayet sandığının gelirlerinden olan kile ve zebehiye rüsümünün bu hastaHânenin masrafları için ayrılması kararlaştırılmıştır. Fakat böyle bir uygulamanın belediye hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde bir takım zorluklar getireceğinden hem hastane masraflarını hem de belediye hizmetlerini karşılayabilmek için il dâhilindeki her türlü ticarî eşya satımı ve ticari taşımacılıktan belediye sandığı için duhuliye resminin alınması kararlaştırılmıştır.⁷⁸

Yeni bir posta ve telgraf dairesi ihtiyacının ortaya çıkması üzerine Erzurum merkezde yeni bir posta ve telgraf dairesi kurulması kararlaştırılmış, bunun inşaat masraflarının karşılanması için gerekli paranın kazalardan karşılanması cihetine gidilmiştir.⁷⁹

Ele alınan dönemde Erzurum dâhilindeki bazı kazalarda birkaç köy, bir imam ve muhtar tarafından idare edilmekteydi. Bu köyler arasındaki mesafenin uzak olması, özellikle öşür vergisinin toplanmasında ve asker celbinde zorluklara sebep olmaktaydı. İşte bu zorlukları yaşayan İspir kazasına bağlı Salaçor, Nabsor ve Hunut köylerinin her birine ayrı birer imam ve muhtar gönderilmesi için Vilayet Meclisince istekte bulunulduğu görülmektedir.⁸⁰

Belgelerde karşımıza çıkan önemli olaylardan biri de Bayburd kazasına bağlı İrmene köyünde meydana gelen su baskını nedeniyle ahalinin uğradığı

⁷⁷ B.O.A, Ş.D. 1514–18.

⁷⁸ B.O.A, Ş.D 1516–9.

⁷⁹ B.O.A, Ş.D. 1515–24.

⁸⁰ B.O.A, Ş.D. 1516–3.

büyük felakettir. Devlet felaketzedelerin zararını karşılamaktan da geri kalmamıştır.⁸¹

Keskim Kazasının Abhan Köyünde meydana gelen toprak kayması sonucunda birçok kişi hayatı kaybetmiştir. Bölgede toprak kayması tehlikesinin devam ettiği yapılan keşif raporlarından anlaşılmış, bunun üzerine Abhan Köyünün Taşbaşı denilen mevkiye taşınması kararlaştırılmıştır.

İncelenen belgelerin önemli bir kısmı hukukî işlemlere ait olup, çeşitli karyelerden hediye adı altında rüşvet aldığı, devlet memurluğu esnasında zimmetine para geçirdiği veya yaptırdığı anahtarla kasayı açarak soygun yaptığı iddia edilen devlet adamları ile eşkıyalık faaliyetlerinde bulunanlar hakkındadır.⁸²

---

⁸¹ B.O.A, Ş.D 1515-14.

⁸² B.O.A. Ş.D. 1515-19/1515-25/1516-1/1516-2/1516-7

BİBLİYOGRAFYA

1. ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Şûrâ-yı Devlet Tasnifi, Erzurum 2 Numaralı Defter

2. ARAŞTIRMA ESERLER

AYDIN, Dündar, *Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı, Kuruluş ve Genişleme Devri (1535–1566)*, Ankara, 1998

AYDIN Mehmet Akif, *Osmanlıda Hukuk, Osmanlı Devleti ve Medeniyet Tarihi* İstanbul,1994.

Birinci Tertip Düstur, İstanbul, 1289

ÇETİN, Kenan, *Erzurum'un XIX. Yy. Tarihi Coğrafyası*, Bastırılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1998

DERBİL Süheyp, *İdare Hukuku*, I., 4.b Ankara 1955.

EKİNCİ Ekrem Buğra, *Osmanlı Mahkemeleri*, İstanbul, 2004.

GÖRELİ İsmail Hakkı, *Devlet Şurası*, Ankara, 1953.

GÖZÜBÜYÜK Abdurrahman Şeref, *Yüzyıl Boyunca Danıştay (1868–1968)* Ankara 1968.

KARAL Enver Ziya, *Osmanlı tarihi*, Ankara, VII. 1956.

_____ *Osmanlı Tarihi*, VIII, Ankara,1956.

KONUĞÇU Enver, *Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum*, Ankara, 1992.

KÜÇÜK, Cevdet, “Abdülaziz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1988

LEWIS Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara, 1970.

MUTAF Abdülhamit, , “Şûrâ-yı Devlet”(1868- 1922), Türkler, Ankara, 2002

PAMUK, Bilgehan, *XVII. Yüzyılda Bir Serhad Şehri Erzurum, Erzurum*, 2006

ONAR Sıddık SAMİ, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, İstanbul 1952.

_____ *İdari Hukuk, Kamu Hizmetinde Hukuk yapısı*, İstanbul,1942.

ÖZDEŞ, Orhan, “Danıştay'ın Tarihçesi”, *Yüzyıl Boyunca Danıştay*, 1968

Said, Mehâkim, *Der saadet* 1306.

SAYDAM Abdullah, *Osmanlı Medeniyet Tarihi*, Trabzon,1999.

TÜRKLER, Yeni Türkiye Yay. XIII

EKLER

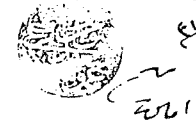

محاکمات دایره سی ریاسته جلیله سنه

سورگوزک
تبریز
عدد
۶۵

قدوت حقیقیه یوسه نایار دیکه اولوب ادریکانه و در دایره یوسه فوریه ری و روشنه اوج بیله درسه نوزک بدسه غرضی حادی ایکه
 قطعه امانت ضایع سینه برسنه نه طولی، حلیله اونه رعنه اولمنه عیانه نه انا قصده ارجوزم و لایح مجلس اواره سنده در یلوب اعال
 رفیق طایفه نه نبه نه ضیق استعنا ازینجه حکم جاری اعلام ایله ادرانه تقاضای معصومیه معصومه ورسوه اولمه
 اعلام زکون صلاحه قایل مدعی عمومن و شکر علی سرک و رضا افسرین استیانت استیانت قبولی مافیه صغیر سید نفی استیانت دعوا
 استیانت مدعیه معصومیه نفی مازوط ایکه رفیق عیانه نه امانت صدف نفی برسی طایفه در ویک عیانه لوبعدله مدعی اولدین
 یولور کی معصومیه دایره فاریسو اعای رفیق سبانه استیانت مدعیه و احوکام نفی برسی عدم و روشنه نه کسایتمس وصفیه
 استیانت دعوی امانت علیه صدور ادرانه حکایت استیانت استیانت حادی صدف نفی برسی طایفه بر استیانت وریله ویا خود حکایت صدور استیانت
 نفی صدف استیانت مدعی اولدین حال استیانت دعوی امانت ادرانه کتوبید برار یوسه فوریه جلیله ارجوزم اعلای طین مخوی اولدین
 ادریکانه معصومیه ورسه اولدین ۱۰ کالوره اولدین تاریخ عیانه نفی مازوط مدار استیانت عدو اعلای ادرانه مدعی کی استیانت دعوا
 استیانت دایره ۱۰ کالوره اولدین تاریخ ورسه اولدین استیانت برسه دفع حکم استیانت تاریخ نفی برسنه نه کیمو سکر کونه حکم وریله دستور
 حال اعلام استیانت حکایت قطعت ایجه ادرانه اقراده و استیانت استیانت ادرانه ریله اعلام استیانت اهل کانه تصدیق زار
 وریله کتوبه عیانه

تمه استیانتا رسیده استیانت استیانتا رسیده نقصان ادران ابره بیک کی استیانت تصدیق طایفه اهل کانه نفی مازوط
 دینه ادریکه بیاید اعلام استیانت نفی در میان ادرسه ادرسه حیالت مغذره متوجه در ادره یعنی کی ادرانه تطبقه و اهل کانه
 اصطف بیه در مجبوریه قانون اولدین و حکم اعلام موافقه قانونه برقیله من اعلام تکون و تصدیق لزوم عصبه ادرانه
 ۱۰ محرم ۱۰۴۱ و ۱۰۴۲ و ۱۰۴۳

امامیه

ŞEHİT
ŞEHİT
ŞEHİT

خبریه جری بوسته ناماری وکی اولوب ارشخانه ورو دایده بوسته هر جلدی در وسته اوچ ملک در دیروز
تغیر سیه خردنی هاور این نظر امانت ضیاعه سبب در سینه طویله هر چه افاده و معنی اولغی و غیره اعلا
حقیقه از طرف دولتی مجلس اداره سنه ویر یایده حکم مرقوم طرفه غیر اولغی از رینه حکم مرقوم اعلام ایله
اولا بدین معنی اولاید و سارا دله باقر اولیده شور اولغی کونده رینه و اولاید غیر مرقوم سنه بقیه نام مرقوم
اولا بدین معنی اولاید اول امره غیر استه امانت سنه عدت قانونیس طرفه ویر یایده اولغی باله غیره اولغی کونده

اورا دله مرقومه طرفه اولغی
اعدام زنگورک خدیو مال و غیره کتبی علی سره درضا افندیوک استیفاء استیفاء قبول استیفاء قبول
ایتم لفظیک مندرج بولمید مشروط ایله مرقوم عثمانیه امانت سنه طرفه مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم
مندرج اولغی بولمید اول معالیه قاسم اغانی مرقوم سلطان استماع مدافعه ده بولمده مری و اعظم تقصیر
عدم طرفه مرقوم استیفاء و غیره مرقوم عدت طرفه مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم
تقصیر طرفه مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم
استیفاء و غیره اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی
ایتم اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی
مکره ویر یایده و سوره اعلام ایتم اصحاب کسبه قطعه اتمه اولغی اعاده واستیفاء استیفاء
ریشه اعلام ایتم اصحاب کسبه قطعه قرار ویر یایده عبارت

در این معنی استیفاء استیفاء استیفاء استیفاء استیفاء استیفاء استیفاء استیفاء استیفاء استیفاء
اکل نقطه ایله کدوسه اخضر ویند ایلمدیکی بیاید اعدام استیفاء تقصیر در میانه ایلمدی
توقیفات تیزیله ایلمدی تیزیله ایلمدی تیزیله ایلمدی تیزیله ایلمدی تیزیله ایلمدی تیزیله ایلمدی
و اکل تقصیر اخضر رینه رینه تیزیله ایلمدی و حکم اعدام مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم مرقوم
توقیفات تیزیله ایلمدی مرقوم عثمانیه اغانی مرقوم طرفه ویر یایده اولغی اولغی اولغی اولغی
حکم واقع هم قبول ایله استیفاء و غیره مرقوم اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی
مقرضتک اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی
استیفاء و غیره ایلمدی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی اولغی

YASINLI AYDIN

مدرسای حضرت محمد بن محمد

عبدالرحمن بن محمد بن محمد
تذکره علمای تبرک

۳۰۴

مدرسه حکیم تبرک
 از تبرک دینی رفیق بر پایه فضیلت تابع بود نه درم اهل بر خصوصاً در درم سلطنت الزمان جیامده بعد از باب کلیتاً است و دستاوردی مفیده در علم طب
 با تبرک و تبرک است و استاذ و زینه جلیله استادم مولانا ارباب به ارفقانه فضیلت هاوی از تبرک و تبرک در اول خزان بامر سفوف حضرت محمد و سایر مکتور تبرک تبرک است
 تبرک مبتلا در علم جناب صاحب تبرک و تبرک و سایر مکتور تبرک است و استاذ و زینه جلیله استادم مولانا ارباب به ارفقانه فضیلت هاوی از تبرک و تبرک در اول خزان بامر سفوف حضرت محمد و سایر مکتور تبرک تبرک است
 از تبرک و تبرک است و استاذ و زینه جلیله استادم مولانا ارباب به ارفقانه فضیلت هاوی از تبرک و تبرک در اول خزان بامر سفوف حضرت محمد و سایر مکتور تبرک تبرک است

٦٦٦

حضرت عالی حضرت صاحبزاده

مردم را مبارکباد

بقدره ایستاده از طرف روسیه در راه جبهه کیمک اوزره ایستادی سبازرطه محلهای حکومتی دولت علیه شهبازی اولیائی درج دولتی
 استیضاحیه ممالک محروسه شاهانیه کلاندر سبازرطه عمده اوزره سبازرطه قلمنا و حدیدیه اوله بدین ماره کی میباید کار بردارنده سبازرط
 اخذ استیضاحیه ممالک محروسه اوزره اوزره و قریه غدره دیزه جزای تقصیر تأیید ابدطری حاله سردرینه مساعده و استیضاح اولیه جنی و بوندیه اولیه
 مساعده مقالی بول استیضاحی برتسب جزای تقصیر علم و فطری اعطای کمی لایح که حکم کرده از دره سینه حقیقت یاد استیضاح یا مساعده اولیه دره سینه و کمرز
 مرتج اجزیه و ضعیف تا میگذرد مقدم یا از نایله بخیریه علاجید ه اجرتیه اخره خدمتاییده بقدره ایستادی سبازرطه دیزه سنده بشه و جزای تقصیر
 اوزره غدره اهدی کمرتسب نظر دیزه سبازرطه کلاندر ه اجرتیه خدمتاییده به کلاچی خدمتاییده اولیه اولیه ارغاشده برلشانه ایستاده
 زکرافانه از دره سینه غفلت یاد استیضاحی مشهوره هلی و جیح اوزر و یا خود یکی لفظ منازله اوله بدین ماره کی میباید عمل اولیه دره جزای
 تقصیر کی انچه انتضا ایده جای کسبیده مدیکند نه بجه سوزله معادله متساوی اوله بدین ماره کی میباید عمل اولیه دره جزای
 استقامه ه جریبا خارجیه لفظ جبهه سنده انانه ١٦ مارتیخ تا بختونگره ده ایانه و یونانسانه جبهه سنده و حدودی ایده ایکی دغه
 کیمک محبوسینه برلشانه روه جی و قاطعین سبازرطه و کیمک ایله قزاقی اداره اها لیسنده یا از مده غلله دیزه جزای تقصیر دره سینه
 برلشاند حقیقه ه کمرتسب بلانده مساعده قیاسا دیزه مدتیک دغی ایکی ایله اوزره تعیین و بوندیه سبازرطه دیزه ایستاده جبهه سنده
 جزیه ایکی شای اوزره اوله غدرتیک اهدی حقیقه با از دره سینه جناب یاد استیضاحی اتمام بریده و ایانه و یونانسانه برلشانه کلاچی
 احکامی اجناسیکده اولیه قزاق سبازرطه لفظ منازله حقیقه ه مندرج اولیائی ای معادل اوله یکی لفظ منازله دغی برلشانه جبهه
 بریده لیرده ایستاده جبهه برلشانه استیضاحی استیضاحی تقصیر تک تکایات معدوی و لیریه جبهه نظر اولیه کی از استیضاحی اولیه
 کمرتسب از طرف اجزیه سبازرطه لفظ منازله حدیدیه یا عسکرتی ١٦ مارتیخ تا بختونگره از دره سینه حقیقت یاد استیضاحی سبازرطه
 مرتج اجزیه و ضعیف اولیائی جیح اندنه حدیه سبازرطه دیزه معامس حقیقه بتایفانه سببیه حکم معنی اولیه اولیه جبهه طبی و دیزه سب
 سبازرطه کلاندر ه اجرتیه خدمتاییده مکاره جی خدمتاییده اولیه اولیه ارغاشده برلشانه ایستاده حقیقه دره لفظ منازله نکور حکم
 توتیه معامه اولیه جنی بیلای برلشانه و ایجاب حالک سوزای دویچم تکری غلله نکور تکمیل ایله تکمیل تقوی اداره عملی خادیه
 لفظ تقصیر غلله اولیه سنده ایضای تقصیر منوط آری عالی حقیقت و کاتیا لکدر اربابده اردنانه حقیقت تکمیل لیریکه
 ١٦٦٦ مارتیخ تا ١٧ مارتیخ
 عالی سبازرطه
 لیریکه

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Erzurum'da doğdu. İlköğrenimini Züeybde Hanım İlkokulu ve Gazi Ahmet Muhtar Paşa ortaokulu, Lise öğrenimini de Kâzım Karabekir Endüstri Meslek Lisesinde tamamladı. 1995-97 yılları arasında İktisat Fakültesinde okumuş daha sonra bu bölümü bırakarak Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih Bölümüne devam ettirmiştir. Bu bölümden 2001'de mezun oldu ve aynı sene Erzurum'un Narman İlçesine bağlı Ergazi İlköğretim Okulunda Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak göreve başladı.

2002 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı yüksek lisans programını kazandı. Şu an Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi'nde tarih öğretmeni olarak görevini sürdürmektedir.